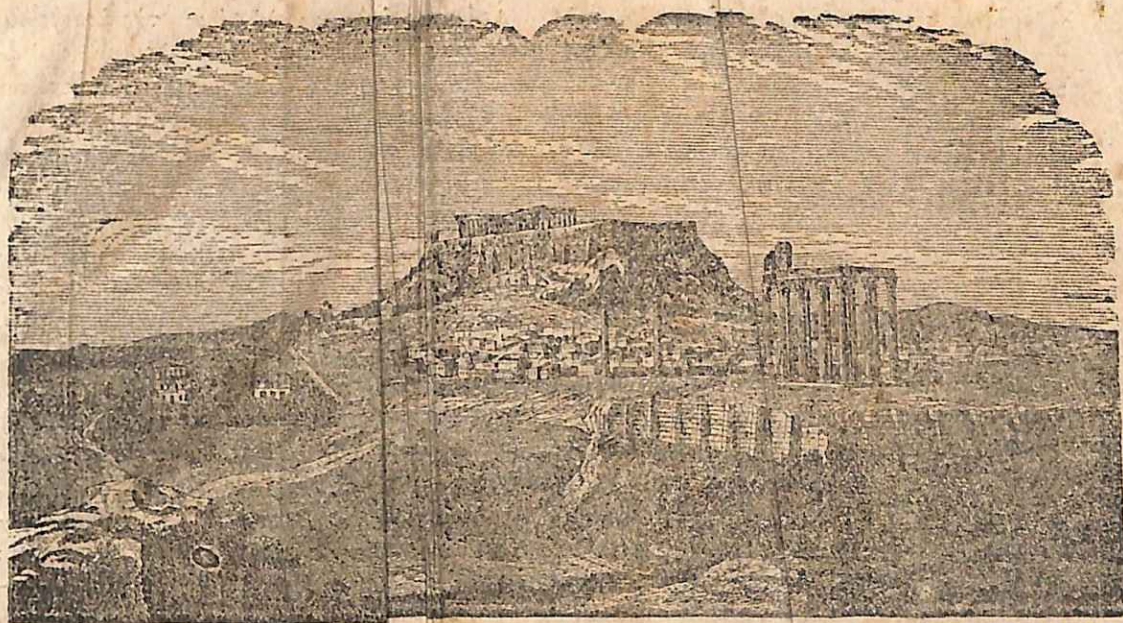

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΠΑΝΔΩΡΑ

ΔΩΡΕΑ ΑγοράΗΜΕΡΟΜ. 24-10-81ΑΡΙΘ. 30359

1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1859.

ΤΟΜΟΣ Ι.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 229.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ
ΝΑΞΙΑΣ ΠΕΤΡΑΣ ΕΙΤΕ ΚΟΝΙΣ.

—000—

Εξ αρχαίων χρόνων είναι παραδεγμένον, ὅτι ἡ παρὰ Πινδάρῳ μνημονευομένη *Ναξία πέτρα* εστὶ ἀκόνη (1) ἣν ἡ καὶ καθ' ἡμᾶς ἐν γὰρ οὐσα χρεῖται ἀκόνη τῆς Κρήτης, κοινῶς ἐπὶ τῇ νῦν καλούμενῃ *Κρητικῇ ἀκόνῃ*, ἢ ἀκονόπετρῳ καὶ ὑποκοιτικῶς ἀκόνιον, καὶ λαδάκονον. ἐν τῇ διατριβῇ αὐτῇ ἐρχομαι νὰ ἐξετάσω ποιά τῶν ἀπὸ γὰρ ἡ πέτρα, περὶ ἧς ὁ λόγος, καὶ τίς ὁ ἐνεσθὺς αὐτῆς τόπος.

Τὸ πέμπτον (κατὰ μεταγενεστέρην δὲ διάταξιν εἶπον) τῶν Ἰσθμίων εἶδος προσπεφώνηται τοῖς παγκρατιασταῖς *Φυλακίδα*, *Πυθία* καὶ *Πυμένει*, νεοκλήσιν εἰς τὰ Ἰσθμια καὶ τὰ Νέμεα. Ἐνταῦθα δ' ὁ πακτῆς πρὸς τὴν *Ναξίαν πέτραν* παραβάλλων *Λαμπωνα* τῶν δύο προτέρων τὸν παῖρα, ὑπὲρ τῆς εὐέλθου γενεᾶς τοῦ ὁποίου γράφει τὸν ἐνίκιον λέγει:

Φαίης κέ νιν ἄνδρ' ἐν ἀθληταῖσιν εἶμι
Ναξίαν πέτρας ἐν ἄλλαις,
Χαλκοδάμαντ' ἀκόναν

Παρὰ τὸν Πινδάρου, *Ναξίας πέτρας* μνησκύ ποιεῖται μόνος (ὅσον ἐγὼ γινώσκω) ὁ ἐπιγραμματο-

ποιὸς Δωσιάδας ὁ Ῥόδης, ἐν τῷ πρώτῳ βωμοσιδεῖ αὐτοῦ ἐπιγράμματι:

Μαύλιες δ' ὑπερθε πύρας Ναξίας θαυόμεναι
Παράτων εἶδοντο Πας (1).

Ὁ δὲ πάλιν Διοσκουρίδης εἶπε τὴν αὐτὴν « ἀκόνην *Ναξίαν* » (2). Ὡς αὖτως καὶ Πλίνιος « *coles Naxia* » (3). Καὶ Γαλήνης δὲ « *Ναξίαν ἀκόνην* » (4). Τελευταῖον δὲ ὁ ἀοῖμος Κοραΐς, ἐκ τοῦ Δουκαγγίου λαβὼν (οὗτος δὲ ἀπὸ Γλωσσαρίων χημικῶν), κατεχώρισεν ἐν τοῖς *Ἀτάκτοις* αὐτοῦ « *Ναξίας*. Ρίνισμά ἐστι καὶ κουρέων ἀκόνημα » ἐνθα ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ σοφὸς ἄνθρωπος, διὰ τὸ τοῦ λόγου ἀδιανόητον, ὅτι μάντεως χρεῖται εἰς τοιοῦτων βαρβάρων γλωσσῶν ἡ ἀγγελία, καὶ προσβάλλεται διόρθωσιν ταύτην « *Ναξίας* [λίθου] ρίνισμά ἐστι αἱ (ἴσ. τὸ) κουρέων ἀκόνημα » (5). Καὶ αὐτὰ ἐν συλλήθῃ εἰσὶν αἱ περὶ τῆς *Ναξίας πέτρας* κρυφταί τῶν ἀρχαίων, ὅσας ἐκ τῶν ἐνόντων συνεξάμην. Θεωρήσωμεν δὲ ἡδη ποῖας *Ναξίας* προτὴν ἢ ἡ ῥηθεῖσα πέτρα καὶ εἰς τοῖς ὑπῆρξεν ἐν Κρήτῃ τοῖς ταύτῳ ὀνομα φέρουσα.

Ἡ μόναι ἀρχαῖαι μαρτυραί, ἃς ἔχομεν περὶ τῆς *Ναξίας* πόλεως *Ναξίου* ἐν Κρήτῃ, περιορίζονται εἰς

(1) Ἀνθολογ. Ἑλλ. τ. Γ', σελ. 246. Lips. 1829.

(2) Ἠελ. Ε', κεφ. αὐτῆς. Colon. 1522.

(3) *istor. Natural. L. XVIII, cap. 28. καὶ XXXVI, cap. 22.*

(4) *ἐπὶ ἀπλ. φαρμ. δυνάμ. Τόμ. Β', σελ. 68. Venet. 1525.*

(5) *Ἠελ. Ε', σελ. 234.*

(1) Ἰσθμ. Εἰδ. Ε', σελ. 106—108. Ἐκδ. Rom. 1813.

τοιαύτην ἐπιτείνει τὴν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ εἶποτε ἡ Ναξία ἀκόνη ὠνομάζετο καὶ Κρητική, ἐγὼ ὁμῶς δυσκολεύω ν' ἀποδεχθῶ τοῦ σοφοῦ Χοικιῶν τὴν γνώμην, ὅτι ὠνομάζετο οὕτω, διότι ἐξώρυκτον δὴθεν αὐτὴν Κρήτες. Ἀληθῶς ἡδυνάτο τις ν' ἀσπασθῇ ταύτην τὴν γνώμην ὡς τόσον μᾶλλον πιθανήν, καθόσον μανθάνοντες ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι θαλασσοκρατήσας ὁ Μίνως, τὰς μὲν τῶν Κυκλάδων νήσων ἐχειρῶσατο, τῶν δὲ οἰκιστῆς πρῶτος ἐγένετο, ἐκδιώξας τοὺς προενοικούντας Κῆρας (1), ἔχομεν τὸ ἐνδόξασμον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι πρῶτοι οἱ Κρήτες ἀνεκάλυψαν ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ τὴν πέτραν, περὶ ἧς ὁ λόγος, καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς ἐδίδαξαν εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς· ἐξ οὗ καὶ ἔτυχε τῆς προσηγορίας Κρητική. Ἀλλὰ τότε τί ποιητέον τὴν καθ' αὐτὴν Κρητικὴν ἀκόνην, τὴν γνωστὴν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα τὴν τ' ἐλευθερίαν καὶ μὴ, καὶ κατ' αὐτήν, ἴσως, τὴν Εὐρώπην; Κατ' ἐμὴν ἄρα γνώμην, ἣν συμπερασματικῶς συνάγω ἐκ τῶν ἑως ὧδε ἐκτεθέντων, τὴν Κρητικὴν ἀκόνην πρέπει νὰ διαστέλλωμεν τῆς Ναξίας πέτρας εἴτε ἀκόνης. Καὶ ἐκείνην μὲν, ἵνα μὴ δίκην ὀφλήσωμεν νοσηρισμοῦ ἀλλοτριῶν πραγμάτων νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὸν γενέθλιον τόπον αὐτῆς, τὴν Κρήτην. Ταύτην δὲ εἰκὸς ν' ἀνακομίσωμεν εἰς τὰς ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ λατομίας τῆς ΣΜΥΡΙΔΟΣ (2), ὅθεν ἐλήφθη. Ὅτι δὲ ταύτην τὴν πέτραν πρέπει νὰ νοήσωμεν, αὐτὸς ὁ νοῦς τοῦ Πινδαρικοῦ χωρίου διδάσκει ἡμᾶς. Διότι, κατ' αὐτόν, οἶαν ὑπεροχὴν ἔχει ἡ Ναξία πέτρα συγκριτικῶς πρὸς τὰς ὁμοειδεῖς αὐτῆς, ἡ καὶ πρὸς τὰς (κατὰ τὸν Σχολιαστὴν) ἑτερογενεῖς, τοιαύτην καὶ ὁ Λάμπων μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀθλητῶν. Ταύτην ὑπολαμβάνει καὶ Στέφανος ὁ Κομνηνὸς ἐν οἷς ἐρμηνεύει τὸν τοῦ Δωσιάδου βωμόν, ἐξ οὗ παρεθέμην μαρτυρίαν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς διατριβῆς. Λέγει λοιπὸν καὶ αὐτὸς «πέτρης Ναξίας». Ἰννοσεῖ τὴν ἀκόνην. Ἡ γὰρ νῆσος Νά-

ξος μὲν, ὅτι ὁ (ὡς μήποτ' ὠφέλιον) ἐπιτερεῖν τὸν Στέφανον Ἑρμούλαον, βραχυλογίᾳ χάριν, παρονομασθεῖς τὴν Κρητικὴν Νάξον, ἵνα ἐννοηθῇ ὡς συμπεριλαμβανόμεναι εἰς τὸ ἐπιφερόμενον «καὶ ἄλλοι τῶν οἰκιστῶν Νάξου», βλέπομεν ὅμως ὡς ἑτέρου πάλιν αὐτοῦ τοῦ ἐν πλείστοις ἄλλοις ἀθροῖς (ὡς ἔφθην σημειώσας ἀνωτέρω) ἀπαριθμούντα τὰς πόλεις, ὡς ἐν τῇ πρωτοτύπῳ εἶχον. Καὶ βεβαίως ὁ σκοπὸς τοῦ Ἑρμούλαου δὲν ἵκνεν εἰς τὸ νὰ ἐξοστειλῇ τὴν κυρίαν τοῦ συντάγματος ἑλπίδα, ἥτις ἦν ἡ τῶν πόλεων ἀναγραφὴ. Ἀπορροῦν λοιπὸν τί βούλεται ἐνταῦθα τοῦ Σουῖδα τὸ «καὶ ἡ Κρητικὴ δὲ» ὑπερὸς ἀσφύγκωστον καὶ ἀσυνάρτητον συγχέει τὸ χωρίον; ἐπειδὴ ἂν καὶ προφανῶς ἀναφέρεται εἰς τὸ προηγούμενον πόλεις, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτοῦ ἐπαγομένῳ «ἡν εἰ δὲ τὰ τοῦ ἱερέως, κρητικὴ εἰληφθεῖ, κατὰ φύσιν παρὰδόντες ἐν μῶσι, ἀμείνου δίκην, καὶ μία Κρητικὴ πόλις (1)». Ἠλὼν εἰμὴ ὑπονοήσωμεν ἐξωθεν τὸ «ἡ Κρητικὴ ἀκόνη» ὡς ἐπακολουθημα τοῦ «Ναξία λίθος». Ἀλλὰ καὶ οὕτω πάλιν, ὁ Σουῖδας δὲν ἀποφεύγει τὸν ὑπὸ τῶν κρητικῶν προστριβόμενον αὐτῶν μῶσιον ἀμείνου, ἀκριβοῦς τε καὶ ἀπαξίας, μεθ' ἧς, εἴτ' αὐτὸς εὐτοῦ, εἴτ' ἐνθυλῆται μεταγενέστεροι, συνεφάρσατο τόσον ἀξιόλογον, ἢ ἢ ἐν τῇ Λεξικῇ αὐτοῦ.

(1) Θεουκλ. Α', 4.—Αριστοτ. Πολιτ. Β', 10.—Διόδωρ. Ε', 78 καὶ 84.

(2) Ἐν δὲ τῇ βιβλίῳ τοῦ Ἰωδ [μά, 6] γράφεται Σμυρίδος τῆς λίθος.

ξος τοιαύτας φέρει πέτρας (1). Ἀναμφιβόλως δ' ὅτι διὰ τοῦ πέτρα ὑπηνίζατο ὁ Πίνδαρος τὴν σκληρότητα τῆς λίθου. Διότι οὕτω καὶ τῶν ἀρχαίων τινὲς πέτραν, κατ' ἐξοχὴν, ὠνομάζον διὰ τὴν σκληρότητα, τὴν ἐξ ἧς ἐγένετο ἡ τίτανος, ὡς ὁ Γαληνὸς ἀναφέρει (2). Ὡς γνωστὸν δέ, ἡ σμύρις εἶναι πασῶν τῶν λίθων ἡ σκληροτάτη. Διὸ καὶ οὐδεμία ἄλλη ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ δαμάζῃ τὰ σκληρότερα μέταλλα, οἷον σίδηρον, χάλυβα, κτλ. εἰμὴ ἡ σμύρις· ἐφ' ᾧ καὶ χαλκοδάματα (κατ' ἑκτασιν τῆς κυρίας σημασίας) ἐπωνόμασεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ἡ λείανσις καὶ ἀκόνησις παντὸς ὀφθαλμοῦ, καὶ ἄλλων ἐτι διαφόρων ὀργάνων τε καὶ ἐργαλείων, διὰ μόνης τῆς σμύριδος κατεργάζεται. Ἐπίσης δὲ καὶ τὸ στιλβώμα τούτων πάντων, καὶ μάλιστα τῶν σιδηρῶν καὶ χαλκοδίνων· ἅτινα λαμβάνουσι δι' αὐτῆς τοῦ ἀργύρου τὴν λάμψιν. Ἡ πρὸς τὴν τελευταίαν μάλιστα ταύτην ἐργασίαν χρῆσις τῆς σμύριδος ἦν, ὡς φαίνεται, γνωστὴ καὶ τοῖς παλαιοῖς· καὶ ἴσως ἀπ' αὐτῶν παρεδόθη ἡ τέχνη κατὰ διαδοχὰς ἄχρις ἡμῶν. Ὁθεν βλέπομεν, ὅτι τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου τὸ κράνος ἦν μὲν σιδηροῦν· ἐστὶ δ' ὡς περὶ ἀργυρὸς καθαρὸς, ἔργον Θεοφίλου (3). Καὶ οἱ δακτυλιογλύφοι δὲ μέχρι τοῦ νῦν δι' αὐτῆς γλύφουσι τὰς ἐπὶ τῶν ψηφιδῶν μορφάς, ἐκ τῶν ἀρχαίων παραλαβόντες. Οὐμὴν ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ τιμαλφεῖς λίθοι, καθὰ βεβαιῶσιν, οἷον ὁ ἀδάμας, ὁ σμάραγδος, ὁ σάπφειρος, κλπ., ἀμόρφωτοι φύσει καὶ ἀμαυροφανεῖς τυγχάνοντες, δι' αὐτῆς κατεργάζονται, καὶ σμήγονται, καὶ τὴν ὁρωμένην κτῶνται λαμπρότητα. Εἰδὲ λαμβάνεται καὶ σήμερον ἐτι ἡ αὐτὴ λίθος πρὸς χρῆσιν ἱατρικὴν, ὅπως καὶ τὸ πάλαι, τοῦτο γινώσκουσιν οἱ ἀσκληπιάδαι. Δι' ὅλας λοιπὸν τὰς εἰρημένας χρεῖας μετακομίζεται ἡ Ναξία σμύρις εἰς Βρετανίαν, καὶ λειοτριβηθεῖσα διαδίδεται ἐκεῖθεν εἰς ὅλας τῆς Εὐρώπης τὰ σιδηροουργεῖα ἐν γένει. Ἀπ' ἐναντίας δὲ ἡ Κρητικὴ ἀκόνη, πρὸς μόνην ἀκόνησιν τοῦ ἀπεστομωμένου τῶν μαχαίρων ἀθέρους, καὶ δι' οὐδὲν ἄλλο, χρησιμεύουσα, κατεστῆται κατὰ μικρὸν ἐκ τῆς συνεχοῦς τριβῆς καὶ δαπανᾶται, ἄτε δὴ μαλακὴ τις καὶ διάθραυστος οὖσα.

Καὶ ὁμῶς ἐνδεχόμενον πάλιν, ἐνιστάμενός τις εἰς ταῦτα, νὰ εἴπῃ—Ἐάν ἡ Ναξία πέτρα εἴτε ἀκόνη ἦν αὐτή, αὐτοπάτη ἡ σμύρις, διατί ὁ τε Διοσκορίδης, ὁ Γαληνός, καὶ ὁ Πλίνιος, καὶ τοὶ μνησθέντες τῆς Ναξίας ἀκόνης, ποιοῦνται ἴδιον λόγον καὶ περὶ τῆς σμύριδος, ὡς περὶ πραγμάτων τρόπον τινὰ διαφερόντων ἀλλήλοις; Πρὸς τοῦτο ἀποκρίνομαι.—Ναί, ἀληθῶς ὁ μὲν Διοσκορίδης λέγει ἡ Σμύρις λίθος ἐστίν, ἡ τὰς ψήφους οἱ δακτυ-

(1) Ἐργακλ. αὐτ. Τόμ. ΙΑ', σελ. 306. ἐκδ. α.

(2) «Ὁ γὰρ μὴν Ταραντίος Ἡρακλείδης, καὶ ἄλλοι τινεῖς, εὐκ ἐν λίθῳ, φασι, γίνεσθαι τὴν τίτανον, ἀλλ' ἐκ πάσης μόνης γε τῆς πέτρας· ὠνομάζοντες οὕτως κατ' ἐξοχὴν τῶν λίθων μίαν, τὴν σκληροτάτην» [Γαλην. Περὶ ἀπλ. φαρμ. δυνάμ. Τόμ. Β', βιβλ. θ', φύλ. 68]. Παρὰ Πατμῶς ὠνομάζεται σήμερον ἡ τοιαύτη λίθος Σφάραμο.

(3) Πλούτ. αὐτ. εἰς Ἀλεξάνδρ. λθ'.

ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑΙ ΕΚΛΟΓΑΙ.

—οοο—

(Τίλος. Ἰδε φυλλ. 298.)

λιογλύφοι σμήγουσι, χρῆσις εἰς σήπτας καὶ καυστικά, καὶ πρὸς οὐλῶν πλάθον καὶ ὀδόντων σμήζιν. (4). Ὁ δὲ Γαληνὸς α Καὶ ἡ καλουμένη δὲ σμύρις, ὅτι μὲν ἱκανῶς ἐστὶ ρυπτικῆς δυνάμεως, δὴλὸν ἐστὶ καὶ τῶν χρωμένων αὐτῇ δακτυλιογλύφων εἰς τὴν τοιαύτην χρεῖαν, κτλ. (2). Ὁ δὲ Πλίνιος ἄμμος (arena) εἶπεν αὐτὴν (3), τὴν λειοτριβὴν δὴπου νοῶν, ὅπως ἔχει καὶ παρ' Ἡσυχίου α Σμύρις, ἄμμος εἶδος, ἡ σμήγονται οἱ σκληροὶ τῶν λίθων. Ἀλλ' ἡ φαινόμενη διάκρισις αὐτῇ αἰτίαν ἔχει, ὡς ἐγὼ νομίζω, τὴν διαφορὰν τῆς ποιότητος τῆς πέτρας. Καὶ ἡ μὲν σμύρις τῆς Νάξου, ἵνα διαστῇται τῶν λοιπῶν ὁμοειδῶν, ἐν διαφοροῖς παραγομένων τόποις, ὠνομάζετο ἴσως κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους Ναξία πέτρα. Ἐκνικήσαντος δ' εἰς τὸ μετέπειτα τοῦ ὀνόματος Σμύρις, δι' οὗ ἐγνωρίζοντο μόναι αἱ τῶν ἄλλων τόπων ὁμοειδεῖς μὲν, πολλῶν δ' ὑποδεέστεραι τῆς Ναξίας κατὰ τὴν ποιότητα πέτραι, συνεκωνεύθη καὶ αὕτη μετ' ἐκείνων. Τοιοῦτόν τι ἐνόει, ὡς φαίνεται, καὶ ὁ Θεόφραστος ἐν οἷς λέγει α... ὁ λίθος ὃ γλύφουσι τὰς σφραγίδας, ἐκ τούτου ἐστὶν ἐξ οὐπερ αἱ ἀκόναι, ἡ ἐξ ὁμοίου τούτῳ (4). Ἡ, καὶ ἄν τις ὑπολάβῃ, ὅτι σμύριδα πρὸς διάκρισιν μετωνόμασαν οἱ παλαιοὶ τὴν λειοτριβηθεῖσαν ἤδη Ναξίαν πέτραν, ἴσως δὲν ἀποσφάλλεται τοῦ πιθανοῦ. Γνωστὸν δὲ εἰς τοὺς ἐταίρους τοῦ ἐμπολαίου Ἑρμοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἡρακλείτου, ὅτι καὶ ἄλλοι τόποι παράγουσι σμύριδα, οἷον ἡ Περούβια ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ, ἡ Σουηκία, ἡ Δανία (5), καὶ ἡ Γερμανία πολλὰ χροῦ. Καὶ καθ' ἡμᾶς δὲ ἀνωρύχθη τοιαύτη ὑπὸ Βρεττανῶν ὀρυκτολόγων ἐν τῇ νήσῳ Σάμφ καὶ παρὰ τὴν νῆαν Ἐφεσον (Κούσ-ἀδασί). Ἀλλ' ἐν Βρετανίᾳ προτιμᾶται πάντοτε καὶ περιζήτεται ἡ Ναξία, ὡς πάσης ἄλλης υπερτεροῦσα κατὰ τὴν ποιότητα. Μάρτυς δὲ αὕτη τῆς πέτρας ἡ τιμὴ τῆς μὲν Ναξίας ὁ τουρκικὸς στατῆρ τιμᾶται ἐγχωρίως, τό γε νῦν ἔχον, δραχμῶν τριάκοντα, τῆς δ' Ἐφεσίας δραχμῶν μόνον δώδεκα ἐν αὐτῇ τῇ Βρετανίᾳ.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα περὶ τοῦ προτεθέντος μοι ζητήματος, ὁρθῶς ἡ πλημμελῶς ἔχοντα οἱ πολυτέμνορες σκοπεῖτωσαν φιλόλογοι.

Οἱ μὲν φέρτεροί εἰσι, νοῦσαι τε κρίναι τε

Ἐκ Πάτμου τῇ 23 Μαΐου 1859.

Γ. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ.

(1) Βιβλ. Ε'. κεφ. η' μ'.

(2) Περὶ ἀπλ. φαρμ. δυνάμ. Τόμ. Β', βιβλ. θ', φύλ. 69.

(3) Hist. Natur. L. XVI, cap. 9.

(4) Περὶ λίθ. σελ. 397. Lugd. Batav. 1613. Καὶ σημειώσας ἐνταῦθα κατὰ πόσον ἡ χρῆσις αὐτῇ τοῦ Θεοφράστου ἐνισχυεῖ τὴν γνώμην μου, ὅτι δηλαδὴ Ναξίαν ἀκόνην πρέπει νὰ νοήσωμεν αὐτὴν τὴν σμύριδα· διότι, ὡς μικρὸν ἀνωτέρω ἔφθην εἰπών, δι' αὐτῆς ἐγλύφοντο τοιαῦτα, ὡς καὶ νῦν ἐτι, αἱ δακτυλοὶ ψηφίδες εἴτε σφραγίδες. Τὴν αὐτὴν δὲ λίθον ὑπονοεῖ, ὡς νομίζω, καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἐν οἷς ἱστορεῖ περὶ τοῦ ὀπλισμοῦ τῶν ὑπὲρ Αἰγύπτου Αἰθιοπῶν τῶν συστρατευσαμένων τῷ Σέρξῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, λέγων α Τόξα δὲ εἶχον ἐκ φοινίκος σπάθης πεποιημένα, μακρὰ τετραπηχίων οὐκ ἐλάσσων· ἐπὶ δὲ, καλαμίνους ὀπίσθεν μικροῦς· αὐτὶ δὲ σιδηροὶ ἐπὶν λίθος ὁ ὅς ἐστι πεποιημένος, τῷ καὶ τας σφρηγίδας γλύφουσι. [Ζ', 69].

(5) Βλ. Ἑρμῆν Κερδῶν Ν. Παπαδοπούλου Τόμ. Β', σελ. 240.

» — Φίλτατέ μου Κύριε Νικόλαε, εἶπε στραφεῖς πρὸς ἄλλον ὁ φίλος μου, διὰ τί δὲν μ' ἐπροξένησας τὴν εὐχαρίστησιν νὰ μ' ἐπισκεφθῇς ὅταν πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἦλθες εἰς Σμύρνην (*); — Διότι ὁ ὑπὲρ τῆς σας, ἐσοχώτατε, με ἀπεδιώξεν εἰπών ὅτι δὲν εἴχατε καιρὸν. — Ὡ τὸν αὐθάδη! εὐθὺς σήμερον θὰ τὸν διώξω, φίλε μου. Ποτὲ δὲν ἔμαθε νὰ διακρίνη τοὺς φίλους μου ἀπὸ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἔρχονται νὰ μ' ἐνοχλοῦν. Καὶ τί κάμνει ἡ δευτέρα σύζυγός σας; ὦραία νέα! — Ἐ! Ἐ! — Καὶ ὁ υἱός σας, ὁ κανακάρης; καὶ αὐτὸς ὦρατος νέος; τί γίνεται; — Εἴχα σκοπὸν νὰ τὸν στείλω νὰ σπουδάσῃ τὴν ἀνατολίαν, καὶ νὰ τὸν κάμω ἱατρὸν· αὐτὸς ὁμῶς προτιμᾷ νὰ γείνη ἱερεὺς· ἀλλ' ἀδιάφορον· θὰ προοδεύῃ πάντοτε διότι ἔχω ἀρκετὰ χρήματα νὰ τὸν ἀρῶσω. — Καὶ ἐγὼ ἔχω ἀρκετὴν ἰσχὺν διὰ νὰ τὸν προάξω εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά. Τίς ἡξέυρει· ἐάν δὲν τὸν ἰδῶμεν καὶ ἐπίσκοπον; Ὁμιλεῖ καλά; — Ὡς βιβλίον, ἐσοχώτατε. Ἐνίοτε μᾶς ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἱηροσίων πραγμάτων ὡς νὰ ἦτον βουλευτής, καὶ πάντοτε κατὰ τὰ φρονήματά σας. — Εὐγε, Νικόλαε! ἀλλὰ διὰ τί δὲν τὸν κάμνεις δικηγόρον; ἡμιπρῶ τότε νὰ τὸν σπρώξω καὶ ἐγὼ, καὶ πιθανώτατι νὰ τὸν ἀναγορεύσωμεν καὶ πρόεδρον τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων.

» Τοιαῦτα ἀκούσας ὁ γέρον κρεωπῶλῃς τοσοῦτον ἡσθάνθη διαβρυπτομένην τὴν φιλαυτίαν του, ὥστε ἀπεχώρησε λέγων ὅτι πάντα λίθον θὰ κινήσῃ ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ φίλου μου, καὶ βεβαίως ὅτι ἐάν ὁ γείτων του, ὅστις εἶχεν ὑποσχεθῇ τὴν ψῆφόν του εἰς τοὺς ἐναντίους, δὲν ἀθετήσῃ τὸν λόγον του, θὰ τὸν φυλακίσῃ ὅπως πληρώσῃ τὸ κρέας τὸ ὁποῖον εἶχε χορηγήσει αὐτῷ.

» Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπισκέφθημεν διδάκαλον πᾶσι παιδιῶν ὄντα πατέρα, τὰ ὅποια ὁ φίλος μου ἐξέμνησεν ὡς ἄλλους ἀγγέλους, ὑποσχόμενος συγχρόνως καὶ πολλὰ πρὸς αὐτά. Ἐδώκε δὲ καὶ ἀνὰ τρία κόντα δραχμὰς εἰς ἕκαστον τούτων, οὐχὶ ὁμῶς ἐπὶ σκοπῷ δεκάσμου, διότι δὲν εἶχον δικαίωμα ψήφου.

» Ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ μεταβῶμεν καὶ εἰς τὰ hustings· ἐνθ' δὲ συνδιελεγόμεθα πρῶτον μεταξὺ ἄλλων τὸν φίλον μου, ἐάν εἶχε τὸν τρόπον νὰ ἐκπληρώσῃ ὅσα ὑποσχεθῇ.

» — Ὅχι βέβαια, ἀπεκρίθη· ἀλλὰ σ' ἐρωτῶ, οἱ ἱατροὶ θεραπεύουν ὅλας τὰς ἀβενείας τῶν ἀνθρώπων; σώζουν καὶ τὸν ἡμισυ ἀριθμὸν τῶν ἀρρώστων; τοὺς ἀνακουφίζουν ὅλου; Βεβαίως ὅχι· τὸ αὐτὸ κάμω καὶ ἐγὼ· δίδω εἰς τοὺς καλοὺς αἰ- τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι καὶ ὁ ἱατρός εἰς ἐκείνους τῶν ὁποίων τὸ πάθος εἶναι ἀνίατον, δηλαδὴ ἐλπίδα.

(*) Κτηνοπωλείον ἐν Λονδίνο.

« Τότε ἐνόησα πόσον βέβαιαι ἦσαν αἱ ὑποσχέσεις τοῦ φίλου μου.

« Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ hustings ἀνέπτυξεν ἔσθην ἐπιτηδεύοντα ἀπετείνετο πρὸς ὅλους, ὡφελεῖτο ἀφ' ὧν, εὐχαρίσται τοὺς οἰκείους, καὶ ἐφάρτετο εὐγενῶς πρὸς τοὺς ἐναντίους. — Φίλτατέ μου κύριε, ἔλεγε πρὸς τινὰ τούτων, ἂν καὶ ὑπεσχέθητε τὴν ψήφον σας εἰς τὸν ἀντίπαλόν μου, ἐλπίζω ὅμως ὅτι δὲν θέλετε λησμονήσει ὅτι ἔχετε τὸ δικαίωμα νὰ ῥίψετε δύο ψήφους, καὶ ὅτι με ὑπεσχέθητε (ἡ μ' ἐδῶκατε ἐλπίδα) ὅτι θὰ μὲ δώσετε τὴν δευτέραν.

« Τὸ στρατήγημα δὲ τοῦτο μετεχειρίσθη πολλὰ καὶ διὰ τοῦ διαλλακτικοῦ καὶ μελιχίου τρόπου του πολλοὺς ἐκέδθησε.

« Μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς συνεδριάσεως τὸν ἠρώτησα ἐν δὲν ᾤσθανετο ἀρτίαν διὰ τὰ γινόμενα. — Ὅσπιν δὲν φαντάζεσαι, ἀπεκρίθη· ἀλλὰ τί θέλεις; εἶμαι ἀνικακασμένος νὰ ὑποβάλλωμαι εἰς τὴν δοκιμασίαν αὐτήν. Χάρης τῷ Θεῷ ὅτι ἀνανεώνεται κατὰ πενταετίαν.

« Βεβαίως εἶναι δοκιμασία, ἀλλ' ὅλοι δὲν εἴμεθα ἐπιτήδειοι νὰ ὑποστῶμεν αὐτήν. Πρέπει νὰ ἔχη τις μέτωπον ἀτάραχον, ἅμα δὲ καὶ πεποιθήσιν ὅτι ἡ βουλευτικὴ θέσις εἶναι ἀνταξία ὅλων ἐκείνων καὶ πολλῶν ἄλλων ἐξουτελίσσεων.

« Πρὶν δὲ ἀναχωρήσω ἀπὸ τοῦ μέρους ὅπου ἐγίνετο ἡ ἐίλογη, ἐπιθυμῶν νὰ κρίνω περὶ τῆς διαφοράς τῶν φρονημάτων, εἰσῆλθον εἰς καπηλεῖον ὅπου συνήρχοντο οἱ ὁπαδοὶ τοῦ ἄλλου ὑποψηφίου· ἡ συνέλευσις ἦν πολυάριθμος καὶ κατεγίνετο εἰς πολιτικὰς συζητήσεις. Ὁ μὲν πρόεδρος αὐτῆς ἦτο ἱππικατρός, κίρτης δὲ ὁ ἀγορεύων ῥήτωρ. Καὶ ἐγὼ μὲν δὲν ἐνόησα τὸν λόγον τοῦ ῥήτορος· ἔμπορος τις ὅμως πωλὼν δηλητήριον κατὰ τῶν ποντικῶν, ἐστάμενος ἐκεί πλησίον μ' ἐδεσβίωσεν, ὅτι ὁ ὁμιλῶν ἦτο δεξιότατος πολιτικός καὶ μέγας Δημοσθένης.

« Τὸν ἤκουσα δὲ ἀνακρίνοντα μετὰ πολλοῦ ζήλου. — Μὰς κατέστρεψε, κύριε, τὸ ὑπουργεῖον, ἡ ἐκκλησία, ἡ ἀριστοκρατία καὶ ἡ ἐπιβροχὴ τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν. Ἡ μισαλλοδοξία, ἡ δεισιδαιμονία, ἡ θρησκομανία, τὰ προνόμια τοῦ βασιλέως καὶ ἡ ἐπιβροχὴ τοῦ κλήρου μᾶς καταφέρουσιν εἰς ὀλεθρον. Δὲν ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τὸν νοῦν ὅσον οἱ γεροῦσιαι· καὶ οἱ ἐπὶ τοῖς μαζαῖς καὶ οἱ ἐπὶ τοῖς ποταμοῖς; Ἡ κρίσις μας δὲν εἶναι ἔσθην μετὰ τὴν κρίσιν τῶν ῥητόρων καὶ τῶν νομοθετῶν μας; τὸ βιβλίον τῆς παιδείας δὲν εἶναι ἀνοικτὸν εἰς ὅλους ὅσοι ἤθελον νὰ ἀναγινώσκουν; Καὶ διὰ τί, σέως καὶ ἐγὼ δὲν θὰ ἤξεύρωμεν νὰ ἐρμηνεύσωμεν τοὺς νόμους ὅσον καὶ ἓνας βουλευτὴς ἢ ἀρχιεπίσκοπος; (ἀτελείωτοι χειροκροτήσεις.) Δὲν ἔχομεν τὰ αὐτὰ δικαιώματα; (ἀκούσατε, ἀκούσατε!) Καὶ πρέπει ν' ἀρῶμεν νὰ καταπιέσωμεν τὸ πνεῦμα καὶ νὰ δέσωμεν τὸ στόμα μας; (Ὁχι, Ὁχι!) Διὰ τί λοιπόν, καὶ μὴ ὅτις εὐγενεῖς ἢ κληρικοί, δὲν θὰ εἴμεθα ὅλοι ἱκανοὶ ν' ἀντιπροσωπεύσωμεν τοὺς συμπολίτας μας; (Ναὶ διεξοδικώτεροι ἐπεφυμίαι.)

« Μὲ φαίνεται, ἀπὸ τῆς Σκώτης, ὅτι δὲν εἴμεθα τότε καλοὶ νομοθέται ὅσον φαντάζεται ὁ προλαλή-

σας ἐντιμὸς ῥήτωρ. Πιστεύεις, σύντεκε Γεώργιε, ὅτι ὁ δούλος τοῦ δουκὸς ἤξεύρει νὰ κτίσῃ οἰκίαν τόσῳ καλὰ καὶ τόσῳ γρήγορα ὅσον σύ; Ὁχι. Καὶ διὰ τί; διότι σὺ ἐσπούδασες τὴν τέχνην σου. Δὲν πρέπει λοιπόν καὶ ὁ ἱερεὺς νὰ σπουδάζῃ τὰ ἐκκλησιαστικά καὶ ὁ νομοθέτης τοὺς νόμους καὶ τὴν πολιτικὴν; Μὲ φαίνεται ὅτι οἱ περισσώτεροί μας θὰ ἐφανόμεθα εἰς τὸ βῆμα ὅπως καὶ ἓνας ταῦρος εἰς μουσικὴν συμφωνίαν, ἢ ἄρκτος εἰς χορὸν.

« Ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἀνέκοψε θορυβῶδως τὸν ῥήτορα, μὴ κατορθώσαντα πλέον νὰ ὁμιλήσῃ.

« Ἀνεχώρησα δὲ αἰσθανόμενος τὸ ὀρθὸν τῶν σκέψεων τοῦ Σκώτου, καὶ λυπούμενος ὅτι τὸν ἤκουσαν μετὰ τοσαύτης δυσμενείας. Ἐρωτήσας δὲ καὶ περὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ ἔμαθον ὅτι ἦτο ἀξιόλογος ἄνθρωπος, καὶ ὅτι εἶχεν ἀποκτήσει περιουσίαν τινά. Καὶ δὲν ἐθεωρεῖτο μὲν ὡς ῥήτωρ, οὔτε ἡγάπων τὰς πολιτικὰς του ἀρχάς, ἐξήτουν ὅμως παρ' αὐτοῦ γνώμην περὶ ὅλων τῶν ὁπωσούν ἀξίων λόγου ὑποθέσεων, καὶ ἐπέτρυγχανον ἀκολουθοῦντες αὐτήν. Ἀλλ' οἱ πλείστοι τῶν συνηγμένων ἐκεῖ, μὴ ἔχοντες τί νὰ κινδυνεύσωσιν, ἀπήτουν μεταρρυθμίσεις· ἐκεῖνος δὲ ὅμως συνέβηκε νὰ λέγῃ ὅτι ἡγῶναι μέχρι τίνος θὰ ἐφθάνον αἱ μεταρρυθμίσεις αὐταί, καὶ ὅτι πιθανὸν ἦτο νὰ μεταρρυθμισώσι καὶ αὐτὴν τὴν μικράν του περιουσίαν, ὑπὲρ ἧς τοσοῦτον ἐμόχθησεν.

« Ἐλθσάμην νὰ εἶπω ὅτι ἡ συνέλευσις αὕτη ὠνομάζετο τῶν φίλων τοῦ «συντάγματος» ἐπὶ δὲ τῆς θύρας ἦσαν γεγραμμένα αἱ λέξεις αὗται· «Εἰς ἐλευθερίαν τῆς συζητήσεως, καὶ τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ ἔλεγεν ὅτι ἕκαστον μέλος πληροῖται τριακονταπέντε λεπτὰ ἀντὶ δικαίωματος εἰσόδου καὶ καπνίσματος. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη καὶ τελευταία ἐπίσκεψίς μου εἰς τὴν συνέλευσιν ἐκείνην, τὴν δίδουσαν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς καὶ διαφόρους σκέψεις.

« Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Λονδίνον ἦλθον εἰς φίλου, πρὸ πολλοῦ ἀπόντος, ὅπως ἐρωτήσω ἐν ὑπέστρεψε καὶ εὐρὼν αὐτὸν τὸν ἠρώτησα τὰ περὶ τῆς υγιείας του. — Καλὰ, ἀπεκρίθη, ὅσον τὸ συγχωροῦν αἱ περιστάσεις. — Ποίαν περιστάσεις ἐνοεῖς; — Χιλίας· πλῆθος υποθέσεων, ἀνταπόκρισιν μεγάλην, ἀπείρους ἐπιστολάς τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀναγνώσω, εἰς τὰς ὁποίας πρέπει ν' ἀποκριθῶ, δὲν ἤξεύρω πόσα ἐγγράφα νὰ ἐξετάσω, φίλους νὰ ὑποχρεώσω, κτλ. κτλ.

« Παράδοξον! ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν· αὐτὸς εἶναι υἱὸς ἐμπόρου, πλούσιος, ἡλίθιος καὶ ὀκνηρὸς· τί σημαίνει;

« Καὶ καθήσας ἀπέναντί του ἔρριψα τοὺς ὀφθαλμούς εἰς ἐφημερίδα ἐνῶ ἐκεῖνος ἵστατο κλινὴν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀσφύος, προτείνων τὸν δεξιὸν πόδα καὶ κύπτων πρὸς ἐμὲ τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀναγίνωσκεν ἐπιστολὴν ἐνῶ εἶχε τὴν ἀριστερὰν χεῖρα εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ βραχίου του. Ἀφῆνης ἀνορθοῦται, πλησιάζει εἰς κάτοπτρον, εὐτρεπίζεται, προσποιεῖται ὅτι δίδει εἰς ἄλλον τὴν ἐπιστολήν, τὴν ἀφίνει ἐπὶ τῆς τραπέζης, χώνει τὴν δεξιάν εἰς τὸν κόλπον του, καὶ ἵσταται ἐμπροσθέν μου ὡς εἰκὼν κρεμασμένη ἐπὶ τοῦ τοίχου.

« — Τί ἔχεις; ἠρώτησα; — Τάξις! τάξις! ἀνέκραξε, καὶ ἐσωπτήσθη ἐκ νέου.

« Τί διάβολον ἔχει; εἶπον κατ' ἐμαυτὸν. Ἐνθυμήθη τότε ὅτι ὁ πάππος του Λουκάς, παντοπώλης ὅτε ἔζη, ἀφῆκεν ἀρκετὴν περιουσίαν εἰς τὸν υἱόν του, καὶ ὅτι οὗτος συντροφεύσας με πλούσιον τραπέζιτην κατήντησεν ὑπὲρ πλοῦτος, τοὺς δὲ θησαυρούς του ἀφῆκεν εἰς τὸν μόνον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου υἱόν του· ἀλλὰ τί εἶχεν οὗτος, καὶ ἐφαίνετο μετρῶν τοὺς ἀστέρας ἐν σταθερᾷ μεσημερίᾳ;

« Λαβὼν ἀνὰ χεῖρας ἐφημερίδα ἐνῶ ἐκεῖνος ἠτένιζε θριαμβεύων σωρὸν ἐπιστολῶν, ἀνέγνω μεγαλοφώνως περιέρχους τινὰς περικοπάς· αὐτὸς δὲ ἤκουε μετὰ προσοχῆς, ἱστάμενος πάντοτε πρὸ τοῦ κατόπτρου, καὶ μιμούμενος, ὡς παρετήρησα μετὰ μικρόν, ὅλας τὰς κινήσεις τῶν βουλευτῶν τὰς ἐμφανιούσας ἐγκρίσιν ἢ ἀποδοκιμασίαν. Καὶ ὁσάκις μὲν δὲν ἐνέκρινεν, ἀνέγινωσκον, ἔβηκε καὶ ἐκτύπει τοὺς πόδας, ὁσάκις δὲ εὐχαριστεῖτο ἀνέκραζεν· « Ἀκούσατε! ἀκούσατε! »

« Μὲ φαίνεται, εἶπον ἐπὶ τέλους αὐτῷ, τόσον ἐνησχολημένος ὥστε κρίνω ἀναγκαῖον νὰ σὲ ἀποχαίρῃ. — Καὶ ἀνεχώρησα ἀφίς αὐτὸν πρὸ τοῦ κατόπτρου· ἐνῶ δὲ κατέβαινον τὸν ἤκουσα κρίζοντα· « Προτείνω τὸ ἀπαράδεκτον. »

« Ἀπαντήσας εἰς τὸ προαύλιον ἀρχαῖον αὐτοῦ ὑπῆρξεν εἶπον· — Μὲ φαίνεται ὅτι ὁ κύριός σου πάσχει. Ἡ κεφαλὴ του δὲν εἶναι εἰς καλὴν κατάστασιν· ἄλλοτε ἦτον πολλὰ σιωπηλός, τώρα δὲ αἰωνίως ὁμιλεῖ, καὶ αἱ ὁμιλίαι του εἶναι ἀσυνάρτητοι.

« — Μὴν ἀνησυχεῖτε, ἀπεκρίθη ὁ ὑπῆρξεν, ὅλ' αὐτὰ εἶναι ἀποτέλεσμα χαρᾶς καὶ υπερηφάνειας. Χθὲς ἦλθεν ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κορνουάλλης, καὶ ἀμέσως ἤρχισε νὰ τακτοποιῇ τὰ θρανία, ὡς νὰ ἦτον ἡμέρα συνελεύσεως. Ἐμβαίνει, ἐκβαίνει, προσπαθεῖ νὰ καθήσῃ με χάριν, σκόνεσται καὶ πάλιν καθήσται, κυτᾷ τὸ ποδάρι, βήγει, μεταβάλλει θέσεις ἐμπροσθεν τοῦ καθρέπτου, φωνάζει· « ναί, Ὁχι, ἀκούσατε· τάξις! . . . »

« — Κακὰ συμπτώματα! ἀνέκραξε.

« — Καὶ δὲν εἶδετε ὅλα. Σήμερον· τὸ πρῶτ', ἐγγράψε πενήντα τοῦλάχιστον φορὰς τὸ ὄνομά του διὰ νὰ μάθῃ νὰ τὸ καλλιγραφή. Μετὰ ταῦτα μ' ἐφώναξε, καὶ ὅταν ἦλθα μ' ἐβλεπε καὶ ἐκάθητο εἰς μέγα θρανίον. Ἐπειτα περιτυλίξας ἄσπρον χαρτὶ μετὰ τὸ παρουσιάσει ψιθυρίζων τινὰς λέξεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἤκουσα μόνον ὑπόμνημα. Τότε μ' ἐπρόσταξε νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὰ χρέη μου. Ἐπειδὴ ὅμως τὸν ἐλυπήθη ἦλθα πάλιν, καὶ ἀνοίξας τὴν θύραν τὸν ἠρώτησα ποίαν ὥραν ἤθελε νὰ γευθῇ· ὅταν προτείνω, μὲ ἀπεκρίθη, τὸ ἀπαράδεκτον.

« — Ὁ ἀνέτρελλος λοιπόν!

« — Κ' ἐγὼ αὐτὸ εἶχα ὑποπτευθῇ, ἀπεκρίθη ὑπομειδιάσας πονηρῶς ὁ ὑπῆρξεν· ἀλλὰ δὲν ἐτρέλλετο, ἔγεινε βουλευτὴς· ὑπῆγεν εἰς τὴν Κορνουάλλην, ἠγόρασεν ἐν χωρίον καὶ μαζὶ μ' αὐτὸ τὰς ψή-

φους ὅλων τῶν κατοίκων του (*), καὶ ἐπέστρεψε σκίπτων. Αἱ ἐπιστολαὶ τὰς ὁποίας εἶδετε εἰς τὴν τράπεζάν του εἶναι ξέναι, σταλεῖσαι πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ βάλῃ ἐπάνω τὸ ὄνομά του (**). διὰ τοῦτο ἐγυμνάζετο γράφων τὴν ὑπογραφήν του. Εἰκοσιπέντε φύλλα ἐγέμισε σήμερον τὸ πρῶτ' μετὰ τὸ ὄνομά του, κατόπιν τοῦ ὁποίου ἐβάλλε πάντοτε M. B. (***)

« Ὁμίλησα περὶ τῆς τρέλας αὐτοῦ εἰς τὸν ἱπποκόμην τοῦ Λόρδου Λικορπόνδ, καὶ με εἶπε νὰ μὴν ἀνησυχῶ, διότι δὲν θὰ διαρκέσῃ πολλὰς ἡμέρας. Εἶναι πρᾶγμα τῆς στιγμῆς, με ἀπεκρίθη· ἡ ματαιοδοξία καὶ ἡ χαρὰ τὸν κάμνουν καὶ τὰ χάινει· ὅταν ὅμως ἔλθῃ εἰς τὴν βουλὴν θὰ τὸν ἰδῇς νὰ καθήσῃ σιωπηλὸς ὡς ἰχθὺς ἄφωνος.

« — Εἴθε νὰ ἦτον ἄφωνος, εἶπα, ἀπὸ σήμερον!

« Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ἤκουον ἄνω τῆς κλίμακος τὸν κύριον βουλευτὴν καλοῦντα τὸν ὑπῆρξεν· ἐνῶ δὲ ἐχώρουν πρὸς τὴν θύραν ἐκράζε· « Γιάννη! τρέξε κατόπιν τοῦ κυρίου ὁ ὁποῖος ἀνεχώρησε τώρα, καὶ ἐρωτήσέ τον ἐὰν θέλῃ νὰ στείλῃ τὰ γράμματά του ἀνεξόδως. Καὶ σύ, Γιάννη, ἐὰν ἔχῃς νὰ στείλῃς εἰς φίλους σου φέρετέ τα, καὶ γράψε τους νὰ στέλλουν εἰς ἐμὲ τὰς ἀποκρίσεις τῶν ἐπιγράφωντες αὐτάς οὕτως· Τῷ Κυρίῳ Σίλλυ Στέφεν M. B. διότι, ὡς ἤξεύρεις, τώρα εἶμαι μέλος τοῦ κοινοβουλίου.

« Θεέ μου! ἀνεφώνησα κλείσας τὴν θύραν, ὅποιος ὁμοίωτος ὑπάρχει μετὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Λουκά (****)! »

ΠΑΡΕΡΓΑ ΤΙΝΑ

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΚΟΣΜΟΥ.

—ooo—

Ὁ καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα δύναται δικαίως νὰ καταταχθῇ μετὰ τῶν θαυμάτων τοῦ κόσμου. Ἀδύνατον νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ τις χωρὶς νὰ θαυμάσῃ τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως, καὶ νὰ μείνῃ ἐκστατικός ἀπέναντι τῆς καταπληκτικῆς αὐτοῦ θέας καὶ τοῦ κολοσσιαίου ὄγκου τῶν ὑδάτων, τὰ ὁποῖα καταπίπτοντα ἐξ ὕψους ἑκατὸν καὶ ἐξήκοντα ποδῶν προξενοῦσι φρικτὸν πάταγον, πολλὰ μίλια μακρὰν ἀκουόμενον.

Ἡ ἀπόστασις τοῦ καταρράκτου ἐκ Νεοβοράκου

(*) Γνωστὰ εἶναι τὰ rotten boroughs, ἢ boroughs pourris κατὰ τοὺς Γάλλους (σπονήττα χωρία). Τούτων ἡ ἀντιπροσώπευσις κατελήθη πρὸ τινῶν ἐτῶν, εἰμὴ ὅλων, τοῦλάχιστον τῶν πλείστων.

(**) Τὰ μέλη τῶν Ἀγγλικῶν βουλῶν ἔχουσι τὸ προνόμιον νὰ μὴ πληρώσιν ταχυδρομικὰ διὰ τὰς ἐπιστολάς των· καταγράφουσι ὅμως τοῦτο ἀπαλλάττουσι τοῦ φόρου καὶ τὰς τῶν φίλων των.

(***) «Ἦτοι Μέλος τῆς Βουλῆς.

(****) Εἰς μὲν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου συνεδρίαζον οἱ βουλευταί, εἰς δὲ τὴν τοῦ Ἁγίου Λουκά οἱ παρχεφρονες.

όπου διατρίβω είναι 450 μίλια· ἐγὼ δὲ δὲν εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν μου πλέον τῶν δύο ἡμερῶν ὅπως ὑπάγω, ἐπισκεφθῶ αὐτὸν καὶ ἐπιστρέψω ἐντὸς 48 ὡρῶν. Βεβαίως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἤθελε φανῇ ἄπορον πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάγῃ τις εἰς Μελιτὴν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας ἐντὸς δύο ἡμερῶν· ἀλλ' ἐν Ἀμερικῇ ἔνθα αἱ διαστάσεις ὑπολογίζονται ἀνά ἑκατοντάδας καὶ χιλιάδας μιλίων, τὸ τοιοῦτο δὲν φαίνεται ἀσυνήθες. Ἐντὸς τοῦ ἀτμοπλοίου *Perola*, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἐφθασα ἐνταῦθα εἰς Ἀγγλίαν πρὸ τινων ἐτῶν, ὑπῆρχε καὶ ἐπιβάτης τις ἐκ Φιλαδελφίας. Εὐρισκόμεθα εἰσέτι εἰς ἀπόστασιν 300 περίπου μιλίων ἐκ Νεοβοράκου, τουτέστι ἀπὸ Ἀθηνῶν μέχρι τῆς Κριμαίας ὡς ἐγγιστά. Καὶ ὅμως ἠτοίμαζε τὸν ὁδοιπορικόν του σάκκον, καὶ μοι ἔλεγεν ὅτι τὴν ἐπιούσαν ἠθέλωμεν φθάσει ἐγκαίρως εἰς Νεοβοράκον, καὶ ὅ' ἀνεχώρει ἀμέσως εἰς Φιλαδελφίαν μετὰ τὴν κατὰ τὴν 8 ὥραν τῆς ἐσπέρας ἀναχωροῦσαν ἀτμάμαξαν.

Ἡ ἀπὸ Νεοβοράκου μέχρι Νέας Αὐρηλίας ἀπόστασις εἶναι ὡς ἐγγιστά 1600 μιλίων, καὶ ἐν τούτοις ἡ ὁδοιπορία δὲν διαρκεῖ σήμερον πλέον τῶν πέντε καὶ ἡμισείας ἡμερῶν· καὶ ὅταν κατασκευασθῇ ἐντελῶς ὁ σιδηρόδρομος τέσσαρες ἡμέραι θέλουσιν ἀρκεῖ. Οἱ ἐκδόται βιβλίων ἐνταῦθα δημοσιεύοντες νέον τι σύγγραμμα ἀναφέρουσιν εἰς τὰς ἀγγελίας των, ὅτι ἐπὶ τῇ παραλαβῇ τῆς τιμῆς του θέλουσι τὸ στείλει ἀνεξόδως εἰς οἰονδήποτε μέρος τῶν Ἠνωμένων Ἐπαρχιῶν ἐντὸς τριῶν χιλιάδων μιλίων.

Ἀνεχώρησα λοιπὸν ἐκ Νεοβοράκου ἡμέραν σάββατον, τὴν δωδεκάτην ὥραν τῆς ἡμέρας διὰ τοῦ σιδηρόδρομου, ὅστις διέρχεται πλησιέστατα τῆς ὀχθῆς τοῦ διαβρέχοντος τὴν πόλιν ποταμοῦ Χόδσων (Hudson River). Ὁ ποταμὸς οὗτος ἔχων μῆκος 323 μιλίων, καὶ πλευστός εἰς 136, διακρίνεται διὰ τὴν ὠραιότητα τῶν ὀχθῶν του, κεκαλυμμένων ἀπὸ οἰκίας, χωρία καὶ ἀγροκήπια, καὶ τὴν ζωρότητα καὶ κίνησιν ἣν παριστᾷ ἡ θέα του, διασχιζομένου καὶ ὅλας τὰς διευθύνσεις ὑπὸ ἀπειραριθμίων ἀτμοπλοίων καὶ θαλαμηγῶν (Yachts). Ἱστορικῶς ὁ Χόδσων εἶναι ὀνομαστός, διότι ἐπ' αὐτοῦ ἐπλευσε κατὰ πρῶτον ἀτμόπλοιον ἀπὸ τῆς εφευρέσεως τοῦ ἀτμοῦ, κατασκευασθὲν ἀπὸ τὸν περικλεῆ Φούλτωνα.

Οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Ἀμερικῆς διαφέρουσι τῶν εὐρωπαϊκῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι αἱ ἀμαξαὶ ἀντὶ νὰ διαιρῶνται εἰς πρώτας, δευτέρας καὶ τρίτας θέσεις ὡς ἐν Εὐρώπῃ, δὲν ἔχουσι τοιαύτας διαίρεσεις· ἐκάστη δὲ ἀμαξα ἀντὶ ἑξ ἔχει ὀγδοήκοντα θέσεις, ὅπου κάθονται ἀναμειγμένης τάξεως ἄνθρωποι. Αἱ ἀμαξαὶ εἶναι ἐπιμήκει, ἔχουσαι κατὰ πλάτος τέσσαρας θέσεις, δύο ἐξ ἐκάστης πλευρᾶς. Γερουσιασταὶ πλησίον σκαπανέων, ναῦται πλησίον φιλόλογων, χωρικοὶ πλησίον πολυτελῶς ἐνδεδυμένων γυναικῶν, πάντες ὁδοιποροῦσιν εἰς τὴν αὐτὴν ἀμαξαν ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο οὐδόλως εὐαρεστεῖ τὰς ἀνωτέρας τῆς κοινωνίας τάξεις. Οἱ πλείστοι τῶν Ἀμερικανῶν, ἀ-

ναμασάμενοι αἰωνίως καπνόν, πτόουσιν ἀκαταπαύστως εἰς τὸ ἔδαφος μετὰ τὴν μεγαλητέραν ἀδιαφορίαν ἐνώπιον τῶν δεσποινῶν ἀπέναντί σου ἑτερος προσπαθὼν νὰ κοιμηθῇ, θέτει ἐλευθέρως τοὺς πόδας του ἐπὶ τῆς καθέδρας σου πλησίον αὐτῆς τῆς βίνος σου. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ τελευταία αὕτη περίστασις δὲν εἶναι συνήθης, ἀλλὰ συνέβη ποτὲ εἰς ἐμὲ· καὶ ὅτε εἶπον εἰς τὸν ἐξαπλωθέντα νὰ περιμαζεύσῃ τοὺς πόδας του, τοὺς ἀπέσυρε μὲν ἀλλὰ βραδέως καὶ μετὰ προφανῆ δυσχερέσκειαν ὅτι ἐτάραξα τὴν ἀνάπαυσίν του.

Ἡ συνήθης ταχύτης τῶν ἀτμαμαζῶν τῆς Ἀμερικῆς εἶναι περὶ τὰ τριάκοντα πέντε μίλια τὴν ὥραν. Σπανίως προχωροῦσι ταχύτερα. Καὶ ὅμως πολλὰ δυστυχήματα συμβαίνουσι κατ' ἑτος, ἕνεκα τοῦ κατεσκευασμένου τρόπου μεθ' οὗ κατασκευάζουσι τὰς ὁδοὺς, καὶ τῆς ὀλίγης προσοχῆς τὴν ὁποίαν καταβάλλουσι κυρίως εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν γεφυρῶν δι' ὧν διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος. Τὴν ὥραν καθ' ἣν γράφω νέον δυστύχημα συνέβη 450 μίλια μακρὰν τοῦ Νεοβοράκου. Εὐλινος γέφυρα ὑπεχώρησεν ὑπὸ τὸ βάρος ἀτμαμαζῆς, καὶ ὅλαι αἱ παρακολουθοῦσαι κατέπεσαν εἰς τὸ ὑπ' αὐτὴν βράθρον. Δεκατρεῖς ἐπιβάται ἐφρονεύθησαν.

Ἡ ὁδοιπορία μου ἐν τούτοις ὑπῆρξεν εὐτυχής. Μετὰ πέντε ὥρας ἐφθάσαμεν εἰς Ἀλβανίαν (Albany), ἔδραν τῆς Κυβερνήσεως τῆς ἐπαρχίας τοῦ Νεοβοράκου (State of New York). Ἡ πόλις αὕτη κεῖται 150 μίλια μακρὰν τοῦ Νεοβοράκου, καὶ ἔχει πληθυσμὸν 60,000 ψυχῶν. Οὐδὲν ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν τὴν διακρίνει, ἐκτὸς τῆς αἰωνίου μετακινήσεως τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἐπαρχίας, τῶν θηρευόντων πολιτικὰς θέσεις· αἱ ὁδοὶ τῆς παριστάνουσι ἀρχετὴν κίνησιν καὶ ζωρότητα.

Ἀλλὰ καιρὸν δὲν εἶχομεν νὰ κατατρίψωμεν εἰς μάτην, καὶ μετὰ μίαν ὥραν, τουτέστι τὴν 6 μετὰ μεσημβρίαν, ἀλλάξαντες ἀμάξας ἤλθομεν εἰς τὸν σιδηρόδρομον New York central, ὅστις ἐκτείνεται μέχρι τοῦ καταβάκτου. Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ Albany εἶναι 300 μιλίων. Ὁδοιποροῦμεν ἐν καιρῷ, νυκτός, καὶ ἐπειδὴ τὴν ἐπιούσαν ἦτο Κυριακή, ἀνεστέλλομεν τὸν δρόμον εἰς ὅλους τοὺς σταθμούς, ὅπως παραλάβωμεν ἐπιβάτας μεταβαίνοντας συνήθως τὰς ἐορτὰς εἰς τὸ ὁμώνυμον τοῦ καταβάκτου χωρίον. Οὕτω διήλθομεν ἀλληλοδιαδόχως τὰς πόλεις Σενεκάττη, Οὐτικα, Ρώμην, Σαρακούσας καὶ Ρότσεστερ.

Ἦτο τότε Σεπτέμβριος. Ἐν Νεοβοράκῳ ὁ καιρὸς ἦτο γλυκύς, ἀλλ' ὅσον ἐπροχωροῦμεν πρὸς βορρᾶν ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἀτμοσφαίρας καθίστατο ἐπαισθητή, καὶ φθάσαντες εἰς Rochester ἐχάρημεν εὐρόντες λαμπρὸν πῦρ καίον εἰς τὴν ἐστίαν τοῦ ξενοδοχείου, ἐν ᾧ κατελύσκαμεν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν. Τέλος ἀνεχώρησαμεν ἐκ νέου, καὶ περὶ τὴν 7 τῆς πρωίας, ἦτοι 19 ὥρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν ἐκ Νεοβοράκου ἀπεβιβάσθημεν εὐτυχῶς εἰς τὸ χωρίον τοῦ Νιαγάρα, καταλύσαντες εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς ξενοδοχεῖον International Hotel.

Ἐννοεῖται ὅτι ἀμέσως μετέβην ἀπέναντι τοῦ κα-

ταβάκτου. Εἶναι περίεργον καὶ παρά πάντων ὁμολογεῖται ὅτι ἡ πρώτη αὐτοῦ θέα δὲν ἐμποιεῖ τὴν ἐντύπωσιν ἐκείνην ἣν προσδοκᾷ ὁ περιηγητὴς μετὰ τὰ πολλὰ ὅσα ἀνέγνωσε καὶ ἤκουσε περὶ αὐτοῦ. Μακρόθεν ἀκούεις τὸν κρότον τῶν καταπιπτόντων ὑδάτων, καὶ θαυμάζεις μόνον τὴν ζωγραφικὴν αὐτοῦ θέαν, τὰ καταπράσινα τοῦ ὕδατος διακοπτόμενα ἀπὸ λευκοτάτους ἀφροὺς, ὧν ἡ ἀναθυμίασις σχηματίζει ζωηροτάτην ἱριδα καθ' ὅλας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, περιλαμβάνουσαν ἐντὸς τῆς καμπύλης τῆς ὀλόκληρον τὸν καταβάκτον, ὡς ἐὰν ὁ δημιουργὸς ἠθέλησε νὰ στεφάνωσῃ διὰ τοῦ περικαλλοῦς τούτου στεφάνου τὸ μεγαλοπρεπέστερον θέαμα τῆς φύσεως. Ἀλλ' ὅσον πλησιάζεις τόσον μεγαλύνεται, ἡ φαντασία ἀνυψοῦται, καὶ μένεις ἀκίνητος καὶ σιωπηλός. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς λίμνης Ἰρι (Erie), τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα χυνόμενα εἰς τὴν λίμνην Ὀνταρίου σχηματίζουν τὸν καταβάκτον, εἶναι ὑψηλότερα τῆς ἐπιφανείας τούτου κατὰ 60 πόδας. Οὕτω τὰ ὕδατα πρὶν φθάσωσιν εἰς τὸ χάσμα τοῦ καταβάκτου καταταβαίνουσι τὴν καταφερῆ ἐπιφάνειαν μετ' ἀκαθέκτου ὀρμῆς, καὶ συντριβόμενα ἐπὶ τοῦ ἀνωμάλου καὶ κατωφεροῦς ἐδάφους, σχηματίζουν μυρίους ἐξελιγμούς καὶ καμπύλας, ἡ θέα τῶν ὁποίων εἶναι ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς.

Ὁ ποταμὸς τοῦ Νιαγάρα ἔχων μῆκος 35 μιλίων χωρίζει τὰς Ἠνωμένας ἐπαρχίας ἀπὸ τὸν Καναδᾶν, ἀνήκοντα ὡς γνωστὸν εἰς τὴν Μεγάλην Βρετανίαν. Ἐκ τοῦ Ἀμερικανικοῦ ἐδάφους μεταβαίνει εἰς τὴν ἀντικρὺ ὀχθὴν τοῦ Καναδᾶ ἐπὶ στερεωτάτης σιδηρᾶς κρεμαστῆς γεφύρας, ἥς ἡ κατασκευὴ προξενεῖ τῶντι τιμὴν εἰς τὴν ἀνθρώπινον μεγαλοφυΐαν· διότι ἔχουσα μῆκος 800 ποδῶν περιλαμβάνει δύο μιλίων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ καταβάκτου, καὶ κεῖται 250 πόδας ὑπεράνω τοῦ ὕδατος. Εἶναι δέ, ὡς εἶπον, κρεμαστή, στηριζομένη ἐπὶ τεσσάρων πύργων, δύο ἐφ' ἐκάστης ὀχθῆς, ἐχόντων ὕψος τῶν μὲν ἐπὶ τοῦ Ἀμερικανικοῦ 88, τῶν δὲ ἐπὶ τοῦ Καναδικοῦ 78 ποδῶν. Ἐφ' ἐκάστης πλευρᾶς εἶναι πεζοδρόμια διὰ τοὺς πεζοὺς, τὸ μέσον ὠρίσθη διὰ τὰς ἀμάξας, ὑπεράνω δὲ καταβαίνει ὁ σιδηρόδρομος, ἐνόων τὰς ἐπαρχίας τοῦ Καναδᾶ μετὰ τὰς Ἀμερικανικάς.

Ἡ κατασκευὴ τῆς τεραστίας ταύτης γυφύρας ἤρξατο τὸ 1852 ἔτος, καὶ τὴν 8 Μαρτίου 1855 διήλθεν ἐπ' αὐτῆς κατὰ πρώτην φοράν ἀτμάμαξα· ἡ δὲ ὀλικὴ δαπάνη ἀνέβη εἰς 3,000 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Τέσσαρες ἀλύσεις, δέκα δακτύλων πάχος ἔχουσαι, ἐκτείνονται ἀπὸ τῶν δύο πύργων εἰς τὴν ἀντικρὺ ὀχθὴν, καὶ τοσαύτη εἶναι ἡ δύναμις των, ὥστε ὑπελογίζετο ὅτι βασταζοῦσι βάρος 12,440 τόνων.

Διὰ τῆς γεφύρας ταύτης διερχόμενός τις εἰσέρχεται εἰς τὸν Καναδᾶν, καὶ προχωρῶν ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω, βλέπει διὰ μιᾶς ὀλόκληρον τὸν καταβάκτον. Ἀμέσως δὲ ἐπὶ τοῦ βράχου καθ' οὗ κρημνίζεται, ὑπάρχει νησίδιον τῆς Αἰγὸς ὀνομαζόμενον (Goats Island), χωρίζον τὸν καταβάκτον εἰς δύο

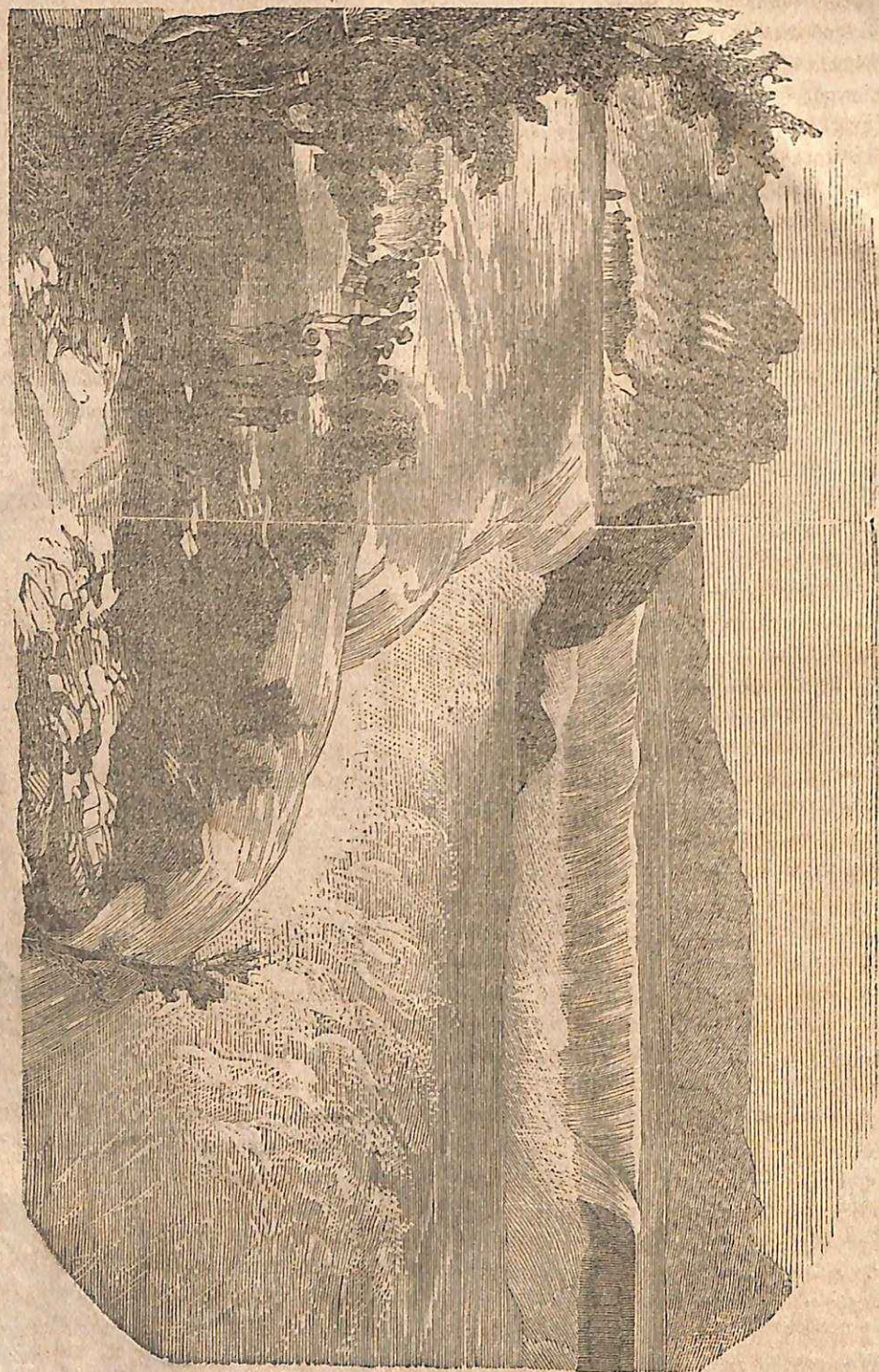
ἄνισα μέρη. Τὸ πλατύτερον εἶναι τὸ πρὸς τὸν Καναδᾶν, ἔνθα ἔχει πλάτος 2,000 ποδῶν, σχηματίζον πέταλον ἵππου, εἶναι δὲ καὶ τὸ ὠραιότερον. Λέγεται ὅτι ὁ ὄγκος τῶν ὑδάτων εἰς τὸ χεῖλος ἔνθα κρημνίζεται εἶναι 18 ποδῶν, ἡ δὲ ὀρμὴ των τοιαύτη ὥστε σχηματίζουν μικρὸν θόλον, ὑπὸ τὸν ὁποῖον εἰσέρχονται τινες τολμηταί, κεκαλυμμένοι ὑπὸ κηρωτῶν ἐνδυμάτων. Μὴ θελήσας νὰ φανῶ κατώτερός τινων Ἀμερικανῶν, ἔλαβον ἓνα τῶν Μαύρων ὀδηγῶν οἵτινες εὐρίσκονται ἐκεῖ ἐπὶ τούτῳ, καὶ κατέβην ἀπὸ τὸ σύνθηες μέρος 200 πόδας μακρὰν τοῦ καταβάκτου. Στενωτάτος δρομίσκος ἐσκαμμένος εἰς τὴν ἀπότομον πλευρὰν τοῦ ποταμοῦ σὲ φέρει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ καταβάκτου, καὶ βλέπεις ὅτι ὑπάγεις νὰ τεθῇς ὑπὸ τὸ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν σου καταπίπτον ὕδωρ ἐξ ὕψους ἑκατὸν ἐξήκοντα ποδῶν. Ἐνόησα τότε τὴν ἀφροσύνην μου· νὰ ἐκτεθῶ εἰς τοιοῦτον μέγαν κίνδυνον! ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Ὁ ὀδηγός μου μετ' ἡρώτησεν ἐὰν ἠσθανόμην ἑμαυτὸν ἰσχυρὸν νὰ προχωρήσω, καὶ ἐὰν εἶχον πεποθήσιν εἰς τὰ νεῦρά μου· τῷ ἐνεύσα δὲ καταφατικῶς. Τότε λαβὼν με ἐκ τῆς χειρὸς ἐπροχώρησεν εἰς τὰ πρόσω, ὑπὸ τὸν θόλον τοῦ ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μας ὑδατίνου ὄγκου. Ἡ ὁδὸς ἦτο στενὴ καὶ ὀλισθηροτάτη· ἤρκει ἐν σφαλερὸν βῆμα νὰ με μεταφέρῃ εἰς τὴν αἰωνιότητα. Καὶ ἐν τούτοις τί εἶδον; Τίποτε· διότι τὸ καταπίπτον ὕδωρ σὲ τυφλώνει, ὁ κρότος σὲ κωφαίνει, ἡ φωνὴ δὲν ἀκούεται, καὶ μόνον αἰσθάνεσαι ὅτι ἤλθες ἐκουσίως εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, διὰ νὰ καυχήθῃς μετὰ ταῦτα ὅτι εἶχες τὸ θάρρος νὰ ὑπάγῃς ὑπὸ τὸν καταβάκτον. Ὁ ὀδηγός τότε μοι ἐνεύσεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψωμεν. Μετ' ἐγκαρδίου χαρᾶς ἠσπασθὲν ἐκ νέου τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ συνεχάρην ἑμαυτὸν ὅτι εὐρισκόμην ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους, ἔχων ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μου τὸν οὐράνιον θόλον ἀντὶ τοῦ θόλου τοῦ ὕδατος.

Ὁ μεταξὺ τῆς νήσου τῆς Αἰγὸς καὶ τοῦ Ἀμερικανικοῦ ἐδάφους καταβάκτης εἶναι πολὺ μικρότερος κατὰ τὸ πλάτος (900 πόδας) καὶ τὸν ὄγκον τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ἔχει ὕψος κατὰ 9 πόδας μεγαλύτερον τοῦ πρὸς τὸν Καναδᾶν. Εὐλινὴ γέφυρα ἐνόησε τὴν νήσον μετὰ τὴν στερεάν, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἰστάμενος βλέπεις ὑπὸ τοὺς πόδας σου τοὺς ἀπειραριθμούς ἐξελιγμούς τῶν ἀπὸ τὴν ἄνω λίμνην κατερρομένων ὑδάτων, ὧν οὐδεμία ἀνθρώπινη δύναμις δύναται ν' ἀναχατίσῃ τὴν ὀρμὴν.

Ὀλίγον μακρὰν τοῦ νησιδίου τῆς Αἰγὸς, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Καναδᾶ, ἐπὶ τοῦ χείλους αὐτοῦ τοῦ μεγάλου καταβάκτου, ὑπάρχουσι σκόπελοι τινες ἐξεχόντες τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος δύο ἢ τρεῖς πόδας. Ἐπὶ τῶν σκοπέλων τούτων εἶναι κτισμένοι μικροὶ πύργος, εἰς ὃν μεταβαίνει τις διὰ μικρᾶς ξυλίνης γεφύρας. Ἐκ τῆς κορυφῆς του βλέπεις ἀμέσως ὑπὸ τοὺς πόδας σου τὸ φοβερὸν τοῦ καταβάκτου χάσμα, καὶ δὲν δύνασαι νὰ διαμείνης ἐκεῖ ὀλίγας στιγμὰς χωρὶς νὰ καταληφθῇς ὑπὸ σκοτοδινιάσεως. Τίς οἶδεν ἐὰν μίαν ἡμέραν ἡ ὀρμὴ τῶν

υδάτων δὲν συμπαρασύρη καὶ σκοπέλους καὶ πύργον, ἴσως δὲ καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ εὐρισκόμενους. Ἡ σκέψις αὕτη μοὶ ἐπῆλθεν ὅτε ἀνέβην εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ πύργου, τὸν ὅποιον ὁμῶς ἐγκατέλιπον ὅσον ταχύτερα ἡδυνήθην.

Τὸ περιεργότερον τῶν ζητημάτων μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων εἶναι τὸ νὰ γνωρίσωσι τὸν ὄγκον τοῦ ὕδατος εἰς τὸ χεῖλος ἔνθα κρημνίζεται, καὶ τὸ βάθος τοῦ βαράθρου εἰς τὸ μέρος εἰς ὃ καταπίπτουσι τὰ ὕδατα. Τὸ δεύτερον εἶναι βεβαίως ἀδύνατον,

Ὁ καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα.

Τὸν καταρράκτην δύναται νὰ πλησιάσῃ τις κά-
τωθεν ἐπὶ μικροῦ ἀτμοπλοίου ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ
ναυπηγηθέντος, ἀλλὰ δὲν βλέπει τίποτε· διότι ὅταν
πλησιάσῃ καλύπτεται ὑπὸ πυκνῆς ἀναθυμιάσεως
τῶν ὑδάτων.

διότι οὐδεὶς δύναται νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖ· περὶ δὲ τοῦ
πρώτου ἀτελῆ μόνον ἰδέαν ἔχουσι. Τὸ βέβαιον εἶναι
ὅτι κατὰ τὸ 1829 ἔτος ἔγινε πείραμά τι, ἀφε-
θέντος εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ ἑνὸς κοτέρου ἀπὸ
τὴν πόλιν Buffalo, ἵνα καταβῇ τὸν καταρράκτην.

Ἐντὸς τοῦ κοτέρου τούτου ἔθεσαν βούβαλον, ἄρκτον,
ἐλαφον καὶ διάφορα ἄλλα ζῶα· τὸ κοτέρον ἐπλη-
σίασε τὸν καταρράκτην, διέβη τὸ χεῖλός του χω-
ρὶς νὰ ἐγγίξῃ τὸν πυθμένα, καὶ ἐδυθίσθη εἰς τὸ χά-
σμα. Οὐδὲν ἔχνος τοῦ πλοίου ἢ τῶν ζώων ἀνευρέ-
θη πώποτε.

Πρότινων ἐτῶν Ἰνδὸς τις, διαβαίνων ἐπὶ ἀκατίου
τὸν ποταμὸν τοῦ Νιαγάρα, ἄνω τοῦ καταρράκτου
ἀπώλεσε τὴν μίαν τῶν κωπῶν. Τὸ ρεῦμα τὸν ἔ-
φερε ταχέως πρὸς τὰ κάτω. Ἰδὼν δὲ τὸν θάνατον
ἀφρευκτον, ἐξηπλάθη ἡσύχως ἐπὶ τοῦ ἀκατίου του,
ἐφθασεν εἰς τὸ χεῖλος, καὶ τὸ σῶμά του ἀπώλετο
μετ' ἥχου· οὐδὲ ἀνευρέθη ποτέ.

Χάρις εἰς τὰς ἀπείρους εὐκολίας αἵτινες δίδον-
ται εἰς τὸν περιηγητὴν εἶδον ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐ-
κείνης τὸν καταρράκτην ὑπόλας αὐτοῦ τὰς ἐπόψεις.
Τὸ μέρος ὅθεν καλλίτερον δύναται τις νὰ τὸν θαυ-
μάσῃ, εἶναι τὸ Table Rock, βράχος ἐπὶ τῆς ὄχθης
τοῦ Καναδά, ἐκτεινόμενος ὁρίζοντιως ἐπὶ τῆς
ἀβύσσου. Τὸ θέαμα ἐνταῦθα ὑπερβαίνει πᾶσαν περι-
γραφὴν. Ἰδοὺ τί ἔγραφε περὶ τούτου ὁ περιηγητὴς
Dickens:

« Ὅτε κατὰ πρῶτον εἶδον τὸν καταρράκτην ἐκ
» τοῦ Table Rock, καὶ ἠτένισα τὰ διαλαμπρὰ κα-
» ταράσινά του ὕδατα, τότε μόνον κατενόησα τὸ
» μεγαλοπρεπὲς τοῦ θεάματος. Ἀπὸ τῆς ὥρας ἐ-
» κείνης ἡ εἰκὼν του ἐνεχαράχθη εἰς τὴν καρδίαν
» μου ἀμετάβλητος καὶ ἀνεξάλειπτος, διὰ νὰ μείνῃ
» ἐκεῖ μέχρις οὗ παύσωσιν οἱ πάλμοί της.

« ὦ! πόσον αἱ ἀσχολίαι τοῦ καθημερινοῦ βίου
» ἀπεμακρύνοντο οὕτως εἰπεῖν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν
» μου κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἀξιοληνημονεύτων
» δέκα ἡμερῶν, ἃς διήλθον εἰς τὸν γοητευτικὸν τοῦ-
» τον τόπον! Ὅποῖαι φωναὶ ὠμίλουν ἐκ τῶν βρον-
» τῶντων ὑδάτων! Ὅποῖα πρόσωπα μακαρένα
» ἐκ τῆς γῆς με ἠτένιζον ἐκ τοῦ ἀνεξερευνητοῦ
» βάθους του!

« Ἡ εἰκὼν του εἶναι αἰωνίως ζωηρὰ εἰς τὴν φαν-
» τασίαν μου· τὰ ὕδατά του ἐξακολουθοῦσι παφλά-
» ζοντα καὶ σκιρτῶντα νὰ κρημνίζονται μετὰ
» βροντώδους πατάγου ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ἀβύσσου.
» Βλέπω ἀκόμη τὰς ἐπ' αὐτοῦ ἱρίδας καὶ τὸν ἥλιον
» διαλάμποντα ἐπ' αὐτῶν ὡς ἐπὶ ἀναλευμένου χρυ-
» σίου. Βλέπω ἀκόμη τὸ αἰώνιον πυκνὸν νέφος τὸ
» ὅποιον σχηματίζουν αἱ ἀναθυμιάσεις του, ὅπερ
» ἔλαβε τὴν θέσιν του μετὰ τῆς αὐτῆς τρομερᾶς
» τελετῆς, ὅτε σκότος ἦν ἐπὶ τῆς ἀβύσσου, καὶ τὸ
» πρῶτον κύμα φωτὸς ἐχύθη ἐπὶ τοῦ σύμπαντος
» δι' ἐνὸς μόνον λόγου τοῦ Θεοῦ. »

Περὶ τὴν 4 ὥραν M. M. τῆς ἐπομένης ἡμέρας
ἀνεχώρησα ἵνα ἐπιστρέψω εἰς Νεοβόρακον. Ὁ καιρὸς
ἦτο ὥραίος καὶ οἱ συνταξιδιώται μου εὐθυμοὶ καὶ
ζωηροί. Ἐντὸς τῆς ἀμάξης ὑπῆρχον κάτοικοι ἐξ
ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ὁμοσπονδίας, διακρινόμενοι
εὐκόλως ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ των. Οἱ τῶν βορείων
ἐπαρχιῶν ἔχουσι φήμην ὅτι εἶναι πεπαιδευμένοι καὶ
θρησκοὶ εἰς τὸ ἄκρον, συγχρόνως δὲ καὶ ὁξύνους καὶ
πανοῦργοι. Οἱ τῶν ἀνατολικῶν, οἱ κατοικοῦντες

τὰς παραλίους πόλεις τοῦ Ἀτλαντικοῦ, εἶναι μᾶλλον
πολιτισμένοι καὶ ἔχουσι περισσότεραν πείραν τῶν
ἐγκοσμίων. Οἱ τῶν δυτικῶν, κατοικοῦντες τὰς με-
σογειοῦς ἐπαρχίας, εἰδὲν εἰσὶν ἡμιπολίτιστοι, ἀλλὰ
φιλόπονοι καὶ μετρίοφρονες, ἀσχολούμενοι κυρίως
εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς. Οἱ δὲ τῶν μεσημβρι-
νῶν εἶναι ζωηροί, εὐλικρινεῖς καὶ τίμιοι, ἀλλ' ἄγα-
πῶσιν εἰς τὸ ἄκρον τὰς μονομαχίας, εἰς ἃς συνή-
θως ὁ εἰς τῶν ἀντιπάλων μένει ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς
μάχης. Αἱ μονομαχίαι ἐγίνοντο ἄλλοτε διὰ πι-
στολίου, ἀλλ' ἤδη ἐφεῦρον ὅτι ἡ σφαῖρα εὐρίσκει
εὐκολώτερον τὴν καρδίαν τοῦ ἀντιπάλου ἐξερχομένη
ἐκ καραβίνης, καὶ κατὰ συνέπειαν προτιμῶσι τὸ τρο-
μερὸν τοῦτο ὄπλον.

Ἐξ τῶν ἀρκτικωτέρων ἐπαρχιῶν τῆς Ὁμοσπον-
δίας, ἦτοι ἡ Vermont, Rhode Island, Massachusetts,
Connecticut, Maine καὶ New Hampshire, θεωροῦνται
ὡς αἱ κυρίως παράγουσαι τοὺς Yankee, ἦτοι τὴν
γενεὰν ἐκείνην τῶν Ἀμερικανῶν οἵτινες διακρίνον-
ται διὰ τὴν ὁξύνοϊαν, τὴν πανουργίαν καὶ τοὺς προ-
πατεῖς αὐτῶν τρόπους. Ὅντες εἰς ἄκρον φιλοπράγ-
μονες, συνδέουσιν εὐκόλως σχέσεις μετ' αἰουδήποτε
ἐλθουσιν εἰς συνάφειαν, ὅπως ἐκμεταλλεύσωσιν αὐτὸν
πρὸς τὸ συμφέρον των.

Ἐἰς τούτων ἦτο ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἀμάξης ὅπου
κάγω. Πλησίον του ἐκάθητο κυρία τις σεμνοπρεπῆς
καὶ κατὰμαυρα ἐνδεδυμένη. Ὁ Yankee προσήλωσεν
ἐπ' αὐτῆς βλέμμα ἐταστικόν, καὶ μὴ δυνήθεις ν' ἀν-
θέξῃ εἰς τὴν φυσικὴν του περιέργειαν.

— Εἴθε βλέπω εἰς πένθος, Κυρία, εἶπε.

— Μάλιστα, Κύριε.

— Διὰ πατέρα, μητέρα, ἀδελφόν, ἀδελφήν. . .

— Ὁχι, Κύριε, ἔχασα τὸν σύζυγόν μου.

— Ἄ! τὸν σύζυγόν σας! καὶ ἀπέθανε βεβαίως
ἀπὸ φθίσις;

— Ὁχι, Κύριε, ἦτο πλοίαρχος καὶ ἐπνίγη.

— Ἄ! πλοίαρχος, καὶ (σκεφθεὶς ὀλίγον) ἐσώσατε
τὰ πράγματά του;

— Μάλιστα, Κύριε.

Ὁ διάλογος, ὡς βλέπετε, ἐφθασεν εἰς τὸ τέλος
του· ἀλλ' ὁ Yankee δὲν ἦτο τῆς αὐτῆς γνώμης, καὶ
στραφεὶς ἐκ νέου πρὸς τὴν κυρίαν·

— Καὶ σκοπεῖτε νὰ ξαναὑπανδρευθῆτε; ἠρώτησε.

— Κύριε, εἴθε πολὺ αὐθάδης, ἀπηντήσεν ἡ κυ-
ρία, καὶ τῷ ἔστρεψε τὰ νῶτα.

Ἀλλὰ τὸ μάθημα οὐδόλος τῷ ἐρησιμένῳ, διότι
χωρὶς διόλου νὰ ταραχῇ διὰ τὴν ἀπεστροφὴν ἠτέ-
νισε τὸν πρὸ αὐτοῦ ἰστάμενον, καὶ ἠρώτησε·

— Πόσον ἠγοράσατε αὐτὴν τὴν σκιαδιάσκην;

Ἐνεκα τῶν τοιούτων ἡ λέξις Yankee εἶναι σήμε-
ρον ταυτόσημος τοῦ πανοῦργου, καὶ ὁ κάτοικος τῶν
νοτείων ἐπαρχιῶν ἤθελε τὴν ἐκλάβει ὡς προσβολὴν
ἂν ἀπευθύνετο πρὸς αὐτόν. Οἱ Yankee ὁμῶς, ὡς
εἶπον ἀνωτέρω, εἶναι εἰς ἄκρον εὐλαβεῖς. Τὰς Κυ-
ριακάς ὑπάγουσι τρεῖς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀκροάζον-
ται μετὰ μεγίστης προσοχῆς τὴν λειτουργίαν καὶ
τὴν διδασκίαν, κλείονται τὰς ἐπιλοιπούς ὥρας ἐντὸς
τῆς οἰκίας των μὴ δεχόμενοι ἐπισκέψεις, καὶ ἔχουσι

τὰ πρόσωπά των ὅσον δύναται σκυθρωπά. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ κλειδοκύμβαλον τῆς αἰθούσης εἶναι κλεισμένον, οὐδεμία διασκεδάσις συγχωρεῖται, καὶ θεωροῦσι βεβήλωσιν τῆς Κυριακῆς ἐάν τις περιπατήσῃ εἰς τὰς ὁδοὺς ἐπὶ σκοπῷ διασκεδάσεως. Εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Boston εἶναι ἀπηγορευμένον ὑπὸ τῆς Αστυνομίας καὶ τὸ νὰ καπνίζῃ τις τὴν Κυριακὴν.

Ἀμερικανὸς τις ἐκ τῆς ἐπαρχίας Μασσαχουσέτ, ἄνθρωπος πεπαιδευμένος καὶ καθ' ὅλα ἀξιοτίμος, κατ' ὅκω ἐσχάτως εἰς τινα οἰκίαν ἐν ἣ κατ' ὅκω καὶ ἐτέρα οἰκογένεια γνωστὴ μοι. Κυριακὴν τινα ἡ Κυρία αὕτη Μ. . . εἰσελθοῦσα εἰς τὴν αἴθουσαν, εὔρετον Κύριον Η. . . καθήμενον ἐπὶ θρανίου, τὸ βλέμμα πρὸς τὰ κάτω ἔχοντα, τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους, σκυθρωπὸν ὅσον δίδεται, καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον βυθισμένον εἰς τὴν ἐσχάτην μελαγχολίαν. Πλησιάζασα δὲ αὐτὸν περιπαθῶς

— Τί ἔχετε, Κύριε; ἠρώτησα. Μήπως σὰς συνέβη κανὲν δυστύχημα;

— Κόρη μου, ἀπεκρίθη, βραδέως ἀνυψώσας τοὺς ὀφθαλμούς, λησιμονεῖς ὅτι εἶναι Κυριακή!

Ἄλλ' ὅσον προχωρεῖ τις πρὸς μεσημβρίαν, τόσον ἡ αὐστηρότης αὐτῆς ἐλαττοῦται, μέχρις οὗ φθάνων εἰς Νέαν Ἀγγλίαν εὐρίσκει τὸ ἄλλο ἄκρον. Ὁ λαὸς ἐξέρχεται εἰς τὰς ἐξοχάς, καὶ αἱ ὁδοὶ εἶναι πλήρεις εὐθύμου πλήθους. Ὑπελογίσθη ὅτι εἰς τὴν ἐπαρχίαν Connecticut ὑπάρχει εἰς ἱερὺς ἀνά ἐξακοσίας ψυχάς, εἰς δὲ Λουϊζιάνην (τὴν νοτιοτάτην ἐπαρχίαν), εἰς ἱερὺς ἀνά χιλιάς ἐξακοσίας.

Ἄλλ' ὁ ζυγὸς οὗτος εἰς ὃν οἱ κληρικοὶ θέλουσι νὰ κρατῶσι τὸν λαὸν δὲν θέλει διαρκέσει ἐπὶ πολὺ, καὶ ἡδὴ πλείστα σημεῖα χαλαρώσεως φαίνονται. Ὁ Κήρυξ τοῦ Νεοβοράκου (New York Herald) εἶναι ὁ θερμότερος ὑπερασπιστὴς τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, καὶ εἰς Φιλαδέλφειαν, Νέαν Ὑόρκην, Βαλτιμόρ καὶ Σαιν Λούις διάφοροι συνελεύσεις (meetings) συνεκροτήσαν, ὅπως ἀσφαλίσωσιν εἰς τὸν λαὸν τὴν ἀναγκαίαν ἐλευθερίαν τοῦ νὰ διαθέτῃ κατὰ βούλησιν τὰς Κυριακάς του.

Ταξιδεύσαντες ὅλην τὴν νύκτα ἐφθάσαμεν τὴν πρωτὰν τῆς ἐπιούσης εἰς Albany, καὶ μετὰ πέντε ὥρας ἤμην ἐκ νέου εἰς Νεοβοράκον, θεωρῶν μετ' ἀπαραμύλλου εὐχαριστήσεως εἰσερχόμενον σηματοστόλιστον τὸ ἐξ Εὐρώπης ἀτμόπλοιον, τὸ ὁποῖον μετὰ τοσαύτης ἀνυπομονησίας περιμένουσιν οἱ ἐγκαταλιπόντες εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον πατρίδα, γονεῖς καὶ φίλους, χάριν εὐτυχστεροῦ μέλλοντος.

Ἐν Νεοβοράκῳ, τὴν 4 Αὐγούστου 1859.

Δ. Ν. ΜΠΟΤΑΣΗΣ.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΥΠΟ

Ν. Κ. Ι. ΣΑΡΙΠΟΔΟΥ.

—οοο—

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΡΑΜΖΙΝΟΥ Ἱστορία τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ῥωσσίας ἐκ τῆς Γαλλικῆς, παραβληθέντος πρὸς τὸ Ῥωστικὸν πρωτότυπον ὑπὸ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Σ. ΚΡΟΚΙΑΔΑ, Εἰς τέμνη 12. Ἀθήνησι 1856—1859.

Ἄν ἀληθὲς ἐστὶν ὅτι ἀπὸ τῶν ἔργων ἐκάστου ἀσφαλῶς κρίνονται αἱ κλίσεις καὶ διαθέσεις αὐτοῦ, δυνάμεθα ἐπίσης πρὸς τῶν πολιτῶν τὰ ἔργα ἐμβλέποντες νὰ εἰκάζωμεν περὶ τῶν ῥοπῶν τοῦ ἔθνους· διότι, κατὰ Πλάτωνα, ἡ πόλις πολλαπλοῦς τίς ἐστὶν ἄνθρωπος. Εὐχαρίστως λοιπὸν προσδιδέσμεν καὶ τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι, ἥτις ἀπὸ τινος ἤδη χρόνου, τριετίας περίπου, φαίνεται ἀνακύπτουσα ὡς ἀπὸ τινος ναρκώσεως, ἥτις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατέλαβεν αὐτήν. Οἱ παρ' ἡμῖν, ὀλίγιστοί ἐτι, δοκιμώτατοι εἰς πρωτοτύπους συγγραφὰς καταγίνονται, οἱ δὲ νέοι, ἀντὶ τοῦ κατατρίβειν τὸν καιρὸν εἰς μεταφράσεις μυθιστορημάτων, αὐτοὶ τ' ἐκφυλίζοντες, ἐπιδοῦνται εἰς μεταφράσεις συγγραμμάτων σπουδαίων, αὐτοὶ τε διδασκόμενοι καὶ τοὺς ἄλλους φωτίζοντες.

Ἐν τοῖς τῶν νέων ἔργοις προεξάρχει ἀναντιρρήτως τὸ τοῦ Κ. Κροκιδᾶ καὶ διότι ὁ νέος ἡμῶν φίλος οὗτος ὡς ἡράκλειόν τινα δωδεκαθλὸν διεξῆλθεν ἀγῶνα, δώδεκα τόμους ἀπνευστὶ μεταφράσας, οὐχὶ ἀτμηλῶς καὶ ἐπιτροχάδην, ὡς συνήθως ταῖς μεταφράσεσι συμβαίνει, ἀλλὰ πλουτίσας τὴν ἡμετέραν φιλολογίαν δι' ἔργου πλείστου λόγου ἀξίου διὰ τὸ ἐπανθῆναι τῆς γλώσσης ἢ ἐχρήσατο, τῆς πολὺ μὲν τὸ γλαφυρὸν καὶ ὁμαλὸν ἐχούσης, ἥκιστα δὲ τὸ σκοτεινὸν ἢ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου εἰς τὸ χυδαῖόν ὕψος μεταπίπτον, ὡς συνήθως τοῖς παρ' ἡμῖν ἀρχαῖζουσιν συμβαίνει, ὡς καὶ διὰ τὸ ἀκριβὲς τοῦ λόγου καὶ πρὸς τὸ εἶδος τῆς συγγραφῆς πρέπον.

Οὐ μόνον δὲ τῇ Ἑλλάδι χρήσιμος διὰ τοῦ ἔργου τούτου ὁ Κ. Κροκιδᾶς ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν Ῥωσίαν μεγίστην παρέσχεν ἐκδούλευσιν τὰ κατ' αὐτὴν τοῖς Ἕλλησι γνωρίσας. Καὶ ἡδύνατο μὲν ἴσως ὡς ἄλλος Ἰουστίνος τοῦ Τρώγου Πομπηίου ἱστορικοῦ τῆς Ῥωσσίας τὸ ἔργον συνοψίσει ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, καλῶς ὅμως ἐπραξε μὴ κατακερματίσας αὐτὸ, ἀλλὰ προσενεγκὼν τῇ Ἑλλάδι οἷον καὶ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ φέρεται.

Ἡμεῖς δὲ, καὶ τοι φίλον τὸν μεταφραστὴν ἔχοντες, καὶ τοι τοῦ Καραμζίνου ἐπαινέται ὄντες, ἀμερολήπτως, ὡς ἔθος ἡμῖν, θέλομεν κρίνει ἀμφοτέρους· διότι οὕτω δι' ὅσα μὲν περὶ αὐτῶν καλὰ εἶπομεν, μᾶλλον πιστεύουσιν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι, ὅσα δὲ κακὰ αὐτῶν καταγνώσομεν οὐδαμῶς πάθει τινὶ ἀγενεῖ ἀποδώσουσι.

Καὶ πρῶτον, ὁποῖοι εἶδους ἡ ἱστορία τοῦ Καραμζίνου δύναται ἄρα γε νὰ θεωρηθῇ οὗτος ἐφάμιλλος τῶν Οὐκυιδῶν, ἢ Τακίτων, ἢ Μοντεσκίων, ἢ Γου-

ζότων, ἢ Βιλλαμίνων, τῶν τὴν ἱστορίαν οὐχὶ ἀπλὴν ἀφήγησιν τῶν συμβάντων θεωρούντων, ἀλλὰ χρωμένων τοῖς συμβάσιν ὡς οἱ μαθηματικοὶ τοῖς ἀριθμοῖς πρὸς ἐξαγωγήν πορισμάτων καὶ θεωρημάτων διδακτικῶν διὰ πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα; Οὐχὶ βεβαίως ὁ Καραμζίνος εἶναι ὁ Τίτος Λίβιος τῆς Ῥωσσίας· εἶναι ὁ ἱστορικός τῶν παραδόσεων αὐτῆς· εἶναι ὁ φιλόσοφος τῶν χρονογράφων· ὁ χαρακτήρ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, ὡς εἰπεῖν, ἐστὶ τὸ ἐκτύπωμα τοῦ Ῥωσικοῦ χαρακτήρος· σπανίως ἐπὶ τῶν συμβάντων, ἃ περ ἐκθέτει, ἐπιφέρει κρίσιν, ἢ ἀπ' αὐτῶν ἐξάγει ἀληθείας παγκοσμίους, καὶ τοι ἐνίοτε, ὡς ἐκ τῶν ἐπομένων κατὰδῆλον γενήσεται, εἰς Τακίτειον ἀληθῶς ἐξάιρεται ὕψος, καὶ ἀπὸ τῆς γραφικῆς αὐτοῦ φρενὸς ἐκπέμπεται σπινθὴρ τοσοῦτον λαμπρὸς, ὥστ' ὁ ἀναγνώστης ἐκθαμβοῦται καὶ θαυμάζει διὰ τὸ ὠραῖον τῆς εἰκόνος, διὰ τὸ μέγεθος τῆς ιδέας, διὰ τὸ ἀρρενωπὸν τῆς γλώσσης, διὰ τὸ εὐχάρσες τῆς ἐκφράσεως. Τὸ ἐφ' ἡμῖν ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ Καραμζίνος προσφειδύσας ἡμᾶς τῇ Ῥωσίᾳ, καὶ ἀπὸ τούτου ἠρξάμεθα θεωρεῖν αὐτὴν ὡς Κράτος ἥττον δεσποτικὸν παρ' οἷον ἐνομιζόμενον αὐτὸ ἀπὸ τῶν πολιτικῶν αὐτῆς θεσμῶν τὰ περὶ αὐτῆς κρίνοντες· διότι ἐν πολλοῖς ἐλευθερίοις λεγομένοις ἔθνεσιν ἄνθρωποι ἐξέπεσαν ἢς κατεῖχον θέσεως, ἄλλοι δὲ καὶ ἐκολαφίσθησαν, διότι εἶπον περὶ βασιλείων καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν πολὺ ἥττονα τῶν ὑπὸ τοῦ Καραμζίνου βηθέντων· καὶ ὅμως οὗτος οὐ μόνον ἀκαταδίωκτος ἔμεινεν, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγίστων τιμῶν καὶ ἀμοιβῶν ἠξιώθη. Ἀλλ' ἐκεῖνο μὴ παραλείψωμεν, ὅτι ὁ τιμῶν αὐτὸν καὶ ἀμείβων ἦν ὁ περικλεῆς καὶ πολλοὺς ἐπὶ τῇ φιλελευθερίᾳ ψευδελευθεροῦς ἡγεμόνας ὑπερέχων Ἀλέξανδρος ὁ Α', σπανιώτατοι δ' οἱ ἐπὶ θρόνων ἡγεμονικῶν τοιοῦτοι Ἀλέξανδροι, ἐκτελεστῆς δὲ τῶν περὶ Καραμζίνου τελευταίων θελήσεων αὐτοῦ ἦν ὁ μεγαλεπήβολος Νικόλαος.

Ἐν πάσῃ τῇ συγγραφῇ τοῦ Καραμζίνου δύο καταρχοῦσιν ἀρχαί, δύο ἅγιοι εἰκόνες εὐρίσκονται ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ τῆς καρδίας του· ἡ τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν ὀρθοδόξου θρησκείας, καὶ ἡ τῆς πατρίδος, ἣν καὶ αὐτὴν ὁ Ῥώσος καθηγίασε, διότι καὶ τὴν αὐτοῦ πατρίδα ἁγίαν Ῥωσίαν ὀνομάζει. Ὑπὸ δὲ τοιούτων εὐγενῶν αἰσθημάτων κατεχόμενος ἔγραψε, καὶ ἡ συγγραφή αὐτοῦ εὐδοκίμησε καὶ εὐδοκίμησει ἐσχατὴ παρὰ Ῥώσοις· διότι ταῦτα εἰς αἰῶνα τὸν ἄπαντα ἀμετάβλητα μένουσιν ἐν τῷ κεκτημένῳ αὐτὰ ἔθνεϊ, ἅτε μετὰ τῆς διαδοχῆς τοῦ γένους ἀπὸ πατρὸς εἰς τέκνα μεταδιδόμενα, συνεκτρέφονται καὶ συναύξουσιν ἀνεξαρτήτως τοῦ πολιτεύματος καὶ τοῦ τὰ σκῆπτρα κατέχοντος. Ἡ δουλεία δύναται νὰ παύσῃ, ἡ Ῥωσία δύναται νὰ μεταβάλῃ τὸ πολιτεύματός της, ἀλλ' ὁ Ῥώσος ἐσχατὴ ἔσται χριστιανὸς ὀρθόδοξος καὶ υἱὸς τῆς ἀγίας Ῥωσσίας. Τὸ αἰσθημα τοῦτο πρὸς τὴν πατρίδα εἶναι περιεργον· διότι τὰ μὴ ἐλευθέρᾳ ἔθνη οὐδὲ γνωρίζουσι τῆς πατρίδος τὸ ὄνομα, παρ' οὐδενὶ δὲ τῶν συγγραφέων ἢ ποιητῶν τῆς δύσεως μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος δὲν ἀπαντᾷται τὸ γλυκὺ τοῦτο ὄνομα ἡ ΠΑΤΡΙΣ. Καὶ ὅμως τοῦτο

θερμαίνει τὴν καρδίαν παντὸς Ῥώσου, καὶ τοι αὐτὰρχικῶς κυβερνωμένου, καὶ ὅμως τοῦτο ἔντὸ γλυκύτατον παντὸς Ἕλληνος ὄνειρον καὶ κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς τέσσαρας μακροὺς τῆς δουλείας ἡμῶν αἰῶνας. Ποῖος ὁ μυστηριώδης λόγος τῆς διαφορᾶς; Διὰτὶ διέφυγε παντὸς φιλοσόφου τῶν μέχρι τοῦδε τὴν προσοχὴν; Τίνος ἕνεκεν οἱ δύο ὀρθόδοξοι λαοὶ τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Ελλάδος, καὶ τοι ὑπὸ ἰωάννου τοῦ φοβεροῦ κατακρεουργούμενοι, καὶ τοι ὑπὸ τῶν Μωάμεθ καὶ Σελίμων καὶ Μαχμούτων ἀποδεκατευόμενοι καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ παραμυθίαν εὐρισκον, καὶ τὴν πατρίδα, τὴν φιλότατην πατρίδα, ἡγάπων καὶ ὑπὲρ αὐτῆς τὰ πάντα ἐδέχοντο παθεῖν, καὶ τοι ἀπαίδευτα, καὶ βάρβαρα, καὶ ἄθλια, καὶ τεταλαιπωρημένα (α), ἢ δ' ἐσπερία Εὐρώπη, ἢ καὶ τηλικούτους διωγμοὺς μὴ ὑποστάσας, καὶ τῆς παιδείας τὸν πυρσὸν μηδέποτε ἰδοῦσα παντελῶς ἀπεσβεσμένην, οὐδαμῶς ὅμως ἐγνώρισε τὴν ΠΑΤΡΙΔΑ, εἰμὴ ἀφοῦ τὰ φῶτα ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἀπὸ τῆς μεταδόσεως τῶν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων ἐδιδάχθη ὡς παιδίον νὰ ψελλίσῃ τὸ ὄνομα ἡ πατρίς· τὸ μυστήριον καταρυνὲς ἐστὶν· οὐδεὶς ποτε ἱεροκρατῆς Λαὸς ἐγνώρισε τί ἐστὶ πατρίς, ἢ δὲ δύσις ἱεροκρατεῖται ἔτι καὶ νῦν. Μάτην αἱ ἐλευθερίαι διαδίδονται, μάτην αἱ ἐπιστημονικαὶ γνώσεις πολλαπλασιάζονται· διότι ἐφόσον ὁ ἱερεὺς τοῦ Πάπα καθήσεται ἐν τῷ ἐξομολογητηρίῳ, θέλει κατάρχει τῶν συνειδήσεων, καὶ πάντα δυτικὸν θέλει διδάσκει ἔχειν πατρίδα τὴν Ῥώμην.

Ἡ μὲν γὰρ ὁμολογεῖ, ἢ δὲ φρὴν ἀνώμετος· ὁ δυτικὸς θέλει ὁμολογεῖ τὴν Ῥώμην, ἀλλ' ἡ καρδία αὐτοῦ ἀδύνατον καὶ νὰ πεισθῇ ὅτι ἡ Ῥώμη ἢ αὐτοῦ ἐστὶ πατρίς.

Ἀλλ' οἱ ὀρθόδοξοι λαοὶ πάσης ἱεροκρατίας ἐλευθεροί, παρηγόρους μὲν ἔσονται ἐν ταῖς δυστυχίαις τοῦς μύστας τοῦ Ὑψίστου, διδασκάλους δὲ, ἐπαγγελεῖς καὶ προφῆτας αἰσιωτέρου μέλλοντος, τὸν κληρὸν ἰσχυροποιούντο ἐν τῇ πίστει· ὡς δ' ἔλαιον ἐφ' ὕδατος χυνόμενον ἀσύγχυτον μένει καὶ ἐπιπολάζει, ἂν δ' ἐν αὐτῷ θρυαλλίς τεθῇ ἡμένη, καίει τὸ ἔλαιον καὶ ἀρίνει τὸ ὕδωρ, οὕτω καὶ ἡ τυραννία τῶν Τατάρων ἐπὶ τῶν Ῥώσων, τῶν Τούρκων ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπεκαθήσε λιπαρά ὡς τὸ ἔλαιον, δι' οὗ ἐπάχυνε τοὺς κατακτητὰς Τατάρους καὶ Τούρκους, ἐταπείνωσε δὲ καὶ ἐν τῷ βάθει τοῦ ἀγχείου ὡς ὕδωρ κατέβριψε τοὺς χριστιανούς. Ἐξῆσεν ἡ τυραννία καὶ ἔλαμψεν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν κατακτητῶν τὰς δυνάμεις ἀπέβησε, ταῦτα δ' ἐξαντλήσασα ἐξέλιπε· διότι αἰφνης εὐρέθη ἐν τῷ ὕδατι, τῷ συμβόλῳ τούτῳ τοῦ ἀγίου τῶν χριστιανῶν βαπτίσματος, καὶ τούτῳ πλησιάζασα ἐσβέσθη.

Ἡ ἱστορία λοιπὸν τοῦ Καραμζίνου ἀνάλογος πρὸς

(α) Ἡ τοσαύτη τῶν Ῥώσων ἀνεξέθρησκεία φαίνεται καὶ ἐς αὐτὸν τὸν Καραμζίνον ἀνεξήγητος (280, 1)· ἡμεῖς δὲ ἀποδίδοντες αὐτὴν εἰς τὴν ἀγιότητα καὶ τὸ ἀμωμον τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, ἀποροῦμεν πῶς ὁ ὀρθὸς νοῦς τοῦ ὑπὸ μελέτην ἱστορικοῦ οὐχ ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς ἀνέρεσιν τοῦ μόνου λόγου, ἐφ' οὗ στηρίζεται αὐτὴ.

τὸν χαρακτήρα τῶν Ῥώσων δύο κυρίως αἰσθήματα ἐγείρει, τὸ πρὸς τὴν θρησκείαν, καὶ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα. Ὁ ἱστορικός οὗτος σκοπεῖ νὰ καταδείξῃ ὅτι ὁ Θεὸς ἐδοξόθησεν ἀείποτε τῇ Ῥωσσίᾳ διὰ τὴν πρὸς τὸ ἅγιον αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του ὄνομα ἀφοσίωσιν τῶν Ῥώσων, τὸ δ' ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα συνεπλήρην ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην.

Ταῦτά αἰσθήματα κατέχουσι καὶ ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων τὸν νοῦν, ταῦτά παθήματα ὑπέστημεν καὶ ἡμεῖς. Ἰδοὺ ὁ λόγος, δι' ὃν ἡ ἱστορία τῆς Ῥωσσίας ἀναγινωσκόμενη ὑπὸ Ἑλλήνων θέλει ἀρέσει αὐτοῖς. Οἱ κακόβουλοι τῆς Δύσεως ἴσως εἴπωσιν ἡμᾶς καὶ αὖθις φιλορόβους, ἀλλ' ἡμεῖς γελοῦμεν· διότι τίς πλέον ἐμοῦ τοῦ γράφοντος ταῦτα ἀντιρόσωσικώτερον ἐγράψε; τίς πλέον ἐμοῦ κατεθρασύνθη ἐπὶ τῷ ἐπαπειλοῦντι τὴν Ἑλλάδα σλαβικῷ κατακλυσμῷ; (α) Καὶ ὅμως τέρπομαι ἀναγινώσκων τὴν Ῥωσικὴν ἱστορίαν, διότι ἐν αὐτῇ βλέπω ὅτι, ἂν ποτε ὁ Βάσις καὶ ὁ Οὐσβεῖς ἐπάτησαν ἐπὶ τοῦ αὐχένος τῶν Ἡγεμόνων τῆς Ῥωσσίας, ὅπως ἐπιβῶσι τῷ ἵππῳ αὐτῶν, τὴν σήμερον ὅμως οἱ διάδοχοι Μιχαὴλ τοῦ μάρτυρος καὶ Βασιλείου τοῦ Τυφλοῦ κατάρχουσι τῶν ἀπογόνων τοῦ Τσιγγισχάνου καὶ Ταμερλάνου· ἂν ποτε οἱ ἡγεμόνες τῆς Λιθουανίας καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Πολωνίας περιύβρισαν τοὺς ὀρθοδόξους Ῥώσους, τὴν σήμερον ὅμως αἱ μὲν τῶν βασιλέων τούτων γενεαὶ ἐξέλιπον, οἱ δὲ λαοὶ τῶν ὑποτελεῖς τῇ Ῥωσσίᾳ διατελοῦσιν. Ἄς γελαῖ λοιπὸν καὶ ἡ Δύσις διὰ τὰ μωρὰ, ὡς ὀνομάζει, ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων ὀνειροπολήματα· ἀλλ' ἡμεῖς ἔχουμεν τὴν ἀξίωσιν, καὶ τὸ λέγομεν μετὰ θάρρους, νὰ ἐκπολιτίσωμεν τὴν Ἑῶν, καὶ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν Δύσιν ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς Παπικῆς ἱεροκρατίας, νὰ πράξωμεν δ' ἐν Ἰταλίᾳ ποτὲ ὅτι, ὁ τῆς Γαλλίας ἄρχων τὴν σήμερον νὰ πράξῃ δὲν ἡδυνήθη ἀναγκασθεὶς νὰ μὴ ὑπερβῇ τὸν Μιγκιὸν φόβῳ μὴ ὁ Πάπας τῆς Ῥώμης ρίψῃ κατ' αὐτοῦ τοὺς κεραυνούς τοῦ Βατικανοῦ καὶ λύσῃ τοῦ ὅρκου τῆς ὑπακοῆς τοὺς λαούς του. Ἡ Ἑλλάς ἐλευθερώσει τὴν Ἰταλίαν, ἡ μήτηρ Ἑλλάς ἡ ἀποικήσασα τὸ πάλαι τὴν Ἰταλίαν, ἰσχυρὰ ποτε γενομένη θέλει ἐπιβλέψῃ ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῶν τέκνων αὐτῆς, διότι οὐ φοβηθήσεται τοῦ Πάπα τὰ Ἰντερδίκτα.

Ἡ Ἑλλάς λοιπὸν δὲν Ῥωσίζει, διότι ἄλλην ἔχει πατρίδα· ἡ Ἑλλάς δὲν φοβεῖται τὸν προσηλυτισμὸν τῆς Δύσεως, διότι ἄλλην ἔχει θρησκείαν. Ἰδοὺ οἱ θυρεοὶ, οἵτινες προφυλάττουσι τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν ξένων. Ἡ Ἑλλάς ἐνώσει τὰ ὑπὸ τὸν δούλιον ζυγὸν τέκνα αὐτῆς, διότι προσδλέπουσιν αὐτῇ ὡς πατρίδι, διότι ἔχουσι αὐτὴν μητέρα· κοινὴν δ' ἔχουσι μετ' αὐτῆς τὴν θρησκείαν καὶ λαλοῦσι τὴν αὐτὴν γλῶσσαν ἀπὸ τριάνοντα καὶ πλέον αἰώνων.

Δὲν ἀπατώμεθα, ἡ Ῥωσσία νὰ φέρεται πρὸς τὴν

(α) Καὶ ἐν τῇ περὶ τοῦ Συνταγματικοῦ δικαίου πραγματείᾳ μου ἰδίως δ' ἐν ταῖς δυσὶ γαλλιστὶ κατὰ τὸ 1853 δημοσιευθείσαις μελέταις pro Graecia ἐπιγραφόμεναις.

Κωνσταντινούπολιν, ἂν τις περὶ τούτου διστάξῃ ὡς ἀναγνώσῃ τὸν Καραμζίνον. Ἐπ' αὐτοῦ ἐστὶ τοῦ Ῥουρίκου δύο συμπατριῶται αὐτοῦ, ἰδρυταὶ ἰδίας ἡγεμονίας, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον (116, Α.) ἀλλ' ὁ Ἀσκόλδος καὶ Δίρος ἀντὶ νὰ κατακτήσωσιν, αὐτοὶ πρῶτοι τῶν Ῥώσων κατεκτήθησαν εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. Τούτων ὀλίγον ὕστερον καὶ ἐπὶ τοῦ Ὀλέγου, πρώτου, ὡς εἰπεῖν, διδόχου τοῦ Ῥουρίκου (134, Α) ἐξεστράτευσαν αὖθις, καὶ ὡς λέγει ὁ τῆς Ῥωσσίας ἀρχαιοτάτος χρονόγραφος Νέστορ (τῶν Βυζαντινῶν μήπω μεμνημένων τῆς τοῦ Ὀλέγου ἐκστρατείας) ἐπανήλθον νικηταί. Τρίτος ὁ Ἰγὼρ ἐπετέθη (147, Α)· ἀλλὰ τὸ προμερὸν Ἑλληνικὸν λεγόμενον πῦρ κατέκλυσεν ὡς κεραυνὸς τὰ πλεῖστα τῶν πλοίων τοῦ Ἰγώρου· τὰ δ' ἄλλα διεσκορπίσθησαν καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις πάλιν ἐσώθη. Ὁ Ἰγὼρ ὅμως ἔπνεεν ἐκδίκησιν· ἐφ' ὃ νέον συναγείρας στρατὸν καὶ στόλον ἐξεστράτευσεν τὸ δεύτερον (943—944), λαθὼν δὲ χρήματα καὶ δῶρα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ ἐπανήλθεν οἴκαδ. Τέταρτος ὁ Σβιατοσλάβος ὠπλίσθη (182, Α), πέμπτος δ' ὁ Ἰαροσλάβος (28, Β) ὅστις καὶ τελευταῖος ἐξεστράτευσεν, οὐχὶ διότι οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἀπέθεντο τὸν σκοπὸν, ἀλλὰ διότι (ὡς αὐτὸς ὁ Καραμζίνος ὁμολογεῖ 30, Β) ἡ Ῥωσσία ταλαιπωρηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ἀπώλεσε μετ' οὐ πολὺ τὸ τε κράτος καὶ τὸ μεγαλεῖον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Βλαδίμιρος (158, Β) ἠπειλῆσε καὶ πρὸς τὴν Θράκην ἐξεστράτευσεν, Ἀλέξιος δ' ὁ Κομνηνὸς δώροισ, στέμματι καὶ νύμφῃ ἐξηγοράσθη. Ἐδουλώθη ἡ Ῥωσσία ὑπὸ τῶν Τατάρων, ἐλθὼν ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ, ἀλλ' ὁ σύγχρονος Ῥώσος χρονόγραφος ἀφηγούμενος τὴν πτώσιν προστίθισιν. α Οὐδὲν δὲ Κράτος ὀρθόδοξον ὑπολείπεται ἔτι ἐκτὸς τοῦ Ῥωσικοῦ· καὶ ἰδοὺ ἐπληρώθη ἡ πρόβησις τοῦ ἁγίου Μεθοδίου καὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ὅτι οἱ ἱσχυροὶ κυριεύσουσι τοῦ Βυζαντίου· πληρωθήσεται δὲ καὶ ἡ ἐτέρα, ὅτι οἱ Ῥῶσοι νικήσουσι τοὺς ἱσχυροὺς καὶ ἐπὶ τῆς Ἐπικράτου βασιλεύσουσι (339, Ε). Ἡ ἰδέα δ' αὕτη ἐνισχύθη διὰ τοῦ γάμου Ἰωάννου τοῦ Γ' (1462) πρὸς Σοφίαν τὴν θυγατέρα Θεωρᾶ τοῦ ἀδελφοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου ((52, ΣΤ), ὥστ' ἐρρίχθη ἐν τῷ νῷ τῶν ἡγεμόνων τῆς Ῥωσσίας καὶ τῇ καρδίᾳ τῶν ὑπκόων αὐτῶν, ὅτι ὁ Ῥωσικὸς οἶκος ὁ νόμιμος τῶν Παλαιολόγων ἐστὶ διάδοχος. Ἀλλ' ὁ ὕψιστος ἐπέτιδεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τοῦ περιουσίᾳ λαοῦ του, τοῦ ἔθνους ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ὁποῦ ἐγράφη πρωτοτύπως τὸ Εὐαγγέλιον καὶ αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων, τοῦ ἔθνους, ὅπερ πρῶτον ἐδέχθη τὴν διδασκαλίαν τοῦ Θεοῦ Αὐτοῦ Λόγου. Διὰ τὸ μὴ εἶναι ἄνδρα ἐν Ἰσραὴλ ἐβασίλευσεν ἡ Δεωδώρα· διὰ τὸ μὴ εἶναι ἄνδρα ἐν Ἑλλήσι προύφητεύετο ἡ διὰ Ῥώσων καθ' ἡγήνισις τῆς Ἀγίας Σοφίας. Νῦν δ' ὅτε ἀνένηψε τὸ Ἑλληνικόν, ἡ Ῥωσσία σφετερισθήσεται τοῦ νομίμου κληρονόμου τὴν περιουσίαν; Τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι ἀγενὲς καὶ ἀλυσίτελές αὐτῇ· διότι, κὰν τοῦτο κατόρθωνε, πᾶσαν μὲν τὴν πρὸς αὐτὴν διὰ τὰ παρε-

ληλυθότα εὐεργετήματα χάριν ἤθελεν ἐξοφλήσει οἱ Ἕλληνες, αὐτῇ δ' ἀρκεῖ ἐν ἀναμνήσωμεν τὰ θαυμάσια ταῦτα τοῦ μεγάλου αὐτῆς ἱστορικοῦ ῥήματα· α Καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγριοι ἀποστρέφονται τὴν ξένην· α δεσποτεῖαν α (388, Θ).

Ἀλλὰ μέχρι τίνος ἴσως συγγνωστοὶ οἱ Ῥῶσοι, διότι ἐνόμιζον τοὺς Βυζαντινοὺς φαύλους καὶ ἀναξιότους πάσης τιμῆς· ὅθεν καὶ ὁ Καραμζίνος ἀείποτε μετὰ περιφρονήσεως ἐσχάτης περὶ αὐτῶν λαλεῖ (α). Οὕτως εὐρίσκωμεν ἐν αὐτῷ τὴν φαρμακερὰν ταύτην εἰρωνεύειαν (134, Α) α Οἱ δ' Ἕλληνες αὐτοὶ, λεγόμενοι τῶς συμπολίται τῶν Σκηπιδίων καὶ Βρούτων (6) μένοντες ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐθεώρουν ἐντρομοὶ τὴν ἐκπόρθησιν τῶν περὶ τὴν καθέδραν. α Καὶ ἡ ἐτέρα (148, Α) α Οἱ Ἕλληνες ἐκτεθηλυμένοι ὑπὸ τῆς πολυτελείας ἀπέφευγον τοὺς κινδύνους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὰ ἐγκλήματα· καὶ ὅμως τῶν ἐγκλημάτων τούτων, τῆς πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους δηλονότι ὁμότητος, ἐνοχοὶ ἦσαν καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥῶσοι κατὰ τὴν βάρβαρον ἐκείνην ἐποχὴν, διότι οὐ μόνον αἰχμαλώτων, ἀλλὰ καὶ πρέσβων φάνοι ὡς πλεῖστοι διεπράχθησαν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥωσσίᾳ, ἀμερολήπτως δ' αὐτοὺς αὐτὸς ὁ Καραμζίνος ἀναφέρει (227, Γ, 9, Δ, καὶ ἀλλαχοῦ). Ἡ πρὸς τὸν δόλον λοιπὸν ἐπιτηδεύτης (184, Α), ἡ ἄλλοτρία τῆς γενναιότητος πολιτικῇ τῶν Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, (196, Α) ἡ κρυψινοῖα τῶν αὐλικῶν (244, Α), τὰ δοθέντα τῷ ἐν Βυζαντίῳ ἐκτραφέντι Βασιβόλδῳ πλεῖστα πονηρίας, ἥμιστά δὲ φιλανθρωπίας μαθήματα (134, Γ), αἱ κακίαι τοῦ Βυζαντινοῦ Σκενδέρ (139, Ζ) πρεσβευτοῦ τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάν, διατί μετὰ τὸσαύτης πικρίας νὰ ἐκσφενδονισθῶσιν ὑπὸ τοῦ Καραμζίνου ἐπὶ τοῦ προσώπου ἔθνους ὁλοκληρῶ ἀναξιοπαθοῦντος, ὅπερ καὶ ἐν τῇ δυστυχίᾳ αὐτοῦ τοσοῦτον τὴν Ῥωσσίαν ὠφέλησεν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, ὡς θέλωμεν ἰδεῖ καὶ αὐτὸν τὸν Καραμζίνον ὁμολογοῦντα ἄντε ἄλλοις καὶ ταῖς ἐξῆς· α Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ Ἕλληνες ἐγκατασταθέντες παρ' ἡμῖν μετὰ τῆς Σοφίας ὠφέλησαν τὰ μάλιστα τὴν Ῥωσσίαν διὰ τῶν τεχνῶν καὶ γλωσσῶν, ἐξαιρέτως δὲ διὰ τῆς Λατινικῆς, κοινῆς τότε ἐν πάσαις ταῖς πολιτικαῖς πράξεσιν, ἐπλούτισαν τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἡμῶν βιβλιοθήκας διὰ συγγραμμάτων, ἅτινα διέσωσαν ἐκ τῆς βαρβαρότητος τῶν Τούρκων . . . Οὕτως ἡ ταπείνωσις τῆς Ἑ-

(α) Πικρῶς καταμνημόμεθα τοῦ μεταφραστοῦ, διότι εἰς ἅπαντα τὰ χωρία ταῦτα τοῦ Καραμζίνου ἔδωκε τοῖς Βυζαντινοῖς τὴν προσωνυμίαν τῶν Ἑλλήνων, λησμονήσας ὅτι αὐτῇ τοῦ Βυζαντίου ἦτο αὐτῇ ἡ ἐκτεθηλυμένη Ῥώμη, ἥτις παράλυτος ἦδη μετηνέχθη ἐπὶ τῶν αὐτῶν τοῦ Βυζαντίου· οὕτε εἶναι δίκαιον ἀποδίδωσθαι ὡς ἐμφυτοὶ τοῖς Ἕλλησι καὶ μοιθηταῖς τῶν Βυζαντινῶν μεγιστάνων. Ὁ Κ. Κροκιδᾶς ἡδύνατο ἀπὸ σέβας πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα τοὺς Ῥωμαίους τοῦ Καραμζίνου νὰ μεταφράσῃ Ῥωμαίους.

(6) Ἕλληνες συμπολίται τῶν Σκηπιδίων καὶ Βρούτων οὐδέποτε ὑπῆρχαν. Ἀκατάληπτον λοιπὸν δι' ἡμᾶς πῶς ὁ Κ. Κροκιδᾶς περιέπεσε εἰς τὸ ἀσύγγνωστον τοῦτο λάθος. Οἱ ἄλλοι τοῦ Βυζαντίου μεγιστάνες ἀφ' ἐαυτῶν ἐκαλοῦντο Ῥωμαῖοι· διατί νὰ μετανομήσωσιν Ἕλληνες;

λάδος διὰ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἐγένετο ἀφορμὴ μεγάλων ἀγαθῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν α κτλ. (65, ΣΤ) Καὶ ἀλλαχοῦ (338, Ε) α Ἡ Ἑλλάς ἦν ὡς δευτέρα πατρίς ἡμῶν· οἱ δὲ Ῥῶσοι ἀνεμνήσκοντο πάντοτε εὐγνωμόνως, ὅτι παρ' αὐτῆς ἐλάβον τὸν χριστιανισμόν, τὰς τέχνας καὶ διάφορα ὠφελήματα τοῦ κοινωνικοῦ βίου. α Διατί ὁ Καραμζίνος ἐπελάθετο ὡς ὁ Μάξιμος καὶ ὁ Τρακανιώτης παρέσχον πολυτίμους τῇ Ῥωσσίᾳ ὑπηρεσίας καὶ πολιτικάς καὶ κοινωνικάς, αὐτοὺς δὲ τούτων ἐμνήσθη μετ' ἐπαίνων τιμῶντων τοὺς τε ἐπαινουμένους καὶ τὸν ἐπαινέτην (166—168, Ζ); Δὲν ἤθελεν ἄραγε εἶσθαι δικαιοτέρος, ἂν τὰς μὲν κακίας, αἵτινες πᾶσαι διεπράχθησαν ὑπὸ Βυζαντινῶν μεγιστάνων, ἐθεώρει τινὰς μὲν, ὡς καὶ συνήθως εἰσὶ, περιορισίαν τῶν αὐλῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἀσθενῶν ἡγεμόνων, τινὰς δὲ ὡς γενικὰς καὶ κοινὰς τῶν αἰώνων, ἐν οἷς διεπράττοντο, κακίας; Ἀράγε ἡ καρδιά τοῦ χριστιανοῦ καὶ φιλοπατρίδος Καραμζίνου ἐν ταῖς τελευταίαις τοῦ βίου αὐτοῦ ἡμέραις (ἀπεβίωσε τὴν 22 Μαΐου 1826) δὲν ἐπαλλεν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν νικῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων τῶν μαχομένων ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος; Ἀράγε δὲν ἐκλαυσεν ἡ ἀγαθὴ αὐτοῦ καρδιά ἐπὶ τοῖς παθήμασι τῶν δυστυχῶν δούλων. Ὡ ναι βεβαίως! γαίαν λοιπὸν ἐχέτω ἐλαφρὰν, διότι ἠγνίσθη οὕτω, διότι τὰ δάκρυά του ταῦτα ἀπέπλυναν τὰ καθ' ἡμῶν ἀδικήματα αὐτοῦ, ἅτινα δέον ν' ἀποδώσωμεν μᾶλλον εἰς τὰς τῶν συγχρόνων τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας προλήψεις κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὅλου γένους, ὡς γένους ποταποῦ, φαύλου καὶ πάσης κακίας μεστοῦ, ἢ εἰς ἐπισταμένην κρίσιν.

Εἶπομεν ὅτι τὰ ἀποδιδόμενα τοῖς Βυζαντινοῖς κακὰ ἦσαν κοινὰ κατὰ τοὺς βαρβάρους ἐκείνους αἰῶνας καὶ αὐτοῖς τοῖς Ῥῶσοις, τούτοις δ' ἴσως πλέον ἢ τοῖς Ἕλλησι διὰ τὸ ἀκριώτερον τῶν Ῥωσικῶν ἐν ταῖς τότε χρόναις ἦθων. Τίς ἐπὶ τοῖς τοῦ Α' Βλαδимиρου κακουργήμασι δὲν φρίττει; Δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ ἀδελφοκτόνος; (203, Α) Δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ καταδολευσάμενος τοὺς βοηθήσαντας αὐτὸν Βαράγγους πρὸς κατάκτησιν τῆς ὑπεράτης ἀρχῆς (205, Α); Δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ θηλυμανὴς Βλαδίμιρος, ὁ τέσσαρας μὲν νομίμους συζύγους ἔχων, ὀκτακοσίας δὲ παλλακίδας; (207, Α). Ἀλλ' ἐξηγιάσθη διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς μετανοίας. Τὰ δὲ τοῦ Σβιατοπόλκου; ἅπασαν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ πληροῦσιν. Ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρα ἔτη Σουδισλάβος ὁ τοῦ Βλαδимиρου ἐμνενεν ἐν τῇ εἰσαγῇ, καθηρένων ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν ἀδελφῶν καὶ ἀνεψιῶν αὐτοῦ (74, Β). Ἐτέθεντο ἄραγε τοὺς ὄρκους οἱ Ῥῶσοι ἡγεμόνες (124 Β); Καὶ αὐτὸς δ' ὁ Νεβαϊκόξ Ἀλέξανδρος, ὁ ἅγιος οὗτος τῆς Ῥωσσίας ἥρως καθαρὸς παρῆστη τῷ θρόνῳ τοῦ ὕψιστου; Ἀκούσωμεν τοῦ Καραμζίνου· α Ὁ Μέγας ἡγεμὼν (Ἀλέξανδρος ὁ Νεβαϊκόξ) ἀγανακτῶν κατὰ τοῦ παρηνόου υἱοῦ, διέταξε τὴν ἐν Πσκοῦφ σύλληψιν αὐτοῦ καὶ ἀπαγωγὴν αὐτοῦ εἰς Σουδαλίαν, τοὺς δ' εὐπατρίδας, τοὺς συμβουλευσάντας τῷ Βασιλεῖ, ἀνηλεῶς ἐτιμώρησε.

καί τινων μὲν ἐξωρύχθησαν οἱ ὀφθαλμοί, ἄλλων δ' ἀπετμήθησαν αἱ ῥίνες (73, Δ). Ἡ ἐν ὀνόματι δὲ Συνηγεμένων δὲν ἐξωρύχθησαν τοῦ Μεγάλου Ἡγεμόνος Βασιλείου οἱ ὀφθαλμοί (298, Ε); Ἰωάννης δ' ὁ Γ' δὲν κατεκράτησε παρασπόνδως τεσσαράκοντα καὶ ἐννέα Ἀνσεατικῶν πόλεων ἐμπορείους ἐν Ῥωσσίᾳ ἐμπορευομένους, δημεύσας τὰς περιουσίας καὶ κακώσας αὐτοὺς (244, ΣΤ); Τὰ δ' Ἰωάννου Δ' τοῦ Φοβεροῦ κακουργήματα τίς διηγῆσεται; ὁλόκληρον τὸν ὅτιμον πληροῦσι. Δικαιότεροι λοιπὸν ἐσόμεθα λέγοντες μετὰ τοῦ Καραμζίνου (114, Β) ὅτι αἱ πολυχρόνιοι συμφοραὶ ἐκτραχύνουσι τὰς καρδίας, βλάπτουσι δὲ μάλιστα τὴν ἠθικὴν τῶν ἀνθρώπων.

Αἱ συμφοραὶ τῆς Ῥωσσίας ὑπῆρξαν ὄντως μεγάλαι, κυριωτάτη δὲ πασῶν ἀφορμὴ καὶ αἰτία ἡ τῆς διαιρέσεως τοῦ Κράτους μεταξὺ τῶν τέκνων τοῦ Ἡγεμόνος. Πρῶτος ὁ Σβιατοσλάβος κατέτεμε τὴν ἀρχὴν (181, Α) καὶ πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ κατεκληροδότησεν οὕτω τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Αἱ ἀδελφικονίαι τοῦ Βλαδιμίρου ἦσαν εἰς παράδειγμα πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σβιατοπόλκον ἵνα κατασφάξῃ τρεῖς ἀδελφούς του· τὰ δ' ἀνοσιουργήματα τοῦ πατρὸς καὶ ἀδελφοῦ ἐδίδαξαν τὸν Ἰεροσλάβον τὰ ἅπαντα διέπραξεν. Ἀλλ' οὐδόλως ἐσωφρονίσθη, διότι διὰ τῆς διαθήκης του διένειμε τὸ Κράτος μεταξὺ τῶν υἱῶν του. Αἱ ἐπὶ δύο καὶ πλέον αἰῶνας ἀλλοιωμαχαίαι τῶν κληροῦχων ἡγεμόνων ἐξησθένισαν τὸ Κράτος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου κόπου (30, Δ) ἡ Ῥωσσία ὑπεδουλώθη τοῖς Μογγόλοις (1245), ταπεινὸς δὲ καὶ ἐντρομος ὁ Ἡγεμὼν αὐτῆς Ἰεροσλάβος ὁ Β' παρίστατο ἐνώπιον τοῦ Βάτη τοῦ μεγάλου Βλαδιμίρου ἐδικάζοντο κατὰ τὰς περὶ κληρουχίων διαφορὰς αὐτῶν (148, Δ), οἱ δ' ἀλαζόνες Τάταροι ἐπέταττον αὐτοῖς ἡσυχίαν ἄγειν (152, Δ). Τὰ δὲ θεσπίσματα τούτων ἐδημοσιεύοντο ἐν δημοσίᾳ τελετῇ παρόντος καὶ τοῦ Μητροπολίτου τῆς Ῥωσσίας. Ταπεινὸς καὶ ὑπόδικος ἐν τῇ τοῦ Οὐσβέκη σκηνῇ παρέστη ὁ Μέγας Ἡγεμὼν Μιχαὴλ (175, Δ), καταδικασθεὶς δὲ, καὶ τοὶ ἀθῶος, ἐδεσμεύθη καὶ καθείρχθη, οἱ δὲ ὑβρίζοντες αὐτοῦ ἐκρέμασαν ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ ὑπερμεγέθυκυφωνα, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου ἔλαβε στέφανον ἐν τῇ παρεμβολῇ (179, Δ)· καὶ πολλῶν ἄλλων μετ' αὐτὸν Ἡγεμόνων κατεκρίθη θάνατος ὑπὸ τοῦ αἰμοχαροῦς Οὐσβέκη (224, Δ) καὶ τῶν μετ' αὐτὸν καὶ πρὸ αὐτοῦ Χανῶν τῆς Ταταρίας, τοῦ ἀθλήου τούτου τόπου, ὅστις ἐπὶ μὲν τῆς Εὐρώπης ἔστειλε τὸν Ἀττίλαν, ἐπὶ δὲ τῆς Ἀσίας τὸν Τσιγγισχάνην, ἐπὶ δὲ τῆς Ῥωσσίας τὸν Βάτην καὶ Οὐσβέκην, καὶ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος τοὺς Τούρκους, καὶ ἐκτίσθη οὕτω τὸ ἄδοξον κλέος τοῦ εἶναι τὸ ἔθνος τῶν καταστροφῶν, ὡς ἡ Ἑλλὰς ἔσχε τὴν δόξαν τοῦ γενέσθαι ἡ διδάσκαλος τοῦ καλοῦ, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν, ὡς ἡ Ῥώμη ἡ μήτηρ τῶν νόμων, ὡς αἱ δημοκρατίαι τῆς Ἰταλίας τῆς νεωτέρας ἐμπορίας τὰ κέντρα. Ἀλλ' ὁ μὲν πολιτισμὸς τὰς εὐγενεῖς ἀνδρίζει φύσεις, ἡ δ' εὐπάθεια τοὺς βραδάρους χαυνώνει.

ἐφ' ᾧ οἱ ἐπὶ τῆς Κασπίας ἄγριοι, οἱ κατὰ τὰς ὑπερβορείους τῆς Ταταρίας χώρας ἀνδρείοι, προσπληθαίναντες τῇ Εὐξείνῃ, ἠλλοιώθησαν τὴν φύσιν, πλεονέκται καὶ ἡδυπαθεῖς ἀπὸ αὐτρκῶν καὶ σωφρόνων γενόμενοι. Ἐκεῖ τὸ Κοράνιον τοῦ Μωάμεθ τοὺς Ἡρακλεῖς τούτους τῆς Ἀσίας περιέβαλε τοῦ Νέσσου τὸν χιτῶνα, παρώρμησε δ' εἰς τὰς ἀγρίας ἐκεῖνας κατακτηθεῖς ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁ Ταμερλάνος ἡξιώθη τοῦ ὀνόματος ὁ Μέγας διὰ τὸ μέγεθος τῶν κακουργημάτων αὐτοῦ (α). Αὐτόσε οἱ ὄχλοι οὗτοι ἡσπάσθησαν τὰ ἐκ τῆς πολυτελείας ἀγαθὰ, ἅπαντα φθονᾷ προὐμήθευσαν αὐτοῖς οἱ ἀπὸ τῶν δουλωθέντων λαῶν λαμβανόμενοι φόροι (243, Δ). Οἱ τοσούτων ἐκατομμυρίων ἀνθρώπων τῇ ἀλαλκομενῇ αὐτῶν ἀνδρία τὰ σώματα δουλώσαντες ἐδουλώθησαν τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῆς διαφθορᾶς ἀλωθέντες. Ἐκτοτε ἤρξατο ἐκκλίνειν ἡ δόξα καὶ ἡ ἰσχύς αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ σεσαθρωμένον οἰκοδόμημα ἐπὶ τινα ἵσταται χρόνον, καὶ τυραννία σκολιχόδωτος ἐξαπατᾷ ἐτι μικρὸν πρὶν ἢ καταπέσῃ, οὕτω καὶ ἐν Ῥωσσίᾳ ὁ Μέγας Ἡγεμὼν Δημήτριος ὁ Κωνσταντίνου μετέβη εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἀλλοφύλων ἵνα δικασθῇ πρὸς τοὺς Βουλγάρους (288, Δ)· ἀλλ' ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ Δημήτριος ὁ Ἰωάννου ἡξιώθη νὰ κηρυχθῇ ὑπὸ τοῦ Χάνη Μουρούτου Μέγας Ἡγεμὼν, ἀπέβαλε τοῦ θρόνου Δημήτριον τὸν Κωνσταντίνου καὶ προώριστο τὸ ἐκκληδέκτον ἀπὸ τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ ἔτος νὰ στήσῃ ἐπὶ τοῦ Ῥά, ἥτοι τοῦ Βόλγα, (1378) τὰ πρῶτα κατὰ τῶν Τατάρων πρόπαια, τὰ πρῶτα τοῦ θρόνου τῆς αὐτοτελοῦς Ῥωσσίας βάρβα, νὰ ἐπισωλήσῃ δὲ μετὰ χριστιανικῆς ἀληθείας ταπεινοφροσύνης πρὸς τὸν Κύριον τῶν δυνάμεων, α Ἀφέντηκεν ὁ καιρὸς αὐτῶν, ὁ δὲ Κύριος ἐν ἡμῖν » (47, Ε). Ἀλλ' ἡ ἀνακούφισις τῶν ἀλύσεων δὲν μικρύνει, ἐπτείνει μάλιστα τὸ κατὰ τῆς δουλείας μῖσος. Ὅθεν ὁ Δημήτριος συναγείρας αὐτοῖς τοὺς στρατοὺς τῶν ὀρθοδόξων, αἱ ὥρα τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ ἐγγίξει, ἐφώναζεν, » ἐπέπεσε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐνίκησε τὸ δεύτερον ἐπὶ τοῦ Τανάϊδος τὴν περιώνυμον τοῦ Κολικίδου μάχην (8 Σεπτεμβρίου 1380), ἐταπεινώσε τὴν ὄφρυν τοῦ ἀγρίου Μαμάη, καὶ ἐκοσμήθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων καὶ τῆς ἱστορίας διὰ τοῦ ἐπωνύμου ὁ Τανάϊδικός (Δόνσκοῦ) (70, Ε). Τὰς ἥττας ταύτας ἐξεδικήθησαν μὲν οἱ Τάταροι κατὰ τῆς Μόσχας (80, Ε), ἀλλ' ὁ κραταῖος τοῦ Ἰψίστου δάκτυλος ἐ-

(α) Εἰς μὲν εἶχε παρέλθει αἰὼν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὅμοια ἔπαθον οἱ Τούρκοι. Ἰδοὺ ὅποιος περὶ αὐτῶν ὁ τῆς Ῥωσσίας πρέσβης Ναστόκιν ἐδίδε κατὰ τὸ 1592 πληροφορίας (156, 1). » Τὰ πάντα ἠλλοιώθησαν νῦν ἐν Τουρκίᾳ· ὁ Σουλτάνος καὶ οἱ μεγιστάνες διανοοῦνται μόνον ἀρπαγὰς· ἡ τάξις καὶ ἡ δικαιοσύνη ἐξέλιπον ἐκ τῆς ἐπικρατείας· καὶ ὁ μὲν Σουλτάνος ἀπεργυμνῶν τοὺς ἐν τέλει, οὗτοι δὲ τὸν λαόν. Πανταχοῦ ἀρπαγαὶ καὶ φόνοι· οὐδεμία ἀσφάλεια τοῖς ὁδοπόροις καὶ τοῖς ἐμπορείς. . . . Οἱ Ἕλληνες καταπίεζονται καὶ ταλαιπωροῦνται, κτλ. » Νομίζει τις ἀναγινώσκων ταῦτα ὅτι διέρχεται μυστικὴν τινα διακίνησιν τοῦ Κ. Θεοδοῦλ. πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Γαλλίας, ἢ τοῦ Κ. Βούλβερ πρὸς τὸ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ ἀγίου Ἰακώβου συνεχόμενον μυστικοσυμβούλιον.

δειξε τὴν πτώσιν τῶν Τατάρων· ὅπως δὲ τάχιον νικήσωσιν αὐτοὺς οἱ χριστιανοὶ ὥπλισε Τατάρους κατὰ Τατάρων, Μογγόλους κατὰ Μογγόλων, ἤγειρε δὲ τὸν τρομερὸν Ταμερλάνον κατὰ τοῦ φοβεροῦ Τοχταμήςου. Αἱ ἐμφύλιοι αὐταὶ τῶν ἀπίστων διαστάσεις ἐχαροποιοῦν τοὺς Ῥώσους, διότι ἐπέσπυνον τὴν ἐξασθένεισιν τῶν ἐχθρῶν καὶ προσήγγιζον τὴν ἡμέραν τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν χριστιανῶν (137, Ε). Ὅθεν κατ' ὃν χρόνον ὁ Θεὸς ὑπέβαλλε τοὺς μεσημβρινούς ὀρθοδόξους λαοὺς τοῦ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων ἵνα κατεργάσῃται αὐτοὺς διὰ τοῦ ἀγνισμοῦ ἀξίους κρείττονος τύχης, ἐξῆγε τῆς δουλείας τοὺς ὀρθοδόξους τοῦ Βορρᾶ, ἱκανῶς ἤδη δοκιμασθέντας· ὥστε ἡ τούτων ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς δουλείας ἦν ἥδη πλήρης κατὰ τὸ 1455, διότι, ὡς βεβαίῳ ὁ Καραμζίνος (331, Ε), κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὁ Μέγας Ἡγεμὼν Βασίλειος οὐδένα ἐτέλει τοῖς Μογγόλοις φόρον, ἐπιτυχῶς δὲ ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ ἐξοπλίσας τὸν Χάνην τῆς Κριμαίας κατὰ τοῦ τῆς Χρυσῆς παρεμβολῆς, ἐξησθένει ἀμφοτέρων τὰς δυνάμεις (79, ΣΤ), ἀγαγὼν δ' ἐαυτῷ σύζυγον τὴν ἐκ Παλαιολόγων Σοφίαν (1462), γυναῖκα πολύτροπον καὶ φιλόδοξον, φύσει δὲ καὶ γένει ἐχθρὴν παντὸς Μουσουλμάνου, ἤκουεν αὐτῆς κατ' ἐκάστην ὀνειδίζουσης αὐτὸν διὰ τῶν α ἐπὶ πόσον ἔσομαι δούλη τοῦ Χάνη; (84, ΣΤ)· ἀλλ' ὁ Ἰωάννης φρόνιμος ὢν διὰ μακρῶν ὠρίμαζε τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως, τέλος δὲ πρόσφορον τὸν καιρὸν κρίνας ἐκήρυξε τὸ 1480 τὴν ἐντελῆ αὐτοτέλειαν τῆς Ῥωσσίας συντρίψας ἐπισήμως ἐνώπιον τῶν πρεσβευτῶν τοῦ Χάνη τὴν εἰκόνα αὐτοῦ (132, ΣΤ), καταπατήσας αὐτὴν καὶ φονεύσας τοὺς πρεσβευτὰς πλην ἑνὸς, πρὸς ὃν ἀγερώχως εἶπεν· α Ἀπὸ διηγησόμενος τῇ κυρίῳ σου πᾶν ὅ,τι εἶδες. » Τέλος δ' ὁ Θεὸς ἔδωκε τῇ Γ' Ἰωάννῃ εἰς κληρονομίαν τὸ βασίλειον τοῦ Μαμουτέκου· ἐνθα ὁ πατὴρ αὐτοῦ Βασίλειος ὁ τυφλὸς ἐκλαυσεν ἐν αἰγχιμαλωσίᾳ.

Κὰν ἄλλο οὐδὲν διδάγμα ἤθελον πορισθῇ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῆς ἱστορίας τοῦ Καραμζίνου, ἡ ἀνάγνωσις ὅμως τοῦ διηγεσίου τούτου ἐπὶ δύο καὶ ἥμισυ αἰῶνας δουλείας μαρτυρολογίῳ ἐστὶ μάθημα διδασκτικώτατον ἵνα, τὰς ἰδίαις αὐτῶν παρελθούσας συμφορὰς ἀναμνησκόμενοι, τὰ παρόντα στέργωσιν, εὐγνωμοσύνης ὕμνους ἐκπέμποντες τῇ Κυρίῳ, παρασκευάζωνται δὲ καὶ ἀνδρίζωνται τὰς βαλτίους προσδοκῶντες τύχας, ἃς πάντως δώσει αὐτοῖς ὁ Ἰψίστος, ἂν ἄξιοι ᾖσι τῆς παντοδυνάμου αὐτοῦ εὐνοίας, ἐπιλέγοντες τὸ σύμβολον, μετ' οὗ περιέβαλον τὸν σταυρὸν τῆς τιμῆς· α Ἡ δεξιὰ σου χεὶρ, Κύριε, δεδοξασταὶ ἐν ἰσχύϊ. »

Ἀλλὰ καὶ ἕτερον παράλληλον εὐρίσκουμεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν δύο ὀρθοδόξων ἔθνων. Ἡ κλειστός ἡ τὴν ἐθνικὴν ἀμφοτέρων ὑπαρξιν περιλαμβάνουσα ἦν ἡ τῆς ἀγίας αὐτῶν Ἐκκλησίας, φύλακες δὲ τῆς ἱεράς ταύτας Πρακαταθήκης οἱ Λευῖται. Ὁ κληρὸς τῆς Ῥωσσίας παρεμβύθησε, περιέσωσε καὶ ἀπληθεύρωσε τὴν Ῥωσσίαν· ὁ κληρὸς τῆς Ἑλλάδος πα-

ρηγόρησε, διεφύλαξε καὶ ἐκ τοῦ μὴ εἶναι εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε τὴν Ἑλλάδα. Ὁ κληρὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς μύστης τοῦ Θεοῦ τῆς ἀληθείας γνωρίζει πάντοτε τοῖς ὑπ' αὐτὸν πνευματικοῖς τέκνοις τὴν ἀλήθειαν, ἡ δὲ τῆς ἀληθείας γνώσις ἐλευθεροῖ κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν· α Καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. » Οὐδεὶς τότε μᾶλλον τοῦ κλήρου (γράφει ὁ Καραμζίνος 138, ΣΤ) ἐσπούδαζε περὶ τὴν ἀπόσεισιν τοῦ ζυγοῦ τῆς δουλείας, οὐδ' ἰσχυρότερον ἀπεδείκνυε πόσον ἦν ἀναγκαῖα ἡ διὰ ξίφους τῆς ἐλευθερίας ἀνίκησις. » Ὡ! συνιστῶμεν πᾶσι τὴν ἀνάγνωσιν τῆς πρὸς τὸν ἡγεμόνα Ἰωάννην ἐπιστολῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Βασσιαννοῦ. Ὅποια ἐν αὐτῇ δύναιμι λόγου, ὅποια δὲ παρρησία πρὸς τὸν βασιλέα. α Ἡγεμὼν, τὸ αἷμα τοῦ ποιμνίου βοᾷ πρὸς τὸν οὐρανόν, κατηγοροῦν τοῦ ποιμένος. Ἀλλὰ ποῦ εὐρήσεις καταφύγιον; ποῦ δὲ βασιλεῖς ἀπολέσας τὸ ἐμπιστευθὲν σοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ποιμνιον; Ἀπόθου πάντα φόβον καὶ κραταιοῦ ἐν Κυρίῳ. Εἰς θερίσει χιλίους, δύο δὲ διώξουσι μυρίους, οὐκ εἰσὶν οἱ Θεοὶ αὐτῶν ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν! Ὁ Κύριος θανατοῖ καὶ ζωοποιεῖ. Αὐτὸς δώσει δύναμιν τοῖς σοῖς μαχηταῖς » κτλ. Ἡ θαυμασία αὕτη ἐπιστολὴ ἡ ἐμπλὴς θείας χάριτος καὶ πλήρης φιλοπάτριδος ἀρετῆς τέσσαρας ὅλας πληροῖ σελίδας (141—144, ΣΤ), διὰ δὲ τὸ τοσοῦτον μακρὸς αὐτῆς οὐ δυνάμεθα ἀντιγράψαι αὐτὴν πᾶσαν. Τοιαῦτα διδασκαλικά, τοιαῦτα κηρύγματα ἔφερον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐκάστοτε καταστροφὴν τῶν Τατάρων, ὡς καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὁ σταυρὸς ἐν χερσὶ καὶ ὁ θεῖος λόγος ἐπὶ τοῦ στόματος τῶν ταπεινῶν ἱερέων τῆς Ἑλλάδος ἐθανυματούργουν συντρίβοντες τὰς ἀλύσεις τῆς δουλείας καὶ ὀπλίζοντες χεῖρας ἀπείρους εἰς τὸ κινεῖν τὰ ὅπλα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἡμετέρας πατρίδος.

Ἐτι δὲ καὶ ἄλλως ὑπηρετεῖ ὁ κληρὸς τῆς Ῥωσσίας τῇ Πατρίδι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ, διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος τῶν ἀποστολικῶν ἀρετῶν· διὰ τῆς φιλανθρωπίας ἐποιεῖτο τὴν κατακτετινῶν τῶν ὑπερβορείων, τῶν ἀγρίων τῆς Σιβηρίας, τῶν βαρβάρων τῆς Ἑω λαῶν. Οὐδεὶς ἐστὶν ἀλλοτε ποτε διὰ τὸν Θεὸν τῶν ὀρθοδόξων· ἐνθ' ὅτε οἱ τοῦ Πάπα κατήχηται περιέρχονται γῆν τε καὶ θάλασσαν ὥπως ποιήσονται ἕνα προσήλυτον, πῶς καὶ σίδηρον, ἢ χρυσὸν καὶ ἄργυρον προσφέροντες, ἐπιπλέονται· οἱ οἱ καὶ ἀπρακτοὶ, ποιήσαντες ἐρημούς καὶ ἀφίνοντες ὀλοκαυτώματα ἀνθρώπων τῆς βαρβαρότητος αὐτῶν ἀνιμώσονται, διότι ἡ ἱστορία μνηστικαὶ τοὺς ἀπανθρώπους ἀνθρώπους, ἡ σαγηνεύσας πονηρὸν τινα καταστρατηγῆσαντα αὐτῶν, ὅπως τῆς ὑπεσχημένης ἀμοιβῆς τύχη, οἱ ἱερεῖς τῆς ὀρθοδοξίας τοῖναντίον οὐδένα βιάζουσιν ὥπως εἰσελθῇ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Σατῆρος, οὐδὲν ὑπισχνοῦνται, εἰμὴ ἀρετὴν ἐπὶ τῆς γῆς συνιστῶντες, τὴν ἀμοιβὴν ἐν τῷ οὐρανῷ προσδοκᾶν διδάσκουσιν. Οὕτως ἐφωτίσθησαν ἀπασαι αἱ ἀπέραντοι τῆς Ῥωσσιακῆς Μοναρχίας ἐκτάσεις, αἱ ὡς ζῶντες ἀπὸ τῆς ὁσφύς μέχρι τῆς παγετώδους κορυφῆς τοῦ ἀρκτικού πόλου περιζωνύουσαι τὸ βό-

ρειον ήμισοαίριον. Οὐδείς ἐκλυσε διὰ τὸν Χριστὸν τῶν ὀρθοδόξων, πλεῖστοι δ' εὗρον παρηγορίαν καὶ σωτηρίαν πιστεύσαντες εἰς αὐτόν.

Τοιαύτην ἀγρανδιαφύγουσαν αὐτὸν βλέπωνό λεγόμενος διάδοχος τοῦ ἀλιέως Πέτρου τῆς Ῥώμης Ἐπίσκοπος ὡς εἰκὸς ἐπωφθαλμία. Ὁ Καραμζίνος διηγούμενος τὰς ἀποδείξεις μετ' ὀρθοδόξου τινος καὶ λίαν δικαίας ἐθνικῆς φιλοτιμίας καταδεικνύει τὸ ἀτελεσφόρητον αὐτῶν. Κἄν ὀλίγην δώσωμεν πίστιν εἰς τὸν χρονογράφον Νέστορα, καὶ μὴ ἀποδεχθῶμεν ὡς ἀληθές ὅτι ὁ Βλαδίμιρος πρὶν ἢ ἀπομαρτίσθαι ὁποῖαν ἄσπασθῃ θρησκείαν ἐζήτησε νὰ μυηθῇ καὶ γνωρίσῃ πάσας, ἐφ' ᾧ καὶ συνέρρευσαν εἰς Κίεβον Ἰουδαῖοι καὶ Μωαμεθανοὶ, Ὀρθόδοξοι καὶ Λυτικοὶ (212, Α), διότι φρονούμεν ὅτι ὁ Βλαδίμιρος καὶ ὑπὸ τῆς μάμης Ὀλγας κατηχηθεὶς εἰς τὴν ὀρθοδόξον, καὶ τοὺς πλείστους τῶν ἐαυτοῦ ὑπηκόων ὀρθοδόξους ἔχων, ἐπειδὴ εἰς καὶ πλέον εἶχε παρέλθει αἰὼν, ἀφ' ἧς ὁ Χριστιανισμὸς εἶχεν εἰσελάσει ἐν Ῥωσσίᾳ διὰ τοῦ Ασκόλδου καὶ Δίρου καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτῶν, τέλος δὲ καὶ ἀναγκαζόμενος ἴσως νὰ εὐρῇ παραμυθίαν εἰς τὴν καταμαστίζουσαν αὐτὸν τύψιν τοῦ συνειδότητος, δι' ἧς κατὰ τοὺς πρώτους τῆς βασιλείας αὐτοῦ χρόνους διέπραξεν ἀθεμιτουρήματα, ἢ ἥδη διατεθειμένος πρὸς τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ὁ μεγαλεπήβολος καὶ περιώνυμος Πάπας Γρηγόριος ὁ Ζ', ὁ φοβερός Ἰδεβοράνδος (1075), ὡς προσφορωτάτην εὐκαιρίαν ἐδράξατο τὴν παρ' αὐτῷ καταφυγὴν τοῦ Ἡσιασλάβου, φυγάδος καὶ ἀποβλήτου τοῦ Ῥωσικοῦ θρόνου (84, Β), καὶ ἔγραψε τὴν κατὰ τὰ εἰθισμένα αὐτῷ ἀλαζονικωτάτην ἐκείνην ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μέγαν Ἡγεμόνα τὸν κατέχοντα τὰ σκήπτρα, δι' ἧς διέτασεν αὐτὸν ἵνα παραχωρήσῃ τῷ Ἡσιασλάβῳ τὸν θρόνον, ἀλλ' οὐδείς ἐν Ῥωσσίᾳ προσέσχε τῷ γράψαντι. Ὁ Ἰδεβοράνδος ἀνέζησεν ἐν Ἰννοκεντίῳ τῷ Γ' (1205), ἀλλ' ὡς ὅλην ἀπάντησιν ὁ τοῦ Πάπα ἀπόστολος, ὁ πόλεως καὶ κράτη αὐτῷ παρὰ τοῦ Πάπα ὑπισχνόμενος, ἔλαβε παρὰ Ῥωμανοῦ τοῦ Ἡγεμόνος, σπασαμένου ὑπερηφάνως τὸ ζῆφος, τὴν ἐξῆς: «Τοιοῦτόν τι ἔχει ὁ Πάπας; ἐν ὅσῳ φέρω αὐτὸ ἐπὶ τῆς ζώης μου, οὐδενὸς ἐτέρου χρήζω· μιμούμενος δὲ τοὺς προγόνους ἡμῶν, τοὺς μεγαλύναντας τὴν Ῥωσικὴν χώραν, ἀνταλλάσσομαι τὰς πόλεις δι' αἵματος» (108, Γ). Ἡ Ῥώμη ὅμως ἂν ἠπτάται οὐδόλως ἀπαυδίζει· ἐφ' ᾧ αὐθις (1227) ὁ Πάπας (τότε ἦν Ὀνόριος ὁ Γ'). ἀλλ' ἀδιάφορον τίς ὁ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ῥώμης καθήμενος, διότι ἐν μόνον πνεῦμα κυριεύει ἐν Ῥώμῃ ἀπὸ Γρηγορίου τοῦ Α' (590) μέχρι Πίου τοῦ Θ' ἐπέστειλε τοῖς ἡγεμόσι τῆς Ῥωσσίας εὐμενῇ λίαν ἐπιστολὴν ὑπισχνόμενος αὐτοῖς εἰρήνην καὶ εὐλογίαν ἐν τοῖς κόλοις τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας (240, Γ)· ἀλλ' οὐδείς ἦν ὁ ἀκούων. Ἐταπεινώθη ἡ Ῥωσσία καὶ ἀνεξωπυρήθησαν τοῦ Πάπα αἱ ἐλπίδες, κατακτητὰς δὲ καὶ ταπεινωθέντας νὰ σαγηνεύσωιν ἥλπιζον οἱ τούτου ἀπόστολοι Καρπίνος καὶ ἄλλοι (38, Δ), ἀλλ' ὁ ἔμφρων τῆς Ῥωσσίας ἡγεμὼν Δανιὴλ, λαμβάνων εὐχετικὰς ἐπιστολάς καὶ στέμματα παρὰ τοῦ Πάπα ἀπήντη:

«Ἀπαιτῶ στρατὸν, οὐχὶ δὲ διάδημα, μάταιον καλῶπισμὸν, ἐν ὅσῳ κατακρατοῦσιν ἡμῶν οἱ βάρβαροι» (49, Δ). Νέχι πρὸς τὸν Νεβζίνδον ἀποπειραί, ἀλλ' ὁ μεγάλῳρον Ἀλέξανδρος ἀπεκρίνατο: «Γινώσκοντες τὴν ἀληθινὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, οὐ παραδεχόμεθα τὴν ὑμετέραν» (64, Δ). Ἀπεπλάνησαν μὲν οἱ Λατίνοι Βολεσλάον τὸν τῆς Γαλικίας ἡγεμόνα, ἀλλὰ τὸ προσηλυτιστικὸν τῆς Ῥώμης πνεῦμα ὤθησεν αὐτὸν εἰς τοιαῦτα ἀθεμιτουρήματα, ὅπως ἐκδιέσθη τοὺς ἰδίους ὑπηκόους πρὸς ἐξόμωσιν τῆς ὀρθοδόξου, ὥστ' ἐπανέστησαν κατ' αὐτοῦ καὶ ἐγένετο θῦμα τῆς ἐαυτοῦ θρησκομανοῦς ἀποστασίας (240, Δ). Τσαῦται ἦτται ἔδει ἵνα πείσωσι τὴν Ῥώμην ὅτι μάτην προσπαθεῖ, ἀλλ' αὕτη ἐκπαλαί ἀσπαζομένη τὴν κακοήθη ἀρχὴν, ὅτι ὁ τοῦ σκοποῦ ἐφιέμενος στέργει τὰ μέσα, καὶ ὅτι πᾶν μέσον καλὸν ἐστίν, ἂν ὁ σκοπὸς καλὸς, συνεμάχησε διὰ τοῦ Πάπα Βενεδίκτου τοῦ ΙΒ' (1341) πρὸς τὸν αἰμοχαρῆ Οὐσδέκην, ὁ δ' ἀρχηγὸς τῆς Λυτικῆς Ἐκκλησίας πλοῦσια ἀντήλλαξε δῶρα πρὸς τὸν Χάνην τῆς Ταταρίας καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ! (246, Α)· ἐξώπλιξε δὲ συγχρόνως ὁ Πάπας κατὰ τῶν ὀρθοδόξων Ῥώσων ἄλλον Χριστιανὸν μὲν λεγόμενον ἡγεμόνα Μάγνον τὸν τῆς Σουηδίας, κατ' οὐδὲν ὅμως τῶν κακοურγημάτων ἀπολειπόμενον τοῦ Οὐσδέκη (253, Δ), ἀλλὰ καὶ ὁ Μάγνος κατησχυμένος ὑπέστρεψεν ἀπρακτοῦς ἀπὸ τῆς κατὰ τῶν Νοβογοροδιῶν ἐκστρατείας αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη ἀκμαίως εἶχε τότε τὰς δυνάμεις, ταπεινὴ δὲ καὶ ἐξηυτελισμένη ἡ ὀρθοδόξια, τὰ δὲ δύο ὀρθόδοξα κράτη, ἡ Μόσχα καὶ τὸ Βυζάντιον, ἐπὶ ξυροῦ ἴσταντο ἀκμῆς, ἃ τε παντελοὺς ὀλέθρου ἀπειλοῦντος ἀμφοτέρω. Ἐν τοιοῦτοις ὄντων τῶν τῆς ὀρθοδόξου πραγμάτων καιροῖς συνεκροτήθη ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσύνοδος, ἐν ᾗ οὐχὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προήδρευσεν, ἀλλὰ πνεῦμα πονηρὸν ὑπερήνορος κεφαλῆς, τῆς Παπικῆς, κατῆρχε τῶν προβεβουλευμένων ἐν Βατικανῷ βουλῶν τῆς Συνόδου. Ἐκεῖ καὶ Ἰσιδώρος ὁ τῆς Ῥωσσίας συνεκλήθη, οὐχὶ μετὰ Μάρκου τοῦ Ἐφέσου, ἀλλὰ μετὰ Βησσαρίωνος τοῦ Νικαίας, καὶ μετ' αὐτοῦ ἀπεπλάνηθη. Καὶ ἐπέτυχεν μὲν ὁ Πάπας τοῦ σκοποῦ τῆς ἐξ ἀνάγκης ἐνώσεως, ἢν ὠμολόγουν οἱ ὀλίγοι ὀρθόδοξοι Ἐπίσκοποι, ἀλλ' ὁ Μάρκος ἀνίστατο καὶ οὐχὶ ὑπέγραψε τὸν ὅρον τῆς συνόδου, ὅπερ μαθὼν ὁ Πάπας ἐξεμάνη ἀναβῶν· «Οὕτως οὐνοῦδὲν ἐποίησαμεν» (269, Ε)· ἀπῆτει δ' ὕστερον παρὰ τοῦ αυτοκράτορος τῶν Ῥωμῶν ἵνα ἐκδιέσθαι καὶ τοῦ Μάρκου τὴν ὁμολογίαν, ἀλλ' ὁ συνετὸς Μάρκος προῖδων τὸν διωγμὸν ἔφυγε κρύφα καὶ τὴν ὀρθοδόξον διέσωσεν. Ὁ δὲ Ἰσιδώρος ἐπανέστρεψε διὰ Κιέβου εἰς Μόσχαν. Συγκινητικὴ ὄντως σκηνὴ ἔλαβε χώραν ἐν τῷ ναῷ, ὅτε παρέστη ὁ Μητροπολίτης Ῥωσσίας προπορευομένου σταυροῦ λατινικοῦ εἶδους καὶ τριῶν ἀργυρῶν ποιμαντορικῶν ῥάβδων· ἡ ἐκπληξίς ὑπῆρξε μεγάλη, μείζων δ' ἐγένετο, ὅτε διήκουσαν αὐτοῦ μνημονεύσαντος ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ ὀνόματος τοῦ Πάπα ἀντὶ ἐκείνου τοῦ Πατριάρχου, ὅτε δὲ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἱερουργίας ὁ τοῦ Ἰσιδώρου διάκονος

ἀνέγνω τὸν ὅρον, ἢ μᾶλλον τὸ παπικὸν θέσπισμα τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, πάντες Ἐπίσκοποι τε καὶ λαὸς συνεσχέθησαν τὴν φωνὴν ὑπὸ τῆς ἀκρας ἀγανακτήσεως. Τότε, ἐν τῇ γενικῇ ταύτῃ καὶ βαθεῖα σιγῇ ἠκούσθη ἡ τοῦ Μεγάλου Ἡγεμόνος φωνή, ἥτις καταπολεμήσασα τὸν ὅρον, καὶ τὸν Ἰσιδώρον λυμῶνα τῆς ὀρθοδόξου ἀποκαλέσασα, συνεκάλεσε σύνοδον, ἥτις καθήρεσεν αὐτὸν καὶ κατέκλεισεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Τσουδόβου (275, Ε), ὅπως μεταμεληθεὶς ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἀληθῆ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν· ἀλλ' ὁ Ἰσιδώρος ἐδραπέτευσεν καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην, ἐνθα τῇ τοῦ Καρδινάλιου περικοσμηθεὶς πορφύρᾳ συνεκλήθη καὶ ἐν τῷ συλλόγῳ τῶν ἱερέων τούτων περιγίππων μετὰ τοῦ Βησσαρίωνος.

Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ Ῥώμη ἀκλόνητος ἔμενεν εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῆς καὶ τὰς ματαίας περιέβαλλεν ἐλπίδας, ἃς ἔτι καὶ νῦν ὑποθάλλει καὶ εἰς τὸ μέλλον οὐ παύσεται ὑποθάλλουσα. Ἀλλ' ἡμεῖς θάρρουντες λέγομεν, ὅτι εἰ ὁ Θεὸς συναντελήθῃ τῇ ὀρθοδόξῃ, ὅτε τὰ δύο ὀρθόδοξα Κράτη ὑπὸ παντοίων δυστυχιῶν κατετρίχοντο καὶ ὡς χεῖμαρροι κοχλάζοντες αὐτὰ κατέκλυζον, ἔθεν μὲν οἱ Μογόλοι καὶ Τάταροι, ἔθεν δὲ οἱ Τούρκοι, θέλει ἄραγε ἡ δεξιὰ Αὐτοῦ ἐγκαταλείψει ἀπροστάτευτον τὴν ἱερὰν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν νῦν ὅτε ἐπὶ δύο ἰσχυρῶν στηρίζεται στύλων, τῶν ὅλων τῆς Ῥωσσίας καὶ τῶν ρώτων τῆς Ἑλλάδος, νῦν ὅτε ὁ ἱερός τῶν ὀρθοδόξων σταυρὸς δύο κοσμεῖ στέμματα, νῦν ὅτε ὁ Πάπας οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ ἀσφαλὴς ἐστίν;

Ἡ δ' ἀληθὴς θρησκεία οὐδένα φοβηθῆναι ἔχουσα οὐδένα ὑποβλέπει, ἐνῷ ἡ δυτικὴ ὡς τυραννοῦσα

πάντοθεν ἐχθροὺς ὀρᾷ, οὐδεμίαν δ' ἄλλην θρησκείαν ἀνέχεται νὰ τελεῇ παρ' αὐτῇ τὰ καθ' ἑαυτήν. Πᾶσαι ὅμως αἱ θρησκείαι ἀνεκταὶ εἰσιν ἐν Ἑλλάδι, πάσας δὲ ἡ Ῥωσσία ἀνέχεται· τοῦτο δ' οὐ μόνον τανῦν, ἀλλ' ἐκπαλαί ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὀλέγου καὶ Ἰγορος (157, Α). Ἡ ἐπιστολὴ, ἣν κατὰ τὸ 1160 ἔγραψεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Νοβογοροδου πρὸς τὸν Πάπαν Ἀλέξανδρον τὸν Γ', ἀξία ἐστὶν ἵνα τεθῇ εἰς παράλληλον πρὸς τὴν κατὰ τὸ 1846 γραφεῖσαν ὑπὸ Πίου τοῦ Θ' πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξους. Μετὰ πόσης οὕτος θρασυτήτος ὑβρίζει ἡμᾶς· μετὰ πόσης δὲ πραότητος ὁ Ὀρθόδοξος ποιμὴν ἔγραψεν· «Ἄγνω πῶς αἱ αἰρέσεις εἰσῆλθον εἰς τὴν θείαν θρησκείαν, ἄγνω πῶς οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν ἡμᾶς ψευδοχριστιανούς, ἡμεῖς ὅμως, οὐδόλως ἐκείνους μιμούμενοι, θεωροῦμεν αὐτοὺς ἀδελφούς, καὶ περ ἀπατωμένους ἐν πολλοῖς» (315—316, Β). Δ ὁ μάρτυρας ἔσχεν ἡ Ῥωσσία διὰ θρησκευτικὸν φρόνημα ὑπὸ Ῥωσικῶν χειρῶν σφαγέντας, ἀλλ' ἀμφοτέροι ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν ἐπὶ Κιεβιτῶν σφαγέντες (209, Α). Πόσα δὲ τὰ θύματα τῆς Παπικῆς φιλαρχίας; Ἡ ἱστορία ἐστιγμάτισε Κάρολον τὸν Θ' τῆς Γαλλίας καὶ ὠνόμασε δῆμιον τὸν ἐπιτελέσαντα τὰς σφαγὰς τῆς νυκτὸς τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου, ὁ δὲ Πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΓ', ἅμα μαθὼν τὰς σφαγὰς ταύτας, ἐώρτασε δημοτελῶς καταφωταγωγήσας τὴν Ῥώμην καὶ πανδήμους εὐχαριστίας τῷ ἐπὶ σφαγὴν ἀγογγύστως ἀχθέντι. Προβάτω διέταξε διὰ τὸν θρίαμβον τοῦτον τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας!

(Ἐπεται τὸ τέλος.)

ΤΑΦΟΣ ΕΥΑΣ.

Φίλε φίλτατε!

Σὲ γράφω ἐκ τῆς Τζέδδας ὅπου περίσω μεταξύ τῶσαν ἄλλων Χριστιανῶν ἐσφάγησαν ἀπανθρώπως καὶ ἡμέτεροι ὁμογενεῖς οὐκ ὀλίγοι. Γράφω σοι δὲ σκοπὸν ἔχω νὰ σοὶ στείλω σχέδιον κοιμητηρίου καὶ κειμένου πλησίον τῶν πυλῶν τῆς Μεδίνης. Λέγεται

ὅτι τὸ κοιμητήριον τοῦτο, μεταξὺ ἄλλων ἐνδόξων λειψάνων, περιέχει καὶ τὸ τῆς μητρὸς τοῦ ἀνθρώπου γένους, τῆς Εὕας. Ἀλλ' ἐν μ' ἐρωτήσεως ποῦ θεμελιούται ἡ δόξα αὕτη καὶ πότε ἐγεννήθη, σὲ ἐρωτῶ καὶ ἐγώ, ποῦ θεμελιούται καὶ πόθεν ἐγεννήθη

Τὰς δύο πρώτας εβδομάδας οὐδὲν συνέβη ἄξιον λόγου· μόνον ἐκ τῆς ὄλης πρὸς τὰς αἰχμαλώτους συμπεριφορᾶς ἐφαίνετο ὅτι ὁ Σιαμίλ τὰς μετεχειρίζετο εὐγενῶς. Προσκαλέσας οὗτος παρ' ἐαυτοῦ τὰ παιδιά των, ἔδωκε πρὸς αὐτὰ σακχαρωτὰ καὶ διάφορα γλυκύσματα. Ἡ δὲ ὑπηρετίς ἥτις τὰ συνώδευεν εἶπε πρὸς τὴν πριγκίπισσαν ὅτι ὁ ἀρχηγός, ἰδὼν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο πολλὰ ἀδύνατος, ἐπρότεινε νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ γυνὴ τις μετερχομένη τὴν ἰατρικὴν. Δεχθείσης δὲ τῆς μητρὸς τὴν πρότασιν ταύτην, ὁ θῆλυς Ἱπποκράτης ἦλθε τὴν ἐπιούσαν, ἐπέθεσεν εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ ἀσθενοῦς πανίον ἠλειμμένον, καὶ παρήγγειλε νὰ τυλιξῶσι τὴν νύκτα τὸ παιδίον ἐντὸς δορᾶς νεοσφαγοῦς προβάτου. Μετὰ τὴν θεραπείαν ταύτην, ἐπαναληφθεῖσαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, τὸ παιδίον ἀνέλαβε τὴν ὑγίαν του. Ἐν τοσούτῳ ὁ Σιαμίλ, μετακαλὼν αὐτὸ καθ' ἐκάστην πρωΐαν, τὸ παρρητῆρι μετὰ προσοχῆς. Ἐπράττε δὲ τοῦτο ἐκ καλοκάγαθίας, ἢ μήπως ἐφοβεῖτο μὴ ἐλαττωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν λύτρων ἃ τίνα ἐσκόπει νὰ ζητήσῃ παρὰ τῶν Ῥώσων; Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς αἰχμαλωσίας, πολλοὶ ξένοι ἐπεσκεψθῆσαν τὸν Σιαμίλ, καὶ πολλοὺς αὐτῶν μετεχειρίσθη μετὰ ὑπεροφίας, καὶ μάλιστα τὸν σουλτάνον Δανιήλ (*).

Αἱ δύο ὁμως αἰχμαλῶτοι, ἐπειδὴ εἰς οὐδεμίαν τῶν ἐπισκέψεων τούτων παρευρίσκοντο, ἤρχισαν νὰ στενοχωρῶνται. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἔφεραν πρὸς αὐτὰς ἀνθρωπὸν τινα ἐλθόντα ἐκ Κακετίας, δούλον τοῦ πρίγκιπος Δαυὶδ, Νικόλαον τὸ ὄνομα. Πολλοὶ ὄρεινοὶ ἐπερικύκλουν αὐτόν· ἤρχετο δὲ νὰ ἀναγγέλῃ ὅτι ὁ πρίγκιψ ἦτο ἐν τοῖς ζώσι καὶ ὅτι δὲν τὰς ἐλησμένοι. Ἐπειδὴ δὲ ἰδὼν τὴν κατὰστασιν τῶν αἰχμαλώτων ἤρχισε νὰ κλαίῃ, οἱ ὄρεινοὶ τὸν ἀπεμάκρυναν. Καὶ τότε μὲν δὲν ἔφεραν οὐδεμίαν πρότασιν περὶ ἐξαγορᾶς· ὅτε ὁμως ἐπανῆλθε πρὸς τὸν κύριόν του, ὅστις δὲν ἐστρατοπέδευε μακρὰν, οὕτω πως παρέστησε τὰ τῶν αἰχμαλώτων, ὥστε ὁ πρίγκιψ ἀπεφάσισε νὰ κινήσῃ πάντα λίθον ἵνα ἐπισπεύσῃ τὴν ἀπελευθέρωσίν των. Μωχαμέτης τις, ἀνθρώπος νοήμων καὶ ἀσφαλῆς, καὶ ἄλλος τις δούλος τῶν Ὀρβελιανῶν ὀνομαζόμενος Σακάρ, ἀνέλαβον νὰ ἐλθῶσι πρὸς τὸν Σιαμίλ καὶ νὰ προσφέρωσι παρὰ τοῦ πρίγκιπος τεσσαράκοντα χιλιάδας ἀργυρῶν ρουβλίων εἰς ἐξαγοράν των μελῶν τῆς οἰκογενείας του.

Ἐνῶ δὲ ταῦτα ἐγίνοντο παρὰ τῷ πρίγκιπι, εἰς Δαργιβέδενον ἐτρέποντο ἐπὶ τὸ χεῖρον τὰ τῶν αἰχμαλώτων. Ἐπιστολή τις σταλείσα εἰς ταύτας ὑπὸ τῆς βασινίδος Νικολαί, συγγενοῦς αὐτῶν, κακῶς ἐρμηνευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰνδρὶς, ἐξῆψε τὴν ὀργὴν τοῦ Σιαμίλ. Εὐτυχῶς ὁμως ἡ Σουανέτα, ἥτις ἐφαίνετο εὐμενεστέρως πρὸς ἐκείνας, κατέπεισε τὸν Ἰμάμην νὰ μεταχειρισθῇ ἄλλον διερμηνέα, Ἀρμένιον τινα. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἐξήγγισεν ἄλλως πως τὴν ἐπιστολήν,

(*) Ἡγεμὼν Ἑλισαίου, ὅστις ὑποταχθεὶς κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Ῥωσίαν εἶχεν ὀνομασθῇ στρατηγός, ἀλλὰ προδοὺς μετὰ ταῦτα αὐτὴν συνετάχθη μετὰ τῶν συμμάχων τοῦ Σιαμίλ, ὅστις ἐπέτρεψε μάλιστα τῷ υἱῷ αὐτοῦ Χατζῆ Μεχμέτ νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα του.

ὁ Ἰνδρὶς ἔπεσεν εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Σιαμίλ· ἀλλ' ὥρ- κίσθη νὰ ἐκδικηθῇ τὴν Σουανέταν.

Ἡ Σουανέτα, ζητοῦσα πάντοτε χάριτας ὑπὲρ τῶν νέων φίλων τῆς, κατέπεισε τὸν ἡγεμόνα νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς αὐτὰς νὰ ἐξέρχωνται εἰς τὴν πρὸ τοῦ θαλάμου των στοάν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἄδεια ἐδόθη ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ μὴ ἐκτιθένται εἰς τὰς ὄψεις τοῦ Σιαμίλ, οὗτος δὲ δὲν ἐξήρχετο σχεδὸν ποτέ, ἀπὸ τῆς πέμπτης τῆς πρωΐας μέχρι τῆς ἐνδεκάτης τῆς νυκτός, ὅτε ἐκοιμᾶτο, ὁ χρόνος τῆς ἐξόδου αὐτῶν εἰς τὴν στοάν ἦτο βραχύτατος. Τὴν ἐβδόμην ὥραν τῆς πρωΐας ἡ Σουανέτα ἔφερε πρὸς τὸν Σιαμίλ λιτὸν πρόγευμα ἐκ γάλακτος καὶ πλακουντίων· μετὰ δὲ ταῦτα ἐνησχολεῖτο οὗτος εἰς ἄλλα ἔργα ἢ προσήγχετο, καὶ ἐγεύετο δις ἔτι, τὴν πέμπτην καὶ τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς ἑσπέρας. Μόνον τὴν παρασκευὴν μετέβαι- νεν εἰς τὸ τζαμίον. Διὰ τοῦτο αἱ πριγκίπισσαι ἐξήρχοντο εἰς τὴν στοάν ἀφοῦ αὐτὸς ἐκοιμᾶτο. Τότε συνήρχοντο περὶ αὐτὰς ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ σεραγίου, πολλὰκις δὲ χάριν περιεργείας ἤρχοντο καὶ ξένοι. Σπανίως ἡ νεωτέρα τῶν συζύγων τοῦ ἡγεμό- νος, ἡ Ἀμινέτα, ἤρχετο ἐκεῖ· αἱ δύο ὁμως ἄλλαι, παρούσαι συνήθως, ἀπεκάλυπτον τὸν χαρακτῆρα αὐ- τῶν κατὰ τὰς συνδιαλέξεις.

α — Ἀκούσατε! εἶπέ ποτε ἡ Ζαϊδέτα, εἶδα σήμερον μίαν γυναῖκα τῆς ὁποίας ὁ υἱὸς ἦτον εἰς τὴν τελευταίαν ἐκστρατεῖαν τῆς Κακετίας. Ἰπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν σας, καὶ τὰ πλούτη ὅσα εἶδεν ἐκεῖ εἶναι ἀναριθμητά.

» — Ναί, ἀπεκρίθη ἡ πριγκίπισσα Ἄννα, εἶχα- μεν ἀρκετὰ· ἀλλ' ὅλα τὰ ἔχασαμεν· πλὴν δὲν τὰ λυπούμεθα, φθάνει μόνον νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν τόπον μας.

» — Πῶς! ἠρώτησεν ἐντόνως ἡ Ζαϊδέτα, νομί- ζετε ὅτι θὰ σᾶς ἀποζημιώσουν;

» — Διόλου· ἀλλὰ θὰ λησμονήσω τὰς ζητίας μας οὕσα πλησίον τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν τέκνων μου.

» — Ναί, εἰσθε εὐτυχεῖς, σεῖς, διότι εἰσθε μό- ναι, ἡμεῖς ὁμως...

» — Βέβαια, εἶπεν ὑπολαβοῦσα ἡ Σουανέτα· τοιοῦτος εἶναι ὁ νόμος μας, ἀλλὰ δὲν παραπονοῦμαι· τί ἔχομεν νὰ παραπονεθῶμεν ἀπὸ τὸν Σιαμίλ; Πάν- τοτε μᾶς ἀγαπᾷ καὶ μᾶς περιποιεῖται· δὲν κάμνει καμμίαν διάκρισιν μετὰξὺ μας. Ὅταν ἤμην εἰς τὴν Ῥωσίαν, ἤμην πολλὰ νέα καὶ ὁμως ἐνθυμούμαι ὅτι πολλοὶ χριστιανοὶ δὲν ἦσαν ὅμοιοι μὲ αὐτόν.

» Ταῦτα δὲ λέγουσα δὲν ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν· διότι αὐτὴν ἐπρωτίμα ὁ Σιαμίλ, καὶ τὴν ἐπρωτίμα δικαίως, διότι καὶ γλυκύτητα χαρακτῆρος εἶχε, καὶ περὶ αὐτοῦ ἐφρόντιζεν ὑπὲρ τὰς ἄλλας. Ἐνῶ ἡ Ζαϊδέτα ἔτρεχεν εἰς τὸ σεράγιον κρατοῦσα ὄρμα- θὸν κλειδίων, καὶ ἐνδυμα φέρουσα διὰ τὸ ὅποιον ἔ- πρεπε νὰ ἐρυθρίῃ, ἡ Σουανέτα ἐνεδύετο περικόμφως ἀπὸ πρωΐας, καὶ τὸ ἐνδυμα αὐτῆς ἀνεδείκνυνεν ἔτι μᾶλλον τὸ κάλλος τῆς.

(^ο Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚ ΚΗΦΙΣΙΑΣ.

—οοο—

Ἐν Κηφισίᾳ, τὴν 13 Σεπτεμβρίου 1859.

Ἀγαπητέ μου φίλε!

Χαράσσω τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις μὲ μολυβδο- κόνδυλον, καὶ σὲ τὰς στέλλω ὅπως τὰς γράφω, διό- τι θέλω ν' ἀναγνώσῃς ἀνεπιτήδευτον ὅ,τι αἰσθάνο- μαι τὴν ὥραν ταύτην. Ἰσως εἶναι ἡ τελευταία δια- θήκη μου. Καὶ τί ἄλλο πλὴν αἰσθημάτων ἔχω νὰ διαθέσω ὁ ταλαίπωρος! Ἀναβαίνω τὸν μαγευτι- κώτερον τῶν λόφων τῆς Κηφισίας (*). ἀπέναντί μου ἔχω τὸν Πάρνηθα, ἐκ δεξιῶν τὸ στενὸν τὸ ὅποιον σχηματίζουν οἱ πρόποδες αὐτοῦ καὶ τοῦ Πεντελικοῦ, ἐξ ἀριστερῶν εὐθαλεστάτην πεδιά- δα, καὶ ὀπίσθεν τὸ χωρίον λευκογραφούμενον ἐπὶ τοῦ ὄρους ὡς πίναξ ζωηροχρώματος ἐπὶ ἐδάφους σκισροῦ. Ἡ ὥρα εἶναι ἔκτη καὶ ἡμίσεια τῆς πρωΐας. Ὁ Πάρνης ὅλος καὶ ὅλος ὁ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μου θόλος τοῦ οὐρανοῦ σκεπάζονται ὑπὸ μαύρων νεφῶν· λεπτὴ βροχὴ ῥαντίζει τὸ πρόσωπόν μου καὶ λάβρος πνέει ὁ βορρᾶς. Πρὸς τὰ βάθη ἐκ δεξιῶν, ἀλλὰ πολλὰ μακρὰν, φαίνονται ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου τοσοῦ- τω λευκαίνουσαι τὰ νέφη, ὥστε ἐκλαμβάνω αὐτὰ ὡς ὄρη ἀργυρᾶ χαριέντως τετορευμένα· ἡ πεδιάς εἶναι ὅλη χλοερωτάτη, καὶ ποικίλα τὰ χρώματα τῆς χλόης. Ὁ ὀφθαλμὸς δὲν κορέννεται θαυμάζων, καὶ ἡ πνοὴ μου ἀναχαιτίζεται φοβουμένη μὴ δια- κόψῃ τὴν ἐκστασί μου. Ἡ ἡρεμία βαθυτάτη καὶ βα- θυτέρα ἡ μελαγχολία μου. Μόνον κτύπον ταχὺν βη- μάτων ἀκούω πρὸ τῶν ποδῶν μου, καὶ βλέπω κόρην τρυφερὰν φεύγουσαν τὴν ἐρχομένην θύελλαν. Εἴθ' εὐ- τυχήσοι νὰ φύγῃ καὶ τῆς καρδίας τὰς θυέλλας! Περὶ ἐμὲ ψιθυρίζουσι γοερῶς αἱ πίστες τοῦ ἄλλου, καὶ τὸ ἡδὺ αὐτῶν ψιθύρισμα, ἀγνωστὸν διὰ τί, ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην μου ὀλόκληρον τὸν παρελθόντα βίον μου. Ναί μὲν δὲν εἶναι πολλὰ μακρὸς ὁ παρελθὼν μου βίος· ἀλλὰ μέριμναι, συμφοραὶ, πόθοι, ὦ! ναί, πό- θοι ἀπλήρωτοι ἐπέχυσαν εἰς τὸ μέτωπόν μου τὴν βαφὴν, τὴν ὁποίαν ἐπιχέουσιν ἐκεῖ πέρανεῖς τὰ νέφη αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου. Ἐνθυμούμαι, ἤμην μαιράκιον, ὅτε ἡ φωνὴ τοῦ Ῥήγα ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ τάφου εἰς πράγματα μετέβαλε τὰ ὄνειρα, ὅσα μ' ἐνέπνεεν ὁ πατήρ μου ἐξαικονίζων μ' ἐνθουσιασμόν τὸ πάλαι μεγαλεῖον τῆς πατρίδος. Ἡ χεὶρ μου ἦτο νεαρά, καὶ ἀπεσκίρτα εἰς τὰς περιφλεγεῖς μου ἐπιθυμίας· ἀλλ' ἡ καρδία μου ἔπαλλεν, ἔπαλλε παλμούς τῶν ὁποίων καὶ ὁ θάνατος προτιμότερος, τοσοῦτω ὀδυ- νηρὰ αἱ ἀδιάκοποι πληγαὶ τῶν παλμῶν ἐκείνων. Ἐνθυμούμαι ὅτι ἰστάμενος ποτέ, ὡς καὶ σήμερον, ἐν ἐκστάσει εἰς παραλίαν τερπνῆς νήσου τοῦ Αἰγαίου, ἐν ὁποίᾳ μὲ εἶχεν ἐξορίσει πεινῶντα καὶ γυμνὸν ἡ ἐπα- νάστασις, ἤκουον καὶ τότε γλυκὺ κελάρυσμα οὐχὶ φύλλων ἀλλὰ θαλάσσης. Τὸ κελάρυσμα ἐκεῖνο μ' ἐ- φαίνετο ὡς ἀσθενὴς τις ἡχὼ τῶν ἡραιστειῶν τοῦ Ψα-

(*) Ἡ Μαγγοφάνα.

ριανοῦ πυρπολητοῦ. Καὶ μετὰ μικρὸν ἰδοὺ βλέπω μακρὰν ἐπὶ τῶν νώτων τῶν κυμάτων καινοφανὲς τι λεῖψανον φερόμενον πρὸς τὴν νῆσον, λεῖψανον μὴ ὁμοιάζον ναυάγιον· τὸ κύμα ἦτο ἀπάλδον καὶ βρα- δέως ἤρχετο εἰς τὴν ἀκτὴν. Ἐγὼ δέ, ὡς καὶ σήμε- ρον, μὴ ἀναπνέων σχεδόν, ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἀνέμε- νον τὸ φερόμενον. Καὶ ὅτε ἦλθεν, εἶδον καὶ ἐφρίξα· εἶδον σῶμα Χίας νεανίδος (*), ἐξ ἐκείνων ἴσως τῶν ὁποίων τὴν παρθενικὴν ἀγνότητα ἔσωσεν ὁ δαυλὸς τοῦ Κανάρη. Δὲν ἠλπίζε βεβαίως ἡ δροσερὰ τῆς Χίου κόρη ὅτι θερμὸν θὰ ἐπιπτεν ἐπὶ τῆς ξανθῆς αὐτῆς κόμης ἀγνώστου φίλου δάκρυ.

Καὶ σήμερον, πρὸ μικροῦ, τὰ δάκρυά μου ἔρρε- σαν ἄφθονα εἰς ἄλλον τάφον. Ἐδῶ πλησίον μου, ἐκ δεξιῶν, θάλλει δεύτερος λόφος ἐκ τῶν χαριεστέρων τῆς Κηφισίας (**). Πρὸς τὴν γωνίαν παρεκκλησίου ἡμιτελοῦς κεῖται ἀδελφὴ ποθεινὴ, τὴν ὁποίαν προώ- ρως ἐθέρισεν ὁ ἀδυσώπητος Χάρων... Καὶ αὕτη ἐκείθεν ἀνθηρὰ ὑπὸ τὴν βαθύκιον πλάτανον τῆς Κηφισίας! καὶ αὐτῆς οἱ μέλανεσ καὶ ὑγροὶ ὀφθαλ- μοὶ ἐξηκόντισαν βέλη! καὶ αὐτῆς τὰ εὐκέλστα χεῖλη κατεγόητευσαν καρδίας! Ἦτο τῆς Κηφισίας ἡ θεά! Ἀλλὰ σήμερον... μαῦρον χῶμα σκεπάζει τοσοῦτο κάλλος καὶ τοσαύτην εὐφροσύνην!

ὦ! πόσον ταχέως παρέρχεται τοῦ ἀνθρώπου ὁ βίος! χθὲς ἐγεννήθην, χθὲς ἐγενόμην νέος, καὶ χθὲς ἐστέναξα ὑπὲρ πατρίδος καὶ ὑπὲρ τῆς αἰωνίας φί- λης τῆς καρδίας μου. Σήμερον... εἰμὶ γέρον! Ἀλλὰ καὶ πῶς παρέρχεται ὁ βίος; Μετὰ μικρὸν θὰ καταβῶ ἀπὸ τοῦ θείου τούτου λόφου, ὅπου ὁ νοῦς μου ἀνυψοῦται πρὸς τὸν πλάστην τῆς φύσεως, ὅπου μὲ φαίνεται ὅτι γλυκύτατος θὰ ἦτο ὁ θάνατος ἂν τὴν ψυχὴν, πλανωμένην τὴν ὥραν ταύτην εἰς τὰ χεῖλη μου, παρελάμβανον οἱ ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ θὰ καταβῶ, φεῦ! ὅπως κυλισθῶ εἰς τὴν ἕλην. Καὶ ὁμως ὁ Θεὸς μ' ἐγέννησεν ἵνα μόνον αἰσθάνω- μαι. Ἐκ νεότητός μου ὠνειροπόλησα ἐλευθερίαν πα- τρίδος, ἀλλὰ πατρίδος μητρόπολιν ἐχούσης τὴν Ἀ- γίαν Σοφίαν, καὶ ἐκ νεότητός μου ἐλάτρευσα γαλα- νοῦς ὀφθαλμούς, διότι αὐτοὶ ἀναπτεροῦσι τὸ φρόνημά μου. Ἀλλὰ, ψυχίον ἀπεκτῆσαμεν πατρίδος, καὶ περὶ εὐτελῶν ἐρίζοντες ἡ περὶ ἄρτου ἀγωνιζόμενοι, οὐδὲν ἔχομεν γενναῖον φρόνημα. Ὁ ἔρως τῆς πατρίδος δὲν ἀναφλέγει ὡς καὶ πρὶν τὰ στήθη, καὶ τὸ πῦρ τῶν γαλανῶν ὀφθαλμῶν σβέννυται εἰς τὰ δάκρυα τῆς καρδίας μου.

Ἀλλ' ἴσως ἔλθῃ ἡ ἐλευθερία τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Ἰδοὺ προβαίνει χρυσόπτερος ἀπὸ τοῦ Πάρνηθος ἡ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ, λαμπρὸν ἐντεινούσα τὸ τόξον, καὶ περιστέφουσα τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Μὴ ἔρ- χεται μηνύουσα τὰς βουλὰς τοῦ Ἰψίστου;

Ἰδοὺ ἀκούεται σημαίων πανηγυρικῶς καὶ ὁ κώ- δων τῆς ἐκκλησίας. Αὐρίον ἐορτάζουεν τὴν ὕψωσιν τοῦ Σταυροῦ. Τίς οἶδεν ἂν μὴ καὶ ἱερεῖς καὶ ἐορτὴ προοιωνίζωσι τὴν ἀνύψωσιν τῆς πατρίδος; τίς οἶδεν ἂν μὴ τὸν πενιχρὸν μου τάφον καλύψῃ ἐξαγια-

(*) Διεκρίνεται ἐκ τοῦ ἐνδύματος. (**) Ὁ προφήτης Ἠλίας.

σθείσα ἡ σκιά τοῦ βεβηλωθέντος θόλου τῆς Ἀγίας Σοφίας;

Εἶθε! τρίς εἶθε! Ἀλλ' ἐάν οἱ ὀφθαλμοί μου δὲν ἴδωσι τὸ σωτήριον τοῦ Κυρίου, ὁ λιπαρὸς οὗτος λόφος, ὅπου ἀλγῶν ἐχάραξα τὴν διαθήκην τῆς καρδίας μου, ἄς μὲ χρησιμεύσῃ ὡς μνήμα. Οὐαὶ παρέλθω καὶ ἐγὼ ὡς ὄνειρον ἀκαριαῖον, ὡς μ' ἔλεγεν αὐτὴ δι' ἐαυτὴν ἡ ἄπινος κάτοικος τοῦ γείτονός μου λόφου, καὶ μακάριος ὁ τάφος μου ἐάν τῆς φίλης μου τὸ δάκρυ σταλάξῃ ἐπ' αὐτοῦ, ὡς ἐστάλαξαν σήμερον καὶ τὰ ἐμὰ ἐπὶ τῆς τελευταίας κατοικίας ἐκείνης!

N.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

ΥΠΟΔΟΓΙΣΜΟΣ ΜΕΡΙΚΗΣ. Τὰ ἐτήσια ἔσοδα τῆς δημοκρατίας τῆς Μεξικῆς εἰσὶν ἐννεαήκοντα ἑκατομύρια δραχμῶν, τὰ δὲ τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῆς ἑκατὸν καὶ πενήκοντα ἑκατομύρια.

ΔΩΡΑ. Ἡ πόλις τῶν Παρισίων ἐδωρήσατο τῷ ποιητῇ Λαμαρτίνῳ ὡραίαν οἰκίαν μετ' ἐκτεταμένης περιοχῆς ἐν τῷ δάσει τῆς Βονωνίας, ἕνεκα τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ κατὰ τὸ 1848. Αἱ δὲ τελευταῖαι Γαλλικαὶ ἐφημερίδες ἀναφέρουσιν ὅτι γραφὰ τις κόρη, ἄγνωστος ὄλως τῷ περιωνύμῳ ποιητῇ, ἀφῆκεν αὐτῷ διὰ διαθήκης ὅλην αὐτῆς τὴν περιουσίαν.

ὁ Λαμαρτίνος ὁμῶς ἀπεποιήθη τὴν προσφορὰν ὑπὲρ τῶν συγγενῶν τῆς γραίας.

ΙΠΠΟΙ. Πειράματά τινα γενόμενα ἐσχάτως ἐν Παρισίοις κατ' ἐπιταγὴν τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ὑπουργοῦ ἀπέδειξαν ὅτι ὁ ἵππος δύναται νὰ ζήσῃ διὰ μόνου ὕδατος εἰκοσιπέντε ἡμέρας, ἄνευ τροφῆς ἢ ποτοῦ δεκαεπτὰ ἡμέρας, πέντε ἡμέρας ἐάν τῷ δίδωσι μόνον νὰ τρώγῃ χωρὶς ῥανίδα ποτοῦ, καὶ δέκα ἡμέρας ἐάν τρώγῃ μὲν, πίνει δὲ ὀλιγώτατον καὶ ἀνεπαρκὲς ὕδωρ. Ἴππος ἀφθεις ἄνευ ὕδατος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἔπιεν ἐν διαστήματι τριῶν λεπτῶν τῆς ὥρας ἑκατὸν τέσσαρας λίτρας.

ΣΠΟΥΔΑΙΟΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑ.

—ooo—

Εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 226 φυλλάδιον, τὸ τῆς 15 Αὐγούστου, συνέβη σπουδαῖον παρόραμα ἕνεκα ἀπροσεξίας· ἡ πρώτη γραμμὴ τῆς πρώτης στήλης τῆς σελίδος 234, ἐτέθη ὡς πρώτη γραμμὴ τῆς πρώτης στήλης τῆς σελίδος 237. Τὴν μετατοπισθεῖσαν λοιπὸν ταύτην γραμμὴν τὴν ἔχουσιν οὕτω· « Χανέ, ἐπορεύθη ὁ Σουλτάνος μετὰ πολλῶν χιλιά- », παρακαλεῖται νὰ μεταφέρῃ ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς σελίδος 234 καὶ τότε πάντα τὰ λοιπὰ ἀναγινώσκονται ἐν τάξει.

ΑΣΜΑ

Φιλλανδὴς τινος χωρικῆς, μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ εἰς τὴν διάλεκτον καὶ προφορὰν τῶν Κασίων ὑπὸ N. Γ. Μ.

—ooo—

Ὁχ! ὁ ἄρμαστὸς (1) μ' ἄν ἤρκετο (2) κ' ἐξήριζε (3)
 ἢ ἐκεῖνος ἀποῦ θώρου!

Τῷ λόγῳ (4) εἰς τὸ στόμα του γί'λ' ἦθε' (5) νὰ κολλήσω,
 κ' ἄς ἦτο καὶ κατάμουγο (6) κ' ἀποῦ τοῦ Λύκου τό 'μα (7)

Τάχ' (8) χέρατ' του 'θε ρ' ἄρπαξα (9) ἀνίσως κ' ἐνα 'φεῖ (10)

Εἰς τὰ ἀχτύλια του 'το (11) τρεῖς (12) τυλιμένο (13).

Ὁχου! καὶ νὰ 'το βολετὸ (14) ρ' οἱ ἄρεμοι (15) νὰ 'ξέρα νὰ 'μιλοῦσα (16)

καὶ ὁ βορριάς τῆς ἀνοιξῆς νὰ γρόνιζε (17) μὰ γ' λῶσσα (18)

Θὰ πῆναι (19) καὶ θὰ 'στρεφα καὶ θὰ 'γερα κατάργια (20).

πετούμενοι (21) καὶ κρουεοὶ σ'τῆς δύο δύο ἀποῦ ἀποῦται (22)

Τὰ π'λεῖα κλεχτότερα (23) γαγὰ νὰ χάσω χαριστοῦ μου (24)

καὶ τὰ ὀγτὰ (25) 'ποῦ στοῦ Παπὰ εἰς τὸ τσουγρά (26) ρ' ἀπάνω,

Παρὰ ρ' ἀρίκω τῇ γ'καρδιακῇ (27) μ' ἀάπη (28)

κεῖτο ρ' ἀποῦ λαχτάριζα (29) κ' ἐάπων ρ' (30) εἰς τὸ θέρος

καὶ τόχ' χεῖμ' ἀράμεσα μ' ἦσε (31) μ' ἀλυσσας (32)

(1) Ἀρμαστὸς = Ἐραστὴς. (2) = ἤρκετο. Οἱ Κασίται τρέπουν πολλὰς τὰς εἰς α καὶ προφέρουν αὐτὸ ὡς οἱ Ἰταλοὶ τὸ οἶ. (3) = Ἐξήριζε καὶ εἰς ταύτην καθὼς καὶ εἰς ἄλλα, πολλὰς λέξεις, ὡς παρακατιόντες βλέπομεν, οἱ Κασίται ἀποβάλλουν τὸ γ. = Ἐν τῷ λόγῳ = παρὰ τοῦ. (5) = Πῆλα. (6) = Καταβουρηνέον. (7) = Τὸ αἶμα. (8) = Τὴν. τὸ τελικὸν ν τρέπουν πάντοτε εἰς τὸ ἀ. μένως ἐπόμενον σύμφωνον. (9) = Πῆλ' ἀρπάξιν. (10) = Ὁσείδι. (11) = Εἰς τὰ δάκτυλά του ἦτο. (12) = Τρεῖς. (13) = Τυλιγμένον. (14) = Δυνατόν. (15) = Ἡ συνθησιστὴρ λέξις ἐν Κασίῳ, εἶναι « ἀέρας » ἀνεμὸν δὲ λέγουσιν μόνον ὅταν ἀρρίζωνται κατὰ τινος ἀρροποροῦντος νὰ ἐπανέλθῃ. « Ποῦ 'στον ἀνεμὸν ἐπῆς ἐνιμουρίστηκα » ὅτλ. τον παρέρμεν δ' ἄρως τοῦ ἀνέμου. (16) = Ὀμιλοῦσα. (17) = Ἐγρόνιζε. (18) = Γλῶσσα. (19) = Ἐπῆναι. (20) = Εἰδήσεις. Δὲν εὐτυχὸν λέξιν τῆς γλώσσης μας συνηθισμένη ἐν Κασίῳ ὡς ἀπικαταστήσῃ τὴν τουρκικὴν ταύτην. (21) = Πετώντες. (22) = Ἀγαπῶνται. (23) = Ἐκλεχτότερα. (24) = Εὐχαριστοῦ μου ἢ ἐπ' αὐτοῦ. (25) = Ὀγτὰ, τροπὴ τοῦ π εἰς φ. (26) = Τράπεζα. ἴδε σημ. 20. (27) = Ἐγκάρδιον. (28) = Ἀγάπην. (29) = Ὑπερ-περ. (30) = Ἠγάπων. (31) = Μ' εἶσαι. (32) = Μ' αλυσσας.